

Goñerrin aurkitutako lau euskal testu (XVIII. m.)

FRANCISCO ONDARRA ¹

SARRERA

Aldizkari honetan bertan (*Ik. Fontes*, 53. z. (1989), 97-144 or.) argitaratu ditugu sei euskal testu *Goñerriko Munarritzen* aurkituak eta orain ezagutzero ematen ditugunekin eta beste askorekin bilduma bat osatzen dutenak. Guzti hauen berri labur bat ematen dugu Euskaltzaindiaren agerkaria den *Euskeran*-n, 1981. urtean, 349-365 eta 633-649 orrialdeetan, argitaratuak dauden seiak 354. or. eta 10. sailean aipatzen direla, eta oraingo laurok 646.or. an aitatzen diren 43-46 sermoiak direla.

TESTUAK

Testu bakoitza lau orrikoa da, orrialde guztiak bete-beterik daudela. Zenbatu gabe eta hari zuri mehez josiak zeuden, hari puska batzuk 3. testuan bakarrik gordetzen direla orain. Paperaren neurriak batez-beste hauek dira: 1. testuan 211 mm. luze eta 153 zabal; besteetan 207 eta 149.

Ur markak hauek dira:

1. testuan I BRVN / BEARN eta hiru zirkulu bata bestearen gainean marrazturik, goiko bi zirkuluetan gurutze bana dagoela. Erdiko zirkuluaren parean ezkerrean FIN dago, eta eskuinean 1760 edo, ez gaudelarik seguru 6 dioen edo 3 edo 5. Goiko zirkuluarren ezker-eskuin esku antzeko bi marrazki.

2. testuan BEARN / I BRVN / (beste zerbait). Gainera hiru zirkulu, goikoaren gainean hiru gurutze altxatzen direla; eta behekoaren ezkerrean FIN eta eskuinean urtea, ezin dugula hau irakurri.

3. eta 4.etan BEARN / MONTAVBAN / LAINEZ (-Z ote?) eta hiru zirkulu bata bestearen gainean. Badago zerbait horien goitik eta beitik.

Lau prediku dira, abenduko lau igandeetarako prestatuak eta igande horiek kontutan harturik guk ordenatuak.

1. Filologian Lizentziatua.

NOR, NON ETA NOIZ

Nor da egilea? Uste dugunez misionistaren bat da, beraz fraideren bat. Honelakoak esaten ditu: «aquí saco el Santo Christo», 1,4at.; «saca el santo Christo», 4,4at.; «Jangoicoaren ordenaz nator abisazera ezen zaudela condenacioco estadoan», 4,4; «nere auditorio onetaco Jende guztioi», 3,1.

Gainera, ez dugu ahaztu behar abendurako izan zirela prestatuak.

Bestalde, gerta daiteke guk begien aurrean ditugun predikuak ez izatea autoreak idatzi zituenak berak. Esan nahi dugu kopiagile baten lana izan daitekeela, eta euskaraz idazten ohitura haundirik ez duenarena. Nola idatz liteke bestela «Ö Nelachen», 4,3 «onelachen»en ordeztu?

Badakigu, José María Satrustegui-ri esker, prediku hauek behin eta berriz izan zirela kopiatuak eta aprobetxatuak. Egia osoa esateko eta zehatzago izateko, erantsi behar dugu kopiagile bakoitzak zenbait esaldi ezabatu, beste zenbait sartu, morfologiari ukiturik eman eta hitz baten partez besteren bat erabili bazekiela egiten.

Lau testuok idatzi zituen eta J.M. Satrustegui bere *Euskal Testu Zaharrak* (ETZ) liburuan, 63. orrialdetik aurrera argitaratu zuenaren idazlea edo kopiatzaila bat-bera da: esku berbera eta euskara berbera. Gauza bera baieztatu behar da gure lan honen hasieran aitatu den *Fontes*-en, 103. orrialdetik aurrera ageri den testuaren aldaki bat den eta aipatutako euskaltzainak jakitera eman digun beste bati buruz. Gurea honela hasten da:

«Proponizen digu Euangelista Sagraduac S(a)n Lucasec bere irugarren capituloan, predicacea becatoreai penitencia bere becatuena, orrequin medio onetas izandaitezen barcatuac bere becatu guztiac» (103. or.).

Bestea, esandako euskaltzalearena, honela da hasten:

«Proponizen digu Euangelista Sagraduac S(a)n Lucasec bere irugarren capituloan predicazen (sic -n) pecadoreai penitencia bere pecatuena, orrequin medio onetaz izanditezen barcatuac bere pecatu guztiac».

Gure testuan honela hasten da bigarren paragrafoa:

«Desazen (sic -sa-) dudela bada nic zuen animen salbacioa obligacio duden bezala, nai dizquizutet proponitu, zer diligenciaquin irdisten den penitencia eguiasco bat, orrequin goardazen dituzutela, gueldidadin becatorea izuliric Jangoicoaren graciara» (103. or.).

Besteak honela dio:

«Deseazen dedala bada nic zuen animen salbacioa obligacio dedan bezala, nai dizquizutet proponitu, zer diligenciaquin alcanzacen dan penitencia eguiazco bat, orrequin guardazen dituzutela, gueldidin pecadorea izuliric Jangoicoarean graciara».

Gureak honela dio hondar paragrafoko bukaera aldean:

«Catholicoac ôrañic baduzute dembora eguiteco zuen becatuen penitencia confessio ôn eguiasco batequin» (107. oc.).

Besteak berriz honela:

«Catholicoac oraiñ (sic) badezute denbora eguitecoz zuen pecatuen penitencia conféssio on eguiazco batequin».

ETZ liburuan ageri dena, argitara gabe dagoen beste hori, eta orain hemen argitara ematen ditugun lau testuok esku batek idatziak dira eta

euskara berbera dute. Eta badago argitara gabekoan errakuntza edo dena delakorik: espero den eta guk argitaratuak dioen «predicacea»ren ordeztu «predicazen» esaten du; eta «orañic» edo antzekoren baten partez «orañ» ipintzen du.

Non izan ziren predikatuak eta non zabaltzeko? Garbi dago gipuzkeraren osagai asko aurkitzen dela: «onetaz», «dedala», «dedan», «eguiazco», etab.; baina ez dira gutxi ekialdeko euskalkietakoak: «bezala», «izatecoz (eta *izateco*)», «quen biozate», etab. Beraz, bere eginbearra Nafarroan betetzen zuen gipuzkoarren bat ote?

Zer ondorio atera genezake testu horietan irakurri dugun pasarte honetatik? Entzun dezagun: «Zure... alaba vildalzen dezu bacarric mendira egurra eguitera, hacienda goardacera, eta bidalzendezu mezetetara», 3,3. Azken hitz horrek «mezetetara» esan nahi du, hala uste dugu, Nafarroan ari zela sermoilaria.

Noiz prestatuak? Ez dago datarik paperetan eta ur marka ezin dugu ongi ikusi. Idatzi baten hasieran «tresladado» ipini dute, baina beste tinta eta esku batek egin du hori. Beraz, idatzi hori oinarritzat harturik, norbaitek aldatu egindu bera. ETZ liburuan, 63 h. or. etan dagoenean ere «tresladado» dio lehen orrian, eta badira beste bi kopia berarenak, bat 1748.goa eta 1762.goa bestea.

Atal honetan mintzatu gara sermoi baten bi kopiari buruz, horietako hiru pasarte erkatzen genituela. Argitaratua dagoela geniona 1747 eta 1751. urteetan izan zen erabilia. Beraren saileko zaharrena 1743 eta 1826. urteetan, eta berriena 1753 eta 1826. urteetan. Data horien 1743 eta 1753 esan nahi dugu— aurretik ala atzetik izan ziren idatziak gure oraingo lau testuok? Guk ditugun datuekin ez dakigu erantzuten galdera horri.

GRAFIA ETA FONETIKA

Hitz barruan ez da ageri ia inoiz ere *-y-* grafema, *-i-* baizik. Hitz hasieran beti *v-* dago eta barruan maiz *-u-* grafema, *-v-* edo *-b-* idatzi beharrean. Gehienetan «cu»ren ordeztu «qu» idazten du, eta behin bakarrik aurkitu dugu «gui»ren partez «gi»: «gichira», 1,4. Bokal harmonia behin aurkitu dugu: «Vegüirezazute», 2,2at.; eta hiatoa deseginik bi aldiz: «Gua-zen», 3,2, eta «vsuari», 2,2. Bukatzeko, zenbait hitz—*Christo, Maria, San* eta latinezkoetan *ae* diptongoa— batzutan edo beti laburturik daude.

Aipatu ditugun gertakari hauek ekarri ditugu arrazoi honengatik, besteak beste, ikusteko zer erlazio duten testuok behin baino gehiagotan mintzatu garen beste sei euskal testuekin, eta baita ere Nafarroako euskalkiekin. Hori bera esan behar da hurrengo ataletan azalduko diren zeretaz.

MORFOLOGIA

Testuotan beti *-kiñ* edo *-kin* ageri da, *-ñ/n* hori galdu gabe; hiru bat aldiz ikus daiteke *-s* eta ez *-z*; ergatibo plurala *-ak* da.

Hitzetan, hona hauek: «*aberas / aberaz*», «beste», «bezala», «esan», «pecatu», «santu». Erlatibozko perpausetan ez da erabiltzen *bai(t)*.

Aditzaren arloan, geroaldian *-go* erabiltzen da eta xedezko perpausetan

ia beti *-koz* eta ez *-ko*. Lehenaldiko adizkietan behin bakarrik falta da bukaerako *-n*: *zue*, 3,4at. Ez dago «*zachaten*» bezalako formarik. Eta beti *dan*, *det*, *ninzan* eta horrelakoak idazten dira.

HIZTEGIA

Hauek erakusten ditugu hemen: *aiziñ/aurre*, *aniz/asko*, *aztu*, *benzutu*, *ebasi*, *eri*, *ezer*, *etxeren* 'itxaron', *iz egin*, *geago*, *gitxi*. Guk ulertzen ez dugun *eztasa* 'ez dasa' (?) ageri da: 4,2.

SINTASIA

Atzetik ipiniko genitiborik ez da falta: «Da gauza propio Jangoicoaren Ministroena», 2,1; «denbora presenteco onetaz», 4,1; etab. Oso ongi egiten du izen eta izenondoaren arteko komunztadura mota hau: «llaga santissimoac», 1,2at.; «anima christiano», 1,3; etab.

Ez ditu ongi erabiltzen adizkiak behin baino gehiagotan (*Ik. ADIZKIAK* saila) eta ergatiboaren marka noizean behin falta da: «Iz eguiten du Profeta Isaias» («Isaiasec» esan beharrean), 1,1; «Job Santua... esatendu», 1,3at. Eraltibozko perpausetan honako hau aurkitu dugu: «esatenzuela zer guc esan bearguenquen» 'quod, what, lo que', 2,3at. Iraganean ikus ditza-gun hauek: «izanbitez causatuac guizonaz», 2,3; eta «Dauid zan guztiz perseguitua bere esaiengandic», 2,4.

GURE LANA

Testuak. Dauden bezala transkribatzen ahalegindu gara, ez delarik izan beti arazo erraza. Hasteko, orrialdeek daramatzaten zenbakiak guk ipiniak dira. Bokak gainean ipiniak dauden zenbait ikur azentu marka edo zer diren dudatan egon gara, batzutan marka hori jartzen dugula eta beste batzutan marratxo zuzen bat.

Hizki bat nagusitzat jo behar den ala txikitzat, horrek ere sortu dizkigu istiluak eta ez dugu seguru ongi asmatu. Izen propioetan hizki nagusia erabili dugu, eta arruntetan ere hori bera egin dugu puntu hasieran eta askotan bi puntu edo puntu eta koma ondotik. Hitz hasieran maiz *J* nagusia ageria da, guk *J*, *I* edo *Y* idazten dugula: «*Jaten*», 1,4; «*I* sino», 2,1at.; «*Yá*...: *Yá*», 3,3at. Latinezkoetan beste era bateko *J* egiten du.

Gehienetan, *a-* edo *e-* protetikoa patutzean, bokal horien gainean marra zuzen gioi antzekoa ikusten da eta *r* bakuna: marra hori kendu eta *rr* bikoitza idatzi dugu. Bi lerrotan zatiturik dagoenean hitz bat, orduan ere izan da buruhausterik, gutxitan erabiltzen bait du marra lerro amaieran. Hitz laburtuetan falta diren hizkiak parentesian eman ditugu.

Oharpenak. Zenbait aldiz dagokion testuaren orrialdea eta paragrafoa erasten dira. Bestalde, hor esaten ditugunak ez ditugu egia eta fedea bezala ematen, baliagarri gerta litekeen hurbilpen bat bezala baizik.

Hiztegia. Hasieran *h-* duten erdaratiko hitzak beren tokian kokatu ditugu, baina euskarazko zenbait hitz *h-* hori ez balute bezala sartu ditugu: «*han*», «*hecheren*», «*heritasun*», «*hume*», denetan hizki hori salbuespen gisa erabiltzen delarik.

Adizkiak. Adizkien zerrendan ematen ditugu baita ere aditz-jokoak atzizki etab. esanguratsuren bat dutenean: *da*, «*dan*», «*dala*», «*eztanac*»; *dago*, «*dagoenac*»; *det*, «*dedan*», etab. Adibideetan ipini ditugu *quen biozate*, *acababitez*, *sentidezan*, *eztezagula faltatu*, *ardezaquezute* eta holakoak, erakusteko ia galtzen den ala ez aditz nagusiko bukaera.

LABURDURAK

- a. aditza
- ad. adberbioa
- adj. adjetiboa
- at. atzetik
- au. aurritzia
- d. determinatzailea
- i. izena
- Ik. ikus
- in. interjektzioa
- io. izenordaina
- j. juntagailua
- p. posposizioa

1. TESTUA

1. «*Isaiasec*» izan behar luke.
2. Hemen «*Jaingoicoac*» dio, beste guztietan «*Jangoicoa*» dioela.
3. «*diuinoaz*», eta ez «*diuinoac*».
4. Bokalki protetikoa ipintzean, *-r-* bat bakarrik idazten du gehien-gehienetan, beste «*r*»ak ez bezala egina. Noizean behin ez du holakorik egiten, baizik eta normalki espero den «*rr*» bikoitza erabiltzen du. Adibidez, 2. orrialdeko lehen paragrafoan «*errezebitu*» dago. Guk beti «*rr*» jarri dugu.
5. Hiru zatitan idatzia: «on eguiñ zalleari».

6. Hola: «orrequiñ», baina «berarequin».
7. Hemen «rr» idatzi du, goian esan dugunez. Beraz «errezebitu».
8. Hitz bat eginik, «Ama Santissimarenean» esan beharrean.
9. Espero litzateke «badiezu».
10. Hemen «ezpadiezu» behar luke.
11. Hola eta ez «agradeziturican».
12. Hola dago: «gardezen».
13. «vzuric» eta ez «vziric».
14. Ez «misericodia». Urrengo paragrafoan ere behin «misericordi».
15. Espero da «-ciela».
16. Errepikaturik konparazio atzizkia: «gogorragoago».
17. Ez «errabiaturic».
18. Bi zatitan partiturik: «era man».
19. Ez «Demonioac».
20. Ez «vere».
21. Espero da «eztiezu».
22. Esan beharrean (?) «-zeradela».
23. Ez «seculaco».
24. Espero da «dezula».
25. Hola dio: «andia abec».
26. «peccabis»en ordeaz. Latinezkoetan oker gutxi egiten ditu. Hurrengo orrialdean «iuditium» idatziko du, eta berriz ere «iuditium» 4at. orrialdean, 2. paragrafoan.
27. Hemen «arc» espero da.
28. Hemen «Idiqui», baina paragrafo honetan bertan «idiqui» hiru aldiz.
29. Espero da «Santuac».
30. Hemen «librazecoz», baina 5 hitz aurrerago «izateco».
31. Espero da «zituen».
32. Hola dago: «artuzeaz», «aztuzeaz»en partez.
33. Hemen «izateco» eta 5 hitz aurrerago «izatecoz».
34. Hola dio: «zogoela» eta ez «zegoela».
35. Espero da «izancien».
36. «allagatu» eta ez «allegatu».
37. Espero da «izancien».
38. «gichira» eta ez «guichira».
39. Ez «aditurican».
40. Ez «andic».
41. Errepikaturik konparazio atzizkia: «gogorragoago». Ik. 16. ohar-pena.
42. «zere» dio eta ez «zer».
43. Ez «erremedioric».
44. Hemen «Catholico», baina paragrafo honen hasieran «Catholicoa».

2. TESTUA

1. «mittens»en ordez eta «Matthaei»ren partez. Berriz ere «Mathei» lat., 3.; «pecauit» 3,3, «peccauit»en ordez; «adversa» 3at., 2, «adversa»ren partez; «adversum» 4,3, «adversum»en partez; «Serbus» 4,3 eta ez «Servus».

2. Aurreko testuko 4. oharpenean esan dugun bezala, bokal protetiko ipintzean, -r- bat bakarrik idazten du, eta -r- hori beste «r»ak ez bezala egina. Salbuespen gisa «errezebizen» 3,2 ikusten dugu.

3. Espero da «batec».
4. Hemen «errepndizeaz» eta hiru hitz geroago «quenzecoz».
5. «batequin» eta ez «batequin».
6. Bi lerrotan dago partitua «serui dezan» eta guk ez dugu bat egin.
7. «balidin» eta ez «balidin».
8. Espero da «gogorreco».
9. Hola dago: «SSantissimaren».
10. Hola dio: «asumptua».
11. Espero da «-ziena».
12. Espero da «-cien».
13. «-zion» espero da.
14. «-cien» espero da.
15. Hola dio: «animas», -s horren beharrik ez dagoelarik.
16. Bikoiztu egin du -aa-: «gloriosoaz».
17. «nazazu» espero da, ez «nazazute».
18. Orrialdearen eskuineko bazterrean «Exemplo» dago.
19. Bi hitz eginik dago: «an beste».
20. Bi hitz hitzetan zatiturik: «nau en».
21. Orrialdearen ezkerreko bazterrean «Exemplo» dio.
22. Hola: «Ambrosioagatic».
23. «abera» dio hemen eta beste bi aldiz ere paragrafo honetan.
24. Espero da «-cien».
25. Bi hitz eginik eta «a»ren gainean puntu bat ezarririk.
26. «Veguire» dio. Hemen bakarrik aurkitu dugu harmonia bokalikoa.
27. Hemen «zeñ» dio eta 11 hitz aurrerago «zen».
28. Espero da «dizcanai».
29. Hola dio eta ez «eta».
30. «Jou» dago, baina hurrengo orrialdean «Job» 5 aldiz.
31. Ez «Demonioac».
32. Espero da «esaiac».
33. Espero da «guztia».
34. «ziela» espero da.
35. «-ezazute» espero da, ez «-dezazute».
36. Ik. 2. oharpena. «errezebizen» dago idatzia, «-rr-» bikoitza erabil-tzen duela.
37. «bıldaduac» dio.

38. «baterere» eta ez «batere».
39. «viderade» dio eta ez «videra».
40. Hemen «guzia» eta 6 hitz aurrerago «guztiac».
41. Bi puskatan zatitua: «-zioz zaiquiotela».
42. Bi hitz eginik eta «a»ren gainean marratxo bat paturik.
43. Espero da «die».
44. Bi hitz eginik ote: «e Romanoac»?
45. Bi hitzetan partiturik eta «a»ren gainean marratxo bat.
46. «ezpalin-» dio eta ez «ezpaldin-».
47. Ergatibo marka falta da.
48. Izan liteke ere «on aren», «on» lerro bukaeran dagoela eta «aren» hurrengo lerroaren hasieran.
49. Hola eta ez «barcacioa».
50. Hola eta ez «dezagun».

3. TESTUA

1. Hola eta ez «andibat».
2. «Iudaei» izan behar du. Latinezkoetan beste oker hauek aurkitu ditugu: «Profeta» 1,1 eta ez «Propheta»; «penitentiam» 1,1 eta ez «paenitentiam»; «apropinquabit» 1,1 eta ez «appropinquabit»; *redituri* 1at., 3 eta ez «redditori»; «oba» 3,3 eta ez «ova»; «disolutio» 3at., 1..
3. *Ik.* 1. testuko 4. oharpena eta 2. testuko 2.a. Noizean behin aurkitzen da «rr» bikoitza gauden testu honetan.
4. «Jerusalemgo» dio hemen.
5. «Ezequielem» dio. Holaxe ere orrialde honen 3. paragrafoan.
6. Hitz bat eginik, «Ama Santissimaren» esan beharrean. *Ik.* 1. testuan 8. oharpena.
7. «diozcanac» espero da.
8. Espero da «beza» edo «dezala», ez «dezun».
9. Espero da «preparacioa». *Ik.* «disposicioa» bi hitz lehenago.
10. Espero da «eztezun», 5 hitz lehenago esan duen bezala. Berriz ere «eztezu» 7 hitz aurrerago.
11. Uste dugu «daquizula» espero dela.
12. Hola: «āiñ», marratxo bat duela «a» gainean.
13. «eztadu» eta ez «estadu».
14. Izan behar luke «edertasunac».
15. Espero da «-diezu».
16. Espero da «-cien».
17. Hemen «Abrahan» eta paragrafo honetan bertan «Abraham».
18. Espero dena «emazteac» da.
19. «ie zadazue» edo honen antzekoren baten orde.
20. «ie zadazu» edo honen antzekoren baten partez.
21. Ez ote luke «ganaduai» izan behar?

22. Espero da «cien».
23. Hola dio: «-cetara», «-cerate»ren orde.
24. Izan behar luke «-duenac», eta hurrengo esaldian «eztuenac».
25. Hemen «-bide» dio bi aldiz, baina 2. testuan «-bidi» 3,1 esan du.
26. Espero da «-dute», et ez «-du».
27. Guk «Yerro» transkribatu dugu, eskuidatzian «J-» dago.
28. Espero da «ziñen».
29. Hemen ere «J-» bezala dago idatzia eskuizkribuan. *Ik.* 27. oharpena.
30. Ez «ezpaldiñ».
31. Hola dago eta ez «Abaququec».
32. Espero da «-ziozcacionac». *Ik.* 24. oharpena.
33. Espero dena «-zien» da.
34. Hola dago: «guicheren».
35. Aditz iragankorra bezala erabili du «perezitu». Erkatu honekin: «animazitezten soldaduac» 2. testua, 4,2.
36. Uste dugu «guztia» eta ez «guztiaz» izan behar lukeela. *Ik.* «guztia» hurrengo orrialdeko 1. paragrafoan.
37. Hemen «desdichas», baina bi hitz aurrerago «miseriaz».
38. Hemen bakarrik aurkitu dugu lehenaldian bukaerako «-n»a falta zaion adizki bat. Baina aurreko esaldian «zuen» ikusten dugu, eta hurrengo esaldietan hiru aldiz berriz ere «zuen».
39. Espero da «-ciela».
40. «etorze-» dio eta ez «etorzen-».
41. Hitzen bat falta da hemen: «da» edo.
42. Espero da «diezutela».

4. TESTUA

1. Eskuin aldeko goiko zokoan «tresladado» dio.
2. «-zaitez» esan behar luke eta ez «-zaitezte».
3. *Ik.* 1. testuko 4. oharpena. Noizean behin aurkitzen dugu «rr» bikoitza: «erratuco» 1,1; eta baita ere «irri» 1,2.
4. Latinezkoetan oker hauek aurkitu ditugu: «penitentiam» eta ez «paenitentiam»; «pecasti» lat., 1 eta ez «peccasti»; «pecatis» lat., 1 eta ez «peccatis»; «pecauimus» 2,2 eta ez «peccauimus»; «diferens» 2at., 2 eta ez «differens»; «exurge» 2at., 2 eta ez «exsurge»; «diferas» 3,1 eta ez «differas»; «Quandiu» 3,2 (hiru aldiz) eta ez «Quamdiu»; «diferas» 3 at., 2 eta ez «differas»; berriz ere «diferas» 4,2 (bi aldiz).
5. Papera hautsirik.
6. Papera hautsirik.
7. Lerro batean «deshonestidade» eta hurrengoan «etan», marrarik gabe.
8. Hemen «baciña» dio, eta aurreko esaldian «bazizun» esan du. *Ik.* ADIZKIAK atalean BAZUEN ere.

9. Erlatiboa bi aldiz: «zeña» eta «vcatuciona».
10. Espero da «-ciena».
11. Orain «vzizeco», baina berehalaxe «eguitecoz», «disponizecoz» eta «dizuneco».
12. «tribunali» eta ez «tribunale».
13. Espero da «abiazeta». Geroxeago ere «Abiazera» errepikatzen du.
14. Papera hautsirik.
15. Papera hautsirik.
16. Hemen «nazuenta», baina «nazuna» esan ohi du. *Ik.* 1,2; 1at., 1 eta 4,2.
17. Hemen «perizizen», baina «perecitu» erabiltzen du.
18. Ez dakigu zer den «Eztasa».
19. Hemen «Agustiñec» eta gero «Agustinori» eta «Agustinoc» paragrafo honetan bertan.
20. Espero da «eztezula».
21. Hola, batean eta «o» bat falta delarik: «Demonioriec».
22. Izan behar luke «medio» eta ez «medioz».
23. Hemen «gueroco» eta berehalaxe «guerocoz».
24. Bi hitzetan zatitua: «Ō Nelachen», «onelachen» idatzi beharrean.
25. Espero da «infinitoari».
26. Beharbada, bi hitzetan partitua: «ā costumbratuac».
27. Izan behar luke «eroriric», ez «eroric».
28. Uste dugu «nauzute» behar lukeela izan.
29. Bi hitzetan eta honela: «Jaquiñ duzuenta», idatzi beharrean «Jaquiñdu zuena». Gainera, «-zuenac» behar luke, gure ustez.
30. Izan behar luke «-ciola».
31. Azkeneko «-a» errepikaturik: «cartaá».
32. «-zedin» dio, «-e-» gainean puntu bat duela. Testu hauetan «zidin/zidiñ» erabili ohi da.
33. Espero da «osasunean».
34. Espero da «orduoro».
35. «accidenteac» espero da, ez «accidentes».

1. testua

Sermon del Juicio

Erunt signa in Sole, et Luna, et Stellis. Lucae Cap. 21.

Gutziz egun terriblea, espantoso, eta icaragarria izangodala azquen Juicioco eguna, esaten digu egun Euangelista Sagraduac San Lucasen; Juicio-co egun triste lastimoso onetaz Iz eguiten du Profeta Isaías¹, eta esaten digu guri guztioi: Negar eguin zazute pecadoreac, deadar eguin zazute dolore andiarequiñ, zuec anima tristeac, zergatic datorren yá, Juicio diuinoco eguna, egun Cruela, egun indignacio andiz betea, egun guztia iraz betea, eta egun

calamidade triste guztia betea, destruizecoz lur guztia, eta despedazazeco munduco pecadoreac: *Vlulate!* Egun triste onetaz esatendu Profeta Sofonias, Izangodala iraz, calamidadez, eta miseriaz betericaco eguna; egun andia, eta chit samina; eguna tinieblas, tempestades, eta venganzaz betea, zenarequin amenazazen gaitu Jaingoicoac², ezen castigatuco dituela gogortasun andiarequin vere esai guztiac, eta zorrotuoduela vere Justicia diuinoco ezpata, eta ordituco duela ayen odoletan, aliqueta guelditu arte satisfaturic injuria eta ofensa eguin diozcatenaz: *dies illa, dies irae, calamitatis, et miseriae*:

Ō zer egun terriblea, eta espantoso, izango dan au pecadore tristearenzat! Eguin Jangoicoaren Magestadeac anbeste beneficio eta fauore, eta corresponditudiozu pecatuaquin, eta ofensaquin; vada Jaquin zazu, ezen castigatu dituela Jangoicoaren Magestadeac rigore, eta gogortasun andiarequin persona aiec guztiac vsazen dituztenac gaizqui vere beneficio, eta fauore diuinooz:³

Iz eguitendu Juez diuino Christoc pecadore escandalosoaz, ematenduen motiuoa bestea pecazeco, eta esatendu; conuenida ezen pecadore escandaloso atreuitu orri, paradiozaten edo amarradiozaten lepotic errotaco arribat, eta amarraturic orrequin, quendiozaten vicia, botazendutela Ichasoco profundidade andira; [lat.] *expedit ei, vt suspendatur mola asinaria in collo eius, et demergatur in profundum maris*; eta esaten du Aita San Ambrosioc dala au castigu Justoa pecadorearenzat, zergatic botatuzuen pecadoreac ingratitude eta desatencio andiarequin lepotic Jangoicoaren Mandamentu Santuetaco vztarri suauea; vada da arrazoi⁴ sentidezan orretan bertan, infernuc tormentuetaco vztarri terriblea, eta gogorra: ala esatendu Aita S(a)n Ambrosioc: *portat lapidem, qui portare iugum Domini recusauit*: ondo mereciticaco castigua izangodu ori:

Baña galdezendet nic: zergatic amarratu bear zaio pecadoreari lepotic errotaco arria; ezta orobat amarracea erozeñ arri? Ezez dio San Pedro Chrisologoc, precisam(en)te izan beardala errotaco arria; Zergatic? Eztezute iqusten (dio santu onec) nola errotaco arriac disponizen duen sustentua pecadorearen vizizaraco, eta pecadoreac vsazenduen gaizqui viziza orretaz, eta nola correspondizen duen gaizqui Jangoicoaren beneficio orretaz? Vada errotaco arri orrec berac izan beardu vere doloreco cuchilloa, eta vere tormentu borreroa; quen biozate bizia, vada ezuen seruitu orrequin vere Jangoicoa; amarrabiozate lepotic errotaco arria, zergatic izan bearrean agradecitua vere on eguin zalleari⁵, valiatuzan beneficio eta fauore orretaz veraz, gueago ofendizecoz Jangoicoa; castigu Justoa da vada ezen arri orrequin⁶ berarequin, zenarequin emancioten bicia, eman ere diozaten erioza, botazen dutela ichasoco profundidadera, eta andic Infernuc tormentu andietara; ala esatendu S(a)n Pedro Chrisologoc: *bene ergo ad collum lapis alligatur molaris, vt hoc illum ad mortem trahat, quod trahere debuisset ad vitam*.

[2] Ō Catholicoá, zenbat beneficio errezebitu dituzu Jangoicoaren Magestadea gandic? eta nola corresponditu diozu aren Magestadeari? Corresponditu diozu seruizen dezula, guardazen dituzula vere Mandamentu Santuac, eta vere legue diuinoo? Ō zeñ dichosoa izangozeraden valdiñ ala eguin badezu, ō zeñ gloria andia emango dizun aren Magestade diuinooac zeruan vere compaña amorosoan, eta vere Amantissimarenean⁸; omilla bider zure dichosoa eta feliza; vaña milla bider zure triste, eta miserablea valdiñ corresponditu badiozu⁹ Jangoicoac eguin dizquizun beneficioai, eta

fauoreai, pecatuaquiñ, eta ofensaquiñ; milla vider zure tristea, eta miserablea valdiñ baliatu bazerade beneficio orietaz, eta fauore orietaz gueago, eta gueago ofendizecoz zure Jangoicoa; Ô zer penac, eta tormentu andiac echeretendizquizen Infernuetan Demonio guztien compañian, eternidade guztian, valdiñ ezipadiozu¹⁰ correspondizen Jangoicoaren beneficio andiai agradeziturica¹¹, seruizen dezula eta guardezen¹² dezula vere legue santua, eta vere mandamentu diuinoac, vzuric¹³ pecatu guztia, eta ofensa guztia. Izan zaitez vada agradecitua Jangoicoaren beneficioai, eta vere misericordi¹⁴ andiai, ezayzan castigatu vere Justicia riguroro diuinoac, beste pecadore miserable au bezala:

Contazendu exemploen Colectoreac, eta Gotsalcoc, ezen emanciola pecadore bati eriozaco gaizac, eta erreguzen ziotela bere adisquideac ezen confesazidilla, eta pecadore onec errespondizenciola¹⁵ furia andiarequiñ: Eztaquizute ni naizala pecadore andia, eta ezdidala apro [2at.] uechatuco ezerere penitenciac, edo confesioac? Ni condenatua nago: Vere adisquide abec eziñ erreducituric pecadore eri au confesazera; allegatu zan adisquideric guztietatic andiena Christo gure Jauna, eta aguerzen zala, esancion amorio andiarequiñ; Ni naiz Jesu Christo zuregatic ill ninzana guruze batean clauaturic zu salbaceagatic, eta nere misericordia andiagoa da munduco pecatu guztia baño; Ea confesa izazu eguiñ dituzun pecatu guztia, eta guztia barcatuco dizquizut: Eta pecadore au gogorraco arri guztia baño zegoen ezna obedecituric Christo Jaunaren iz amoroso abei, eta vere misericordia andiari; onequiñ guztiarequiñ continuazen zuen gure animen Salbadore andionec obrazen pecadore eri onequiñ vere fineza, eta misericordi andiac, eta alchazen zuela mantubat zecarrena, eta eraqusten ziozcala vere lliga santissimoac guztia odoletan, esancion: Veguira nazazu nola nagoen, au guztia padecitunuen zugatic; nic ezaitunai condenatu, valdiñ zuc naibadezu eguiñ penitencia, eta naibadezu confesatu; onequiñ guztiarequiñ ere ezan mouizen confesazera, zegoen gogorracoago¹⁶ bronze guztia baño: Iqusiric bada Christo Jaunac berac pecadore au zegoela aĩn gogortua, eta ezuela nai aprouechatu vere beneficio andiaz, eta ez vere misericordia diuinoaz, artuzuen orduan vere costadu santissimotic esqua bete odol, eta botatucion pecadore miserable oni vere arpeguira, esatenciola: Señale au ateracodezu azquen Juicioco egunean, mundu guztia aiziñean, señalatz ezen zuc zerorrec nai izan zenuela condenatu izan, ez nai izanduaz aprouechatu nere misericordia diuinoaz, eta nere odol preciosissimoaz; eta ala izangoda [3] nere odol preciosissimo au, zure condenacio andiagocozat; onequiñ illzan pecadore miserable au desesperaturic, eta errabituric¹⁷, eta era man¹⁸ zuten vere anima tristea Demoniac¹⁹ Infernuetara: eta onen corpuza ateracoda azquen Juicioco egunean erresucitaturic Joatecoz acompañazera vere anima, eternidadeco tormentu andi aietara; eta Iquico degu guztio Jesu Christo gure Jaunaren odol preciosissimoa pecadore arren arpeguiñ señalatz, eta nola eguiten dion cargua ez nai izanduaz aprouechatu mere²⁰ misericordia diuinoaz, eta vere piedade andiaz, eta beneficioaz.

Zu pecadore adizen nazuna, zu anima christianoa, nola eztezu²¹ obedezizen Jangoicoaren izai eta vozai, nola ezerade mouizen penitenciar Jangoicoaren Ministroen izaquiñ, eta vozaquiñ; veguirazazu galzenzerade²² secularaco²³; considera ezazu, ezen zure culpa, eta pecatu oriequiñ caminazen dezu²⁴ malograzera zure erredemptore diuinoac zure gatic ichuri zuen odol preciosissimoa; considera ezazu, ezen valdiñ ezipazerade emendacen viziza

gaisto daramazun orretaz, zoazela miserablemente Infernuetaco eternidadeco tormentu andiaietara vetico condenaturic Demonio guztien compaňian: Ō zure tristea, eta miserablea baldiň condenazen bazerade! Nola sufrituco dituzu eternidadeco tormentu andia²⁵ aiec? Nola sufrituco dezuz vetico su andiura? *quis poterit habitare de vobis cum ardoribus sempiternis?*

Esaten digu Espiritu Santu Jaunac, ezen acordagaitezela beti, azquen Juicioco egun triste lastimoso gogor artaz, eta orrequiň eztegula beňere pecatuco: *Memorare nouissima tua et in aeternum non pecabis*²⁶; Juicioco egun terrible espantoso onec zeucan beti Icaraturic Aita San [3at.] Geronimo; vada zegoela vere zelda pobrean sarturic penitencia andia eguiten zuela, vstezuen Jozenzuela vere belarrietan Juicioco trompeta Icaragarri vra²⁷, eta esatenzuela: *Surgite mortui venite ad iudicium*; illac atozte Juicio diuinora; vada santubat aiň andia nola zan Aita San Geronimo, valdiň bazegoen aiň billdur andiarequiň Jangoicoac escatucozion contu andiaz Juicioco egun artan; zer villdur iduqui beardu Santu eztanac? Zer villdur Iduqui beardu Juradoreac, Maldicienteac, Murmuradoreac, Odio, eta Enemistadean dagoenac? Zer villdur Iduqui beardu desonestoac, Lujuriosoac, eta dabilienac betico Jangoicoaren ofensetan, guardatu bague vere legue santissimoa, guardatu bague vere Mandamentu santuac? Zer villdur Idiqui²⁸ beardu vizidanac Eregebat bezala vetico pectuetan, eta Jangoicoaren ofensetan, acordatu bague azquen Juicioco egun triste miserable artaz?

Job Santua²⁹ libraceoz³⁰ culpa, eta pecatuetic eta izateco Santua, esatendu ezen veti acordazen zala eguiten zuen³¹ gauza guztietan zer contu andia escatucozion Jangoicoaren Magestadeac vere Juicio diuinora; eta villdur andi onequiň ezan atreuizen eguitera gauza gaistoric batere: *verebar omnia opera mea, sciens, quod non parceres delinquenti*; eta Escritura Sagraduac esatendigu, ezen ez acordatuaz pecadoreac Juicio diuino artaz, etorzen zaiotela artuzeaz³² Jangoicoaz, eta veren anima tristeaz, eta orrequiň entregazen dirala, edo ematendirala vicio guztietara: *inquinatae sunt viae illius in omni tempore: auferuntur iudicia tua a facie eius*; eta gauza aiň importantea bezala ez izateco³³ gu, gaistoac, sino es izatecoz gustiz onac, proponizendigu Christo gure Jaunac anizetan, azquen Juicioco [4] Memoriac eta Señale tristeac, Eguzquian, Illarguian, eta Izarretan: *Erunt signa in Sole, et Luna, et Stellis*:

Onen comprobacioan erreferizendute Autore graue anizec, eta San Juan Climacoc ezen vizitu izanzala Mongebac, edo religioso bat descuidaturic vere obligacioaz, eta izanduzala eramana tribunale Diuinora eta zogoela³⁴ guztia Icaraturic, eta villdurturic eziň errespondituric Juez diuinoac eguiten ziozcan carguai; guztia zan escazea misericordia; Izulizanean vere rapto artatic, esan izancion³⁵ beste Mongeai, edo erreligiosoai, vzizezatela bacarric vere zeldan edo aposentoan; Ichizuen vereala vere aposentoa eta egonduzan encerraturic ateratu bague amar vrtean, denbora onetan guztian ezuela Jatena ogui piscabat, eta vr piscabat baizen, eta orrez gañera eguiten zuela penitencia, eta mortificacio andia; eta zegoen beti suspendituric Juicio diuinoco consideracioan; eta allagatu³⁶ izancizaion guero eriozaco trance, edo ordua, eta esan izancion³⁷ beste Monge edo erreligioso presentean zeuden guztiai, iz abec: *Considerazen duenac atencio andirequiň Juicio diuinora, ezazu pecatuco*; eta Ill, eta sepultatu zutenetic andic gichira³⁸, esatendu San Juan Climacoc ezen ezutela arquitu vere corpuza, cergatic zegoen yà vere animarequiň zeruan gozazen Jangoicoaren compaňia dulce amorosoaz.

Considera ezazute oraiñ Catholicoac, zer erremedio andia dan ez pecazecoz, âcordacea beti Jangoicoaren Juicio diuino artaz: Aita Santuen vizizan contazenda erregue Bogorisengatic, ezen zala erregue au Paganoa, edo eregea eta adisquidea eizean ibillcea fierac cogizecoz eta zeucazquiela vere Palacioan pintaturic orrible espantosoenac; aguiñdu izanducion Monge bati edo religioso bati zerizana Metodio zana Pintore andia, ezen eguiñ ziozala pinturabat guztiz orriblea, eta espantoso; eta Pintatu izan zion [4 at.] êrreligioso onec Juicioco eguna, eta Icusiric erregue onec pintura au, eta aditurica³⁹ vere esplicacioa guelditu zan aiñ espantaturic, eta villdurturic, ezen vzizuen vere vizi gaistoa, eta conuertitu zan gure fede santura, eta eguiten zuela andi⁴⁰ aurrera vizizabat guztiz santidad andicoa:

Pecadorea, vizizerana christabaren izenarequiñ eta eregearen obraquiñ, naidituzu Idiqui beguiac? Vada para izazu zure begui oriec, eta consideracioa azquen Juicioco egun terrible espantoso artan, eta izanagatic zu Judio-bat vaño gogorrangoago⁴¹, eta gaistoago, vzico dituzu bai zure culpac, negar eguiño dezu zure pecatuaz, eta emendatuco dezu zure viziza gaistoa; zer vstedezu dala causa izatea zu gaistoa, eta beste diraden guztia? Vada da causa, ez pensazea zuec, azquen Juicioco egun icaragarriartan, ala esatendu Espiritu Santu Jaunac: *Viri mali non cogitant iuditium*:

Ea vada Catholicoa; denborada yà, zuc vzizecoz Jangoicoaren ofensa guztia; denborada yà apartazecoz pecatu guztietatic; denborada yà empleazecoz Jangoicoaren seruicio santuan, veguirazecoz yà zure anima tristeaz; zere⁴² izangoda zutaz valdin condenacen bacerade ez seruituaz zure Jangoicoa, eta ez guardatuaz vere Mandamentu Santuac? Egon bearcodezu êrremediori⁴³ batere gaue eternidade guztian Infernuco su andi artan, Demonio guztien companian? Ea vada nere Catholico⁴⁴ ezoazen seculaco tormentu andiaietara seruizazu Jangoicoaren Magestade Santua, vzi izazu ofensa guztia, pecatu guztia, costumbre gaisto guztia; eta valdiñ oraiñdaraño vizitu bacerade Erege bat vezala acordatu bague zure Jangoicoaz, betico ofensaquiñ; ona non dezun zure Juez diuinoa (aqui saco el S(an)to (Chris)to) guztia misericordiaz beteric barcazecoz zure pecatu guztia; ea escazaiozu misericordia esatendezula dolore andiarequiñ; *Nere Jesu (Christ)to Jauna &^a*
= La contricion

2. testua

+

Sermon del Seg(un)do Dom(ing)o de Adbiento
Ioannes autem cum audisset in vinculis opera Christi: mitens¹ duos de
Discipulis suis, ait illi: tu es qui venturus es? Mathei¹ Cap. 11.

Egungo Euangelio Sagraduac proponizen digu, Euangelista San Matheoren amaica garren Capituloan, ezen Precursore Diuino S(an) Juan Baup-tista, arquizen dala Carcela riguroso, edo gogorbatean catez, eta grilluz cargaturic, zergatic Predicucion erregue Herodesi eguia, eta zergatic êrre-prenditu² izanducion bere amancebamentu torpe deshonestoa, vada zegoen

amancebaturic, bere anaiaren emaztearequiñ: *Non licet tibi habere uxorem fratris tui*: Ezaizu licito egotea amancebaturic zure anaiaren emaztearequiñ: Zergatic nai izanduzuen quendu escandalo andiau Precursore Diuino S(a)n Juan Baupstiac, artu izanduzuen onen contra erregue Herodesec odio bat aiñ andia, ezen sartu izanduzuen carcela gogorbatean guztia grilluz, eta catez cargaturic: *Ioannes in vinculis*:

Da gauza propio Jangoicoaren Ministroena padecizea eguia Predicazeagatic, zergatic eguiac asco ofendizenditu munduco persona aniz: *Veritas odium parit*: Eguia au icustendegu egunoro, bada baldiñ Jangoicoaren Ministroren bat³ erreprendizen badio bati bere viziza gaistoaz, bereala viurzenda aren contra arzendiola odio mortalbat: *Veritas odium parit*; eta au zergatic? Zergatic eztuen considerazen ezen Jangoicoaren Ministroac daudela obligatuac erreprendizeaz⁴ vicioac, eta quenzecoz escandalo guztiaic:

Dago bada Precursore Diuino Baupstia padecizen Christo gure Jaunaren amorioagatic carcela gogorbateco penac, eta trauajuac catez, eta grilluz cargaturic, eta au consuelo, eta gusto andi batequin⁵ zergatic padezizen duen verer amorio diuinoa gatic: Orregatic esatendigu Aita S(a)n Agustiñec, ezen padecicea mundu onetan trauajuac, gossea, egarria, pobreza, persecucioac, eritasunac, eta beste trabajuac, dala [1at.] señaleara, bada dala señaleara ezen Jangoicoaren Magestadea acordazen dala persona artaz: orregatic esatendigu S(a)n Pablo Apostoloac: *quem enim diligit Deus castigat*: ezen Jangoicoac amazen duen persona, castigazen duela: *flagellat autem omnem filium quem recipit*: Azotazen duela erreceuizen duena bere semezat: Eta auda amorioaren señaleara? bai: I sino, esanazazute: Zergatic castigazen du Aita batec vere semea, Amabatec vere alaba? Zergatic deseazen dion vere ona, eta amorio dionagatic, bada ezpalioque amorioric, vziolioque gauza galdua bezala casoric eguiñ bague; baña izan didiñ ona, obedientea, eta Jangoicoaren bildurtia mortificazen du, eta castigazen du: Alachen bada Jangoicoac anima batequiñ, zergatic amazen duen, eta deseazen dion bere ona; bada izandidiñ ona, bildur izandiozan, serui⁶ dezan, eta obedidezan, castigazen du eritasunaquiñ, persecucioaquiñ, eta veste trabaju ascorequiñ:

Ea bada nere Catholicoac, sufridizagun paciencia andiarequiñ Jangoicoac ematendizquigun trabajuac mundu onetan, bada ematendizquigu gure onagatic, guri digun amorioagatic, eta baldin⁷ bagaude azturic aren Magestade Diuinoaz, acordagaitzen guri digun amorio andiaz: Eramandizagun consuelo, eta alegria andiarequiñ trabaju guztiaic, imitazen degula onetan Precursore Diuino S(a)n Juan Baupstia, zeñac sufrutuzituen alegria, eta consuelo andiarequiñ carcela gogorrec⁸ trabajuac guztia zegoela cargaturic grilluz, eta catez: *Ioannes in vinculis*, Christo Jesus Diuinoaren amorioagatic, eta alcanzazeagatic bere gracia soberanoa; escadiozagun guztioac M(ari) SSantissimaren⁹ medioz esatendegula *Ave Maria*=

Ioannes autem cum audisset in vinculis opera Christi: & Mathei Cap. 11.

Nere rato onetaco asumptua¹⁰ izangoda ponderazea ezen Jangoicoac ematendizquigun trabajuac mundu onetan, izatendirala guri digun amorio andiagatic, eta gure onagatic.

Sermoi Despedidaco artan eguiñ izanziona¹¹ Christo gure Jaunac vere Apostoloai azqueneco afa [2] ri artan, esan izancion¹²: *ego dispono vobis sicut disposuit mihi Pater meus regnum*: Nic disponizendet zuenzat erreinua, ala nola nere Aitac disponituzuen nerezat: Nola disponitu, eta preparatu izan-

duzuen Aita Eternoac Christo gure Jaunari gozazezan bere erreinuaz? Tra-
bajuaquiñ, persecucioaquiñ, sufrizearequiñ, eta padezizearequiñ afrentac,
passio santua, eta erioza: Ala esan izancion¹⁴ Jaunac berac Emausco gaztelura
caminazen zuten Discipulo aiei biai: *haec oportuit Christum pati, et ita
intrare in gloriam suam*: Vada modu abequiñ, eta exercicio abequiñ ejercita-
zen, eta disponizen gaitu sargaitezen zeruco reinu gloriosoartan eguitecoz
compañia: *Vt edatis* (essatendu texto sagraduac) *et bibatis super mensam
meam in regno meo*: eta orduan esangodute animas¹⁵ dichosoac, Profeta
Santu Dauidec esatenduena: *laetati sumus pro diebus, quibus nos humiliasti:
annis quibus vidimus mala*: alegrozen guera Jauna egun aietaz, eta vrte aietaz
zeñetan humillatu guinduen pasazen guñituela trabaju andiaquiñ, eta samiñ-
tasun andiaquiñ, zergatic gauden oraiñ gozazen vere erreinu gloriosoaz¹⁶:

I sino, esan nazazute¹⁷: Zergatic ichizen dezu, eta encarzelazen dezu
chorichoa? Zergatic estimazen dedan eta nai eztedan dijoan: eta echean
dabillen vsuari zergatic quenzen diozcazu egoac? Orregatic beragatic eztidiñ
bolatu: Alachen bada Jangoicoaren Magestadeac, animabat eztijoan bere
apetitu gaistoen azetic, aprisionazendu trabajuaquiñ, quenzendiozca egoac
humillazenduela tentacioaquiñ, eta persecucioaquiñ; eta au zergatic, zergatic
amazenduen, eta estimazenduen.

Gutziz¹⁸ ondo ezaguturic zeucan au religioso santu batec, onengatic
bada esatenda Aita Santuen bizizan, ezen bizizala Desierto batean, eta
egonduzala vrte ascoan eri, eta bere eritasunarequiñ zegoela guztiz contentu;
sucedituzan ezen vrte batean ezuela izandu eritasunic batere, eta achaqueric
batere, eta motiuo onengatic negar eguitenzuen consueloric bague beti; eta
galdezenciotela, ea zergatic eguitenzuen an beste¹⁹ negar; erresponditu izan-
duzuen iz triste bazuequiñ, iz abec: Negar eguitendet, zergatic Jangoicoac
desamparatu [2at.] nau en²⁰, bada vrtero visitazen ninduen, eta erregalazen
ninduen eritasunen batequiñ; eta vrte onetan aztu da nizaz, bada ez nau
visitatu trabajuren batequiñ:

Animac padezizen dituzutenac eritasunac, eta trabajuac consolazaitetze
exemplo onequiñ, eta confirmazeco eguia au, adizazute caso au²¹: Aita San
Ambrosioagatic²² escriuizendu Pedro de Natalibusec, ezen pasazenzala erro-
mara santu glorioso au, izanduzala hospedatua guizon aberaz²³ baten
echean, eta galdezenciola santuac guizon aberaz oni bere fortunaz, errespon-
ditu izanzion iz abec: Nere fortuna beti izanduda ona; ditut ondasun andiac,
criaduac, esclauoac, seme asco, eta illoba asco; guztia suceditu zait nere
deseoaren conforme, eta eztet beñere izan eritasunic, ez molestiaric, eta ez
trabajuric: apenas santu glorioso San Ambrosioc adituzituen iz abec, esan
izancion²⁴ bera a compañazenzuten²⁵ guztiai; goazen bereala eche onetatic,
zergatic eztago eche onetan Jangoicoa: Eta apenas atera ziraden, eta apartatu
izan ziraden eche artatic, non bereala idiqui izanduzan lurra, eta tragatu
izanduzuen guizon aberaz vra, vere echea, eta bere echean zuen guztia,
guelditu bague señaletic besteric zulo andibat baizen: Eta icusiric au santuac,
esanzuen: Veguirezazute²⁶ nere anaiac zeñ²⁷ misericordia andiarequiñ trata-
zen dituen emen munduan bidalzen diozcanari²⁸ trauajuac, eta zen gogorta-
sun andiarequiñ castigazen dituen, emen munduan felicidadeac ematen dioz-
canai: Eta Ama Santa Brigidari esancion Christo gure Jaunac, ezen condena-
tu bearziranai, mundu onetan ematen diozcala descansuac, eta felicidadeac,
zergatic eztizaten izan, emen penac, eta an penac: baña salbatu bear diranai,

ematen diozcala emen penac et²⁹ trabajuac, zergatic an izan bearduten gloria eterno bat.

Orregatic bada, nere Catholicoac, conuenida erreceuizea trabajuac Jan-goicoaren esquetatic bidalduac bezala gure onagatic: Conjuratu izanduzan Demonioa Jou³⁰ Santuaren contra, Jangoicoac permitizenzuela [3] eguin izanzuen Demoniac³¹, ezen bere esai³² ebassizea bere ganadu guztia andiac, eta chiquiac; consumitu zituen suarequiñ vere ardi guztia, eta bere Arzai guztia: formatuzuen Demonioac vracanbat aiñ andia bere echearen gañean, ezen botatuzuen eche guztia lurrera quenzen ziola³⁴ bizia bere seme eta alaba guztiai; enfiñ iz batean, quendu izanducion bere azienda guztia, eta bere semeac, eta alabac: Oraiñ galdezendet nic; nola portatuzan Job Santua trabaju andiabequiñ guztiaquiñ? Esatendigu texto sagraduac: *Dominus dedit, Dominus abstulit, sicut Domino placuit, ita factum est; sit nomen Domini benedictum*: Jaunac emanzizquidan ondasun abec, Jaunac quendu dizquida, onetan eguindu bere borondate santua, izanbidi onetan, eta beste gauza guztietan alabatua bere izen santua: Au baidala bai fortuna: Au baidala bai conformidadeco espiritua Jangoicoaren borondatearequiñ:

Eta bada ardezazuten exemploa exemplo onetaz, erreparadezazute³⁵, ezen ezuela esan Job Santuac: Jangoicoac emandizquit ondasun abec, eta Demonioac quendu dizquit, zala cierto quenduziozcala Demonioac; sino esque, esanzuen Job Santuac: Jaunac emandizquit ondasun abec, eta Jaunac quendudizquit; zergatic aunque izanduagatic Demonioa eguiñ izanduzioz-cana dañu abec guztia, baña izanduzan instrumentua bezala zeñetaz baliatu zan onetaracoz Jangoicoa, eta orregatic errezebizen³⁶ ditu trauajuabec guztia Jangoicoaren esquetatic etorriac bezala: *Dominus dedit, Dominus abstulit*: Emendic ardezaquezute exemploa, nere catholicoac, ezen etorzen zaiz-quizutenean trabajuren bazuec, edo persecucioeren bazuec, yà izanbitez cau-satuac guizonaz, edo Demonioaz, eztituzute artubear etorriac bezala esaien esquetatic, sino bildaduac³⁷ bezala Jangoicoaren esquetatic: *Dominus dedit, Dominus abstulit*:

Job Santuac izanduzituen trabaju andiabetan guztietan, esatendu testo sagraduac, ezen ezuela essan Job Santuac izic gaistoric batere Jangoicoaren contra, eta ez progimoaren contra, eta ezala baterere³⁸ inquietatu: *in omnibus his non peccauit Iob labiis suis, neque stultum* [3at.] *quid contra Deum locutus est*: Eztute au eguiten munduco persona ascoc, bada beren trabajue-tan, perdidaetan, eta persecucioetan, vzizen dirade eramaten iraz, botazen dituztela Juramentuac, eta Maldicioac beren progimoaren contra, eta gueago sentizeco dana blasfemiaquiñ, eta quejaquiñ Jangoicoaren contra.

Esatendu Aita S(a)n Buenabenturac, ezen dala perfeccio andiagoo, eta gure prouechu andiagoo eramatea pacienciarequiñ castiguac, eta trabajuac, ematea baño bat eguitera guztiz obra onac: *perfectius est aduersa tollerare, quam bonis operibus insudare*: guztiz da intento onetaco suceditu zizaiona San Lupori: Santu onegatic esatendu Surioc, ezen pasazenzala Atila, Hu-noen erreguea, destruicenzuela francia guztia, ateratu izan zizaion viderade³⁹ San Lupo, eta esancion: Zeñ zerade zu, turbazen dezuna gure Jende guzia⁴⁰, eta destruizen dituzuna gure lur guztia? Eta erresponduzion erreguec: Ni naiz Jangoicoaren azotea: Apenas adituzituen Santuac iz abec, non aguiñdu izanzuen idiquizoz zaiquiotela⁴¹ bereala ciudadeco atec, esatenzuela zer guc esan bearguenuquen gure trabaju guztietan: *Ongui etorria zerala Jan-goicoaren azotea*: eta a compañatu⁴² izandu zuen ciudade guztian barrena.

Premiatu izanduzuen Jangoicoaren Magestadeac conformidade au borondate diuinoarequiñ, izanduzena Santu onec, bada ichutu zituen erregue Atilaren soldaduac, eta pasatu ziraden ciudade guztian barrena iñoriere dañuric eguin bague:

Animazen zuela Jangoicoac bere sieruo Abraham eramatera valore andiarequiñ trabaju padezizenzituena, eta adbersidade esperazen zituenac; esancion: *noli timere Abraham, ego protector tuus sum, et merces tua magna nimis*: Abran etzezazula izan bildurric, iduquizazu animo ona, bada ni izangonaiz zure amparo, eta zu defendituco zaituena; eta zure premioa izangoda guztiz andia: gauza bi prometizen diozca; Lendabizicoa, ezen izangodala Jangoicoa bere defensa: *ego protector tuus sum*: Vigarrena, ezen bere premioa izangodala andia guztiz: *et merces tua magna nimis*: [4] izanditeque au baño ofrecimentu andiagoa? bada au guztia ofrecizen dio⁴³ Jangoicoac eramaten dituzten guztiai trabajuac vere amorioagatic: prometizen digu verac lagunzea, eta duenac bere lagunzat Jangoicoa eztu zer bildurric izan trabajuric andienac izanagatic; eta orregatic esatenzuen Profeta Santu Dauidec: *si ambulavero in medio umbrae mortis, non timebo, quoniam tu mecum es*: Jauna, baldiñ arquizen banaiz eriozaco sombraren erdian, eztet bildurric izango gaizaz, zergatic berori dagoen nerequiñ:

Prometizen ere digu premio andia zeña dan bere gloria soberanoa: eRomanoac⁴⁴ ācostumbrazen⁴⁵ zuten eramatea exercitoetan lecu publico batean, premio señalatua vencedore enzat, orrequiñ iqusten zutela animazitezten soldaduac venzuzera: gauza bic bada beargaituzte animatu benzuzecoz sufrimentuarequiñ trabajuac, eta adbersidadeac mundu triste onetaco batallan, bada mundu au guztia da guerra, eta batalla, esatendu Job Santuac: *militia est vita hominis super terram*: Lendavizicoa, prometizea Jangoicoac bere asistencia; eta bigarrena prometizen digun premio andia: *et merces tua magna nimis*:

Orregatic bada, Catholicoac, asco importazen du, ezen trabaju guztietan, eta persecucio guztietan acudicea guc Jangoicoagana, escazen diogula, izandidilla trabaju artan gure defensa, eta amparoa; eta etzezagula faltatu bere ofensaco gauzaric batean; erregue Profeta Santu David zan guztiz perseguitua bere esaiengandic, eta murmurazen zuten erregue santu onen contra: *etenim sederunt Principes, et adbersum me loquebantur*; eta zer eguiten zuen orduan Dauidec? esaten digu texto sagraduac: *Serbus autem tuus exercebatur in iustificationibus tuis*: izulzenzan Jangoicoagana, eta empleazenzan exercicio santuetan, Justificazenzuela bere anima, orrequiñ peligró aietan ezidin erori pecaturen batean: Ala eguiñ beardegu guztioac, eta ez eguiten duten bezala munduco asco personac, zeñac trabajuetan vzizen dira eramaten beren coleraz, beren iraz, eta pretendizen dute venganza, ez-palimbada⁴⁶ obraquiñ, alo menos izaquiñ, Juramentuaquiñ, maldicioaquiñ, eta amenzaquiñ:

[4at]. Erregue Dauidi imitatu izanduzion religioso virtuoso batec, zeñengatic esaten du Libru Speculum exemplorum⁴⁷; ezen emanuzela beste religioso batec perseguitzea religioso santu au, denbora andiz, eta modu ascotara; eta aunque pagazenzioczan ofensac beneficioaquiñ, eta agasajo andiaquiñ, eta escazenzion Jangoicoari negarraquiñ aren erremedioa, religioso arc, eguitenzuen guztia botazen zuen parte gaistora, eta egoten zan gaizquiago erreligioso onaren⁴⁸ contra, an beste ezen alchatucion falso testimonio andibat vere onrraren contra, eta vere credituaren contra; eta falso

testimonio au zala medio, nola padezizen zuen asco, escatucion Jangoicoari negar andiaquiñ onen remedioa, edo bere remedioa, eta bere esaiarena, parazenuela medianerazat M(ari)a Santissima; eta arras batean zegoela eguiten suplica au Ama Santissimaren Aldare baten aurrean, aguertu zizaion Ama Santissima, eta esancion: Nere semea acababitez zure negarrac, bada zuri alcanzatudizut gloria, eta zure esaiari arrepimentua, eta barcazioa: Vzi izanduzuen M(ari)a Santissimac bere presenciarequiñ aiñ vsai eder andia, ezen bete izanduzan vsai eder onetaz eche guztia, eta apenas sentitu izanduzuen vsai eder au esai arc, bereala abiatu zan negar eguiten bere pecatuaz, escatuzion barcacioa falso testimonio alchatu zionaz, eta guelditu ziraden paque andiarequiñ, eta adisquide andi eguiñic alabazen zutela Jangoicoa: Onelachen asistizen dio; eta premiazen ditu Jangoicoac padezizen dituztenac trabajuac pacienciarequin, eta sufrizen dituztenac bere amorioagatic.

Ea bada nere Catholicoac sufridizagun paciencia andiarequin Jangoicoac ematendizquigun eritasunac, trabajuac, eta persecucioac, bada ematendizquigu gure onagatic, gu ezpaguerade acordazen Jangoicoaz, acordagaitezen trabajuen medioz; egungo Euangelio Sagraduan degu exemplo andia Precursore Diuino S(a)n Juan Baupstagan; vada sufritu izanduzituen Jangoicoaren amorio agatic carcela gogorbateco trabajuac cargaturic guztia grilluz eta catez: *Ioannes in vinculis*: Ea bada nere Catholicoac oraiñ escatu beardiogu guztioac Jangoicoari dolore andiarequiñ gure pecatu guztien barcioa⁴⁹: Ea esan ezagun⁵⁰. Nere Jesu(Christ)o Jauna: aqui el acto de contricion=

3. testua

Sermon del Tercer Dom(ing)o de Adbiento Tu quis es? quid dicis de te ipso? Ioannis. Capite. 1.

Egungo Euangelio Sagraduan degu, Embajada adibat¹ eguiñ ziotena Judioac San Juan Baupstari: Vidaldu izanzituzten bada Jerusalemgo Cortetic veren Sacerdoteac, eta Leuitac San Juan Baupstarengana galdezera, eza zeñ zan, edo norzan: *Misserunt Iudei² ab Ierosolimis Sacerdotes, eta Leuitas ad Ioannem vt interrogarent eum, tu quis es?* Allegatuziranean Embajadore abec San Juan Baupstarengana, galdetucioten; Zu zeñzerade: *tu quis es?* Zerade Messias, erresponditu³ zuen, ezala Messias: *Non sum Messias*; Zerade Christo? Ezez: *Non sum Christus*; ezala Christo; Zerade Profeta? ezez ezala Profeta: *non sum Profeta*; vada zer zerade? erresponditu zuen; Ni naiz Jangoicoaren voz bat: *ego sum vox*: etorri naizana auisazera pecadoreac, ezen eguiñ dezatela beren pecatuen penitencia; *penitentiam agite*, Zergatic allegazenda Jangoicoaren Juicio diuinoa, *apropinquabit enim regnum Caelorum*:

Pregunta au eguiñziotena San Juan Baupstari Jerusalemgo⁴ Enbajadoreac Phariseoac: *tu quis es?* Zu zeñ zerade? eguiñ bear ere diot nic nere auditorio onetaco Jende guztioi; eta ematecoz principioa, esatendit Jangoicoaren Magestadeac, vere Profeta Ezequielem⁵ medioz; *ā Sanctuario meo incipite*; abiazecoz lendabicoa Sacerdotea gandic; vaña abiatubaño lenago, escadiozagun aren Magestadeari vere gracia soberanoa, Amantissimaren⁶ medioz Añgueruan salutacioarequiñ, esatendegula guztioac *Ave Maria*:

Tu quis es? Ioannis. Capite 1.

Ya que Jangoicoaren Magestadeac aguiñzen diran ezquero vere Profeta Ezequielem medioz: *ā Sanctuario meo incipite*, abiazecoz lendabicoa Sacerdoteagandic eguitera San Juan Baupistari eguiñzioten pregunta vra vera: *tu quis es?* Zu zeñ zerade, edo zer zerade? Abiazenaiz nere gandic:

Tu quis es? Jauna ni naiz Sacerdotea; zer dá izatea Sacerdotea? ērrespondizen digu Hugo Cardenalac: *Sacerdos, idem est, quod sacris datus*; Lo mismo da izatea Sacerdotea, nola izatea Consagratua Jangoicoaren gauzetaracoz: Jaquiñ zazute nere Catholicoac, ezen Jangoicoaren Magestadeac examinatuco gaituela vere Juicio diuinoan, ea nola cumplitu degun [1at.] vacoizac vere estaduco obligacioaquiñ: Galdetuco dio Juicio diuino artan Jesu (Chris)toc gure Juezac, sacerdoteari: *quomodo intrasti? quomodo vixisti? quomodo rexisti?* Nola sartuciñaden aiñ dignidade andian? Nola vicituzerade estadu andi orretan? Eta nola cumplitu dezu zure obligacio andi orrequiñ? Abec dirade preguntac, esatendu Aita San Agustiñec, eguiño diozcana⁷ (Chris)to Jesus diuinoac sacerdoteari:

Quomodo intrasti? Nola sartuciñaden dignidade andi orretan? Zer intenciorequiñ? Zer modutan? Zer fiñequiñ? Zer meritoaquiñ? Zer medioaquiñ sartuziñaden aiñ estadu, eta oficio soberano andian? Onetaz guztiaz izangoda examinatua: Ò Sacerdoteac! Zer ērrespondituco dú, sartuzanac deitu vague Jangoicoac estadu andi orretara, solam(en)te pasazecoz viciza descansu gueagorequin? Zer ērrespondituco du sartuzanac, ez echeco Capellania galceagatic, eta echean Sacerdotebat izateagatic, vatere vocacioric vague estadu andi orretaracoz? Veguir dezun⁸ vacoizac nola sartuzan, eta valdiñ erratu vazan sarcea, cuidado, cuidado, eztidiñ erratu aterazea.

Quomodo vixisti? Nola vicituzerade estadu andi orretan aunque sartuagatic orretan vocacioarequiñ? Nola guiatu dituzu animac zure exemploarequiñ? Nola dirade virtuteac zeñequiñ edificatuzenduen mundua? Zer da oracioaz, humildadeaz, pacienciaz, eta caridadeaz? *Quomodo vixisti?* Vada valdiñ ez solam(en)te ezipada virtuteri, sino es virtute en lequan, vicioac; ezipada exemplo onic, sino es gaistoac baizen: Zer Juicioa? Zer cargua echeretendio sacerdoteari? Ez solam(en)te emango dio contua Jangoicoari sacerdoteac vere pecatuaz, sino es orrez gañera, vere escandaloen medioz, eta vere vizi gaistoaren medioz, vere puebloac eguiñ dituen pecatu guztiaz, esatendu Aita S(a)n Juan Chrisostomoc: *Sacerdotes non solum pro suis, sed et pro omnium peccatis rationem reddituri sunt*:

Quomodo vixisti? Nola celebratu dituzu Aldareco misterio santuac? Solamente mezabat celebratuzuen sacerdote berri batec, eta meza au esanta emancion eritasun andibatec, eta ill zan, eta esanzuen Venerable Aita Maistru Abilac: *Asco darama zertaz eman contua Jangoicoari*: Zer contua eman beardegu guc an bestere mezaz? Zer ateradegu an bestere comunio santuz? Non dago disposicioa, eta preparacio⁹ celebracecoz? Non, munduco ērretiroa? Non vizizaco garbitasuna? Ò zer cargua, eta ò zer contua escatuco digun (Chris)to Jesus diuinoac:

Quomodo rexisti? Ò sacerdotea! Zuri tocazenzizaizun eraqustea obrax, eta Izez salbacioco videa animai: Nola cumplitudezu obligacio orreguiñ? Ezpadaquizu, condenacen zera zergatic eztezun estudiacen; valdiñ vadaquizu, zergatic eztezu¹⁰ eraqusten; eta valdiñ eraqusten vadezu, zergatic eztezu obrazen; Zer ērrespondituco degu Juicio diuino artan?

[2] *Quomodo rexisti?* Nola administratu zenduen Jesu (Chris)to Jau-naren Patrimonioa? Nola vzi izandu zenduen pobrea perezizen, nai izan ziñituela lenago sustentacea Jocoac, eta vicioac, ezen ez zure anai pobreac, daquizuna¹¹ dala, zure obligacio ematea pobreai, zure sustento honestoaz landara sobrazen zaizuna? *Quomodo rexisti?* Nola aīn¹² guichi cuidazen dezu Jangoicoaren echecho decenciaz, cuidazen dezu zure echecho decenciaz, eta garbitasunaz an beste? Nola sufrituco du Jesu Christoc, corporale, eta purificadore etaco ziquiñtasuna, cuchetan daucazun erropa zuriaren garbita-sunaren vistan? Eta nola sufrituco du, sucaldeac egotea adornatuac, eta gueago cuidatuac, ezen ez ēlizaco Aldareac, eta ērretabloac? Ō zer Juicio rigurosoa, eta gogorra echeretendigun Sacerdote guztioi! Guazen oraiñ car-gu eguitera ezconduai, eta guraso familiacoai:

Tu quis es? Zu zeñ zerade galdetuco dizu Christo Jesus diuinoac vere Tribunale gogor artan: ērrespondituco dezu, Jauna, ni naiz ezcondua: *Quomodo intrasti?* *Quomodo vixisti?* *Quomodo rexisti?* Nola sartuciñaden ma-trimonio santuco estaduan? Zer intenciorequin? Zer fiñequin? Vazuec, esa-tendu San Juan Chrisostomoc, ezconzen dirala diruarequiñ, zergatic eztituz-ten examinacen zer virtuteac dituen Nouiac, sino es que examinazen dute zer azienda duen, zer ondasunac dituen, eta zer conuenienciāc dituen; vesteac ezconcen dirade, edertasunarequin, esatendu Aita S(a)n Ambrosioc: Veste bazuec ezconcendirade gusto, eta deleiteagatic, atenditu vague aīñ sacramen-tu andiaren fiñ eta motiuoa, esatendu Aita S(a)n Buenaventurac; Eta nola diraden aīñ pisuac estadu onetaco cargac, valdiñ ezipaditu deitu Jangoicoac estadu onetara, arquizen dirade fuerzaric vague, eramateco estadu orretaco cargac, vizizen dirade eta pasazendute viziza guztiz tristea, disgustoaquīñ, zeloaquīñ impacienciaquīñ, Juramentuaquīñ, maldicioaquīñ, arriesgazen du-tela vatac, eta vesteac beren animen salbacioa; Zergatic? Zergatic ezituen deitu Jangoicoac eztadu¹³ orretara sino es edertasuna¹⁴, amoreac, ondasunac, gustoac, eta deleiteac; eta zer izangoda ezconzendiran aietaz por fuerza, eta veren vorondatean contra? Ō Nere Catholicoac, eta zer icusi bearco dezuten Jangoicoaren Juicio artan? Valdiñ erratu bazan vocacioa, suplibeza oraiñ pacienciāc, ez errazecoz gloriāc atea.

Gueago: *Quomodo vixisti?* Nola vicituzerade matrimonio santuan? Zer exemploa emandiozu¹⁵ zure humeai, eta familiāc Jendeari? Patriarca Abrahamec hospedatu izandu zituenean iru Aiñgueru aiec, edo persona diuinoac, [2at.] Nai izanducion¹⁶ eguitea Combitebat, eta esatendu escriptura sagraduac, ezen zar santua Patriarca Abraham¹⁷ Joanzala lasterca Tabernacu-lora auisazera vere emaztea Sara, disponizizan ogui bazuec: *festinauit Abraham in Tabernaculum ad Saram*; Joanzan lasterca ganadua zegoen lequra, eta escogitu zuen terneracho bat Combite artaracoz: *ad armentum cucurrit*; emanciōn criadubati, eta au Joanzan volazen zuen disponicera: *qui festinauit, et coxit illum*: Zerda au? Esaten du Origenes Doctoac: *ipse currit, vxor festinat, puer accelerat*; Abraham dijoa lasterca, vere emaztea¹⁸ apresu-razendu vere pausoa, eta criadua dijoa lasterca volazenduela: Zerdā au? Zen izan beardu, esatendu Origenesec? Valdiñ vada diligentea Aita familiāc hospedazen, eta seruizen Jangoicoa, nola izango dirade perezosoac, emaztea, eta criaduac? *Nullus piger in domo sapientis*:

Ō Aita familiāc! Zertatic Jaiozenda anbeste pereza ērreceuizen Jan-goicoa, eta seruizen, nola duten zuen emazteac, vmeac, eta criaduac? Zerta-tic? Ez bestetatic sino que zuac zeraten perezosoac? Eman nazazute¹⁹ con-

tua, esangodu Jesu Christoc, anbestere obra onez, nola eguiten eztituzten, zu zerala causa; Eman nazazu²⁰ contua, anbestere pecatuz nola eguiten dituzten zure exemplo gaistoa dala medio: Eman beza contua Herodiassec bere alabaren desembolturaz, icasi izanduzuena vere exemplo gaistoaren medioz: *quid potuit filia* (esatendu Aita San Ambrosioc) *de adultera matre discere, nisi damnum pudoris?* Eman bezate contua Aitac, eta Amac familietacoac, ez solam(en)te veren viciza gaistoaz, sino es ere bay, veren vmeen, eta criaduen costumbre gaistoaz, icasi zituztenac, veren exemplo gaistoa zala medio: goazen carguric fuerte, eta espantoso enera:

Quomodo rexisti? Nola gouernatu izanduziñituen zure contura zeuden personac? Zer cuidado izanduzenuen Jaquiteaz nola viciciraden? Ateratu izandu ziraden Jethroren alabac vra ematera veren Aitaren ganaduac²¹; Eta echera izulzean alabac, galdetu izandu cion²² cuidado andiarequiñ veren Aitac Jethroc: *Cur velocius venistis solito?* Zer izandu da au? Nola etorricetara²³ beste ocasioetan baño lasterrago? Eta Alabac erresponditu zioten, ezen Moysesec libratu izandu zituela [3] Arzairen molestietatic, eta atreuimentu etatic, eta orregatica emanzutela aín laster buelta echera; eztezute erreparazen (esatendu Lipomano Doctoac,) Aita onen cuidado andiaz? Aín conta tuac daucazqui vere alaben pausoac, ezen erreparazendu oraiñ guichiago luzatuzutela beste ocasioetan baño? Ó Aita Catholicoen confusioa! *boni Patrisfamilias est curare* (esatendu Lipomanoc) *si sedula sit familia in agendis: morarum quoque causas inquirere, maxime filiarum:* Zer errespondituco du Jangoicoaren Juicioan, Aitac eztaquienac noiz aterazen diraden echetic vere semeac, vere alabac, vere criaduac, eta criadac, eta noiz izulzen diraden? Zer errespondituco du gurasoarc icustenduen²⁴ etorcen vere semea, eta aun vere alaba gabaz deshoran, eta aberiguazen eztuena, aín berandu etorcearen causa, eta motiuoa? *Quomodo rexisti?* Indazu contua, zure vigilancia, eta cuidadoaren faltaz, zure semeac, zure alabac, zure criaduac, eta criadac eguiten dituzten culpac, eta pecatuac.

Quomodo rexisti? Zerda zelo, eta cuidado christiano artaz, zeñarequiñ bearzenduen cuidatu, erreparatu, eta veguiratu, zeñec frequentazen, eta visitazen duen maiz zure echea, izanbide²⁵ aidea, izanbide compadrea, edo edozeiñ Izandidilla? Zer erresponditucodu²⁶ Aitac, eta Amac sobra confiatu ric vzizen dituztela veren alabac bacarric egun guztian echean, yá vere aidearequiñ, yá vere compadrearequiñ, yá vere ezagunarequiñ, eta yá ezcon zeco dagoenarequiñ? Zeñec emango dio Jangoicoari contua abec eguiten dituzten pecatuaz? Zuc, zuc eman bearcodazu guraso gaistoa:

Filia Populi mei Crudelis sicut struthio in deserto: Dá nere Puebloco Alaba (esatendu Jangoicoaren Magestadeac) cruela chori Abestruza vezala: Zer crueldade dá au? esatendigu Job Santuac: *dereliquit oba sua in terra:* Dá chori Abestruza cruela, zergatic eztituen arraulza parazendituenac berozen, sino es que vzizen ditu lurrean erozeñec pisazecoz, edo osticazecoz: *Obliuiscitur quod pes conculcet ea:* Eta eztu caso gueago eguiten aietaz, vere vmeac ez liraquen baño gueago: Ó Ama cruela, chori Abestruza bezala! Zure alaba vzizendezu vacarric echean, vidalzen dezu bacarric mendira egurra eguitera, hacienda goardazera, eta bidalzendezu mezetetara, vere onestidadea galzeco peligro andian atreuituren batengandic? Zer errespon dituco dezu Jangoicoaren Juicio diuino artan?

[3at.] Gueago: chori Abestruz onetaz, escribizendu Bercorioc, ezen duela anbeste berotasun, ezen digerizen duela burnia; Eta zuec Aitac, eta

Amac digerizen dezute, zuen alabac eguitea nai dituzten gusto guztiac, ateracea naiduten guztiarequiñ, engalanazea, edo apañcea edertasunarequiñ, chanceazea mutillarequiñ, engalanazea, edo apañcea edertasunarequiñ, chanceazea mutillarequiñ, eta danzazea? Eta digerizendituzute, eta sufricen dituzute Yerro²⁷ abec guztiac, edo falta abec guztiac? Ô Abestruzaren berotasuna, chori inmundoa, edo liquisa, zeña apartazen du Jangoicoaren Magestadeac vere Aldare etatic, eta Sacrificio etatic! Jangoicoaren Juicioan eguiño zaizu cargu andia gurasoa, zure omissioa, eta descuidoa dala medio zure vmeac eguiñ dituzten pecatu guztiaz, eta izandu dituzten vicio, eta costumbre gaisto guztiaz, ala esatendu Aita San Ambrosioc: *ad negligentiam Patris refertur disolutio filiorum*:

Quomodo existi? Non dá zure vmeai eraqui ziñon²⁸ doctrina? Non desenbolturen, eta faltan erreprensioa, eta castigua? Ô Dauden pobrea, eta tristea, valdiñ ezpazuen eguiñ vere omissioen, eta descuido en penitencia! Beguirazaiozute vere seme Adoniasi: Yá²⁹ naidu alchatu vere Aitaren erreinuarequiñ: *Ego regnabo*: Yá tratazen du Joabequiñ conseguizeco moduaz; Yá eguiten ditu carro triunfal guztiz magestuoso bazuac, eta daramazqui vere aiziñean berrogeita amar guizon: eta Dauiden zer eguitendu iquisiaz bere semea gauza auec guztiac? Zegoen ichillic, siquiera Iz erreprensioco bat eman bague: *Nec corripuit eum Pater suus aliquando dicens: quare hoc fecisti?* Ô Dauden pobrea, eta tristea, valdiñ ezpazuen eguiñ penitencia! Ô familiaco Aitarén pobrea, eta tristea, ezpadiñ³⁰ baditu corregizen, castigazen, eta erreprendizen vere vmeen excesoac, eta vere criaduen eta echeco excesoac? Zergatic arquitucoda conuencitua Jangoicoaren Juicioan, izan bague zer erreponditu: *quid respondeam ad arguentem me*; esatendu Profeta abaquuec³¹: Adi bezate gurasoac exemplo au:

Escruiendu Enrique Granec, ezen Izanduzala ciudade Jubican Alemanian cauallero bat autoridade eta aguiñze andicoa, zeña izanduzan consul, eta guztiz aberasa: Izandu zituen onec Iru seme, Jaio izanziozcaciona³² erdize batean; abetatic bata Illzan lepraz beteric; bestea Itoric, eta Irugarrena, oraiñ Iquisico degun bezala. Azi izandu zituen, cuidado gueagorequiñ vzizecoz aberasac, ezen ez virtuosoac: Eman izanzion³³ abei Maisua gueago autoridadeaz, eta puntuaz, ezen ez doctrinaz [4] permititu bague, eta vzibague Maisuari Iquzea bere semeac aun erropan ere; orrequiñ ateraziraden guztiz libertade andicoac, erregalatuac, disolutoac, viciosoac, eta costumbre gaistocoac: Illziraden viac, eta andic vereala Aita, gueldizen zala Irugarrena, vere Amaren cuchillozat, zeñac deseazen zuela vere semearen ona, ematen-ciozcan conseju onac; vaña semeac losaric vague, despreciazen zituen vere Amaren conseju onac: Artu zuen vere Aitac vzizion haziendaren partea, eta beste seme Prodigioac bezala, gastatu izanduzuen emaqume gaistoaquiñ, eta galduaquiñ, especialidadearequiñ, vatequiñ, zeñarequiñ artuzuen amistadea; Onequiñ denbora guichen³⁴ buruan guelditu zan aiñ pobre, zeñean izanduziaion preciso, eta necesario ibillzea atez ate vere aide en eche etan, emanziozaten pedazubat ogui zerequiñ sustentatu, Izandu bague consejuac, promesac, amenazac vastante apartazecoz emaqume arregandic:

Vere Ama onac eziñ sufrituric alaco infamia vere semea, socorritu izanduzuen anizetan, cantidade anizequiñ, vaña vereala gastazen zituen vere mancebarequiñ, zeñac incitazen zuen escazecoz vere amari, gueago, eta gueago: Egun batean escatucion vere amari cantidade bat, eta amac vcatucion; Eta seme gaisto onec zer eguiñ zuen, botatuzuen vere ama lurrera,

arrancatu zuen ezpata, eta paraturic vere oña, vere amaren lepoaren gañean, eta paraturic ezpata vere amaren gargantan, amenazatu izandu zuen erioza-requiñ, valdiñ ezpacion ematen escazencion cantidadea: Señora afligitu onec èrrescatazeagatic vere vicia, eman izancion escatucion cantidadea, eta Joan-zan arequiñ vere emaqume gaisto aren gana: Ezan guelditu emen mutil gaisto onen desbaratoa, zergatic laster despachatu zuen, amac emanciona; eta determinatu zuen salcea vere mancebaren soñecoac ez illzecoaz goseaz: eta acabazen zuela abequiñ, vere perdicioco azqueneco èrrematezat, eraman izanduzuen, vere manceba, edo emaqume gaisto vra, emaqume gaistoen eche publicora erabaztecoz vere corpuzarequiñ, Jangoicoaren ofensaquiñ, ogui pedazu bat zer Jan ezezat³⁵ perecitu goseaz: An arquituzan guztiaz³⁶ desamparatua, pobrea, deshonoratua, aideric bague, adisquideric vague, consueloric bague, eta personaric izan bague zeñ izuli beguiac, eta miseria andiaz, erituzan eritasun andibatez lequ infame gaisto artan.

[4at.] En fin arquizen zala guztia desdichas³⁷, eta miseriaz beteric, Izuli bearzuenean Jangoicoagana vioz guztiaz, vada oraiñdic echeretencion aren Magestade diuinoac vere misericordia andiarequiñ; etorrian deseazera vere buruari erioza, eta arquizen ezuela norc eman, determinatu zuen arcea bere escu propioaz; vzizue³⁸ onetaraco vere emaqume vra aposentoan, eta sarzen zala bacarric patio batean, artuzuen cuchillobat, eta sartu izandu zuen bere pechutic: Doloarearen fuerzarequiñ, eman izandu zuen deadar andibat, acuditu izanduzuen vereala, vere manceba, edo emaqume gaisto arc, eta burutic jauciac bezala, abiatu zan deadar andiac ematera: Erroidura allegatu zan vecindadeco Jendea, zegoenean yá desdichadu vra espirazen, Iqusi zuten guztia Illzen herege bat bezala, errebolcaturic vere odolean, penitenciaco señaleric vatere eman bague: Allegatu zan noticia au, vere ama tristeagana, Joanzen vere aideaquiñ, vere vioz guztia pasaturic dolore andiaz, negar eguiten zuela vere desdichaz; An maldecitu zituen èrregaloac, eta libertadea, zeñaquiñ azi Izanduzuen; baña zeñ berandu erorizan contuan, yá èrremedioric ezan denboran: Enterratu zuten desdichadu au campoon, guizon desesperatua, eta condenatua bezala, baña aun ez lurrac naizuen sufritu, zergatic lurrac alchaturic botazen zuen beregandic campora, aliqueta corrompitu zan artean guztia, causacenciola³⁹ gende guztiai admiracio, eta villdur andia.

Õ valdiñ escarmentu onetan, Icasten baluteque gurasoac azizen veren vmeac, Jangoicoaren villdur santuan, ezletozquen desdicha andi abetara! Veguira zazute gurasoac, zuen crianzatic dependizendu, èrrepublicaco on guztia; Zergatic Izatetic vmeac onac, eta ondo aziac, etorzedirade⁴⁰ Izatera, sacerdote onac, religioso onac, Alcate onac, èrregidore onac, ezcondu onac, eta erozeiñ oficio etan dirade onac: Orregatic Izango⁴¹ guztiz terriblea zuenzat Juicio diuinoa, valdiñ ezpadituzute azizen virtutean, eta Jangoicoaren villdur santuan; Zergatic eguiñgo zaizute cargu andia, zuen vmeen desordenaz, vicioaz, eta pecatuaz; eta ala abiatu berealache egungo egunetic zuen vme en crianza onean, contu andia arzen diozutela⁴² nola dabillzan, zer pausotan, zer amistade duten, noiz gabaz echera etorcen diraden, zuec Izaten zeratela lendabicoac exemplo onean; eta zuec vmeac cuidado Izatea zuen gurasoen obediencia andicoac, nai ezpadezute experimentatu Jangoicoaren castigu andia: Eta oraiñ faltatudezutenac aren Magestade diuinoaren contra: Esanzazute vioz guztiaz: Nere Jesu(chris)to Januna &^a=

4. testua

*Sermon del Quarto Dom(ing)o de Adbiento¹:
Praedicans Baupstismum Paenitentiae: Parate viam Domini: Lucae.
Capite 3.*

Caminanteac, caminazen dezutenac mundu miserable onetaco Desier-toan barrena, zeruco ciudade artara, lecu eder artara, zer eguiten dezute detenituric videan, vada Ichizenda atea Illunzendanean: *Ambulate dum lucem habetis, vt non vos tenebrae comprehendant*: Pasajeroac eternidade artara, denboraco videtic, Jaquiñazute, ezen eguna dala laburra: *brevi vivens tempore*; eta Jornada guztiz lucea: *Grandis tibi restat via*: Vada nola zaudete lotan pecatuco, eta vicioco oazean? Etorrico dá eriozaco arrasa, edo gabá, zeñean erratuco dezute videan, eta emango dezute Infernuco despenaderoan: *Venit nox quando nemo potest operari*: Aprouechazaitetz² Catholicoa, denbora presenteco onetaz, vada vizizaco denbora, dá denbora penitenciaracoa; Orregatic egun Precursore diuino San Juan Baupstiac esatendigu guztioi, disponidizagula, preparadizagula eta garbidizagula gure concenciatic, erreceuizeco³ gure viozetan gure Jesus diuinoa: *parate viam Domini, rectas facite semitas eius*; eguiten degula gure pecatu guztien penitencia: *Praedicans Baupstismum paenitentiae*

Pecadore adizen nazuna, Naizu allegatu zeruco gloria soberano artara? Vada negar eguizu zure pecatuaz mundu onetan, eguizu penitencia zure culpa guztiaz: Naizu ez galdu eternidadeco felicidade vra? Naizu salbatu? Esango dezu, ezen baiez; Vada nola vzizendezu denbora Jangoicoac ematen dizuna pasazen, zure pecatuen penitencia eguiñ bague? *penitentiam⁴ agite*: Errazen dezu catholicoa; Vizizaco denbora, dá denbora negar eguiteco, ezta ez, irri eguiteco Jangoicoaren ofensetan: Negar eguizu emen zure pecatuaz, penitencia eguizu emen guztiaz, guero alegrazaitezen eternidade guztiaz:

Beguirazazu Catholicoa, ezen ematendizula oraiñ Jangoicoac denbora, vzizeco pecatuac, zure culpen penitencia eguiteco, ematen dizu espacioa confesio onbat eguiteco: Ò nere Jesus piadosoa, eta misericordioso, eta zer beneficio andia dan au! Valdiñ v(ere)⁵ Magestade diuinoac quendu izan bacion vicia San Pe(dror)⁶, iru aldiz vcatu izan zuenean [1at.] vere Maisu diuinoa: Valdiñ quendu izan bacion San Pablori vicia, zijoanean perseguizera christauac; Valdiñ quendu izan bacion Magdalenari, vere deshonestida-deetan⁷ sarturic zegoenean; eta San Agustiñi, vere torpeza eta erroren artean; (Vrbillago;) Zuri adizen nazuna, valdiñ quendu izan bazizun Jangoicoaren Magestadeac vicia, pecatu mortal ori eguiñ zenuenean vereala; Valdiñ azo ill baldiñ baciña⁸, egun arrepentitu baño lenago; zer izango zan ayetaz, eta zuzaz? Ò eta zenbat dauden pena, eta tormentu andi ayetan, zure pecatuac baño guichiago gatic! Eta zuri emandizu Jangoicoac denbora, zeña⁹ vere Juicio diuino ocultoaz, vcatuciona¹⁰ ayey; Zertaco izango da? Zertaco izan beardu ematea zuri denbora, sino es vzizeco¹¹ zuc Jangoicoaren ofensa oriec, eguitecoz zure pecatuen penitencia, disponizecoz zure anima triste ori ondo, deizen dizuneco¹² vere tribunali¹² diuino artara; eta ematecoz graciatic beneficio, eta fauore diuino andi orretaz; ala esatendigu San Juan Chrisostomoc: *multum peccasti, iam desiste, ete in contrarium reuertere*; *Deo age gratias, quod te non in mediis rapuit peccatis*: Orretaraco ematen dizu Jangoicoac,

ematen dizun denbora: Zer errespondizen diozu oni pecadorea? Deshonestoa, Juradorea, maldicientea, murmuradorea? Zuc nai eztiozuna barcatu zure esaiari, zuc nai eztezuna vzi ocasio torpe liquis deshonestoa, zer esatendezu, eta errespondizen dezu?

Zer erresponditu beardezu? errespuestaric onena izango dá egungo egunetic abiazera¹³ verealache eguitera gure pecatu guztien penitencia, ala esatendigu Precursore diuino S(a)n Juan Baupstac egungo Euangelio Sagraduan: *Praedicans Baptismum Paenitentiae*: Abiazera disponizera, eta preparama gure animac; *parate viam Domini*, erreceuizecoz gure Jesus diuinoa gure viozetan, garbitasun andiarequiñ confesio on baten medioz, vziric pecatuco ocasio guztiaz, orrequiñ beteco ditu gure animac vere gracia soberanoaz, au necesitazen det, escadiozagun Ama Santissimaren medioz Aiñgueruaren salutacioarequiñ, esaten degula guztio: *Ave Maria*=

V. Defunción¹⁵

Praedicans (Bau)ptismum¹⁴ Paenitentiae Parate viam (Do)mini¹⁵. Lucae. Capite 3.

Christaua, adizen nazuen¹⁶; pecatu dezu mortalmente? [2] Vada valdiñ pecatu badezu mortalm(en)te Itozen zaude vrarequiñ aboan, zure condenacioco betico peligroan; Naizu ateratu miseria orretatic, eta peligro orretatic? Naizu, ez Ito beticoz? Vada misericordia diuinoac ofrecizen dizu tabla bat, edo ol bat, zeñetan aseguredezazun, zure vicia eta au dá penitencia, deitu zion bezala Concilio Tridentinoac: *Secundam post naufragium deperditae gratiae tabulam*: Ezta, eta ez izandu dá, beste medioric salbazecoz, cometituzuenac, edo eguiñ zuenac pecatu mortala, sino es, vere pecatuaren penitencia:

Adidazu Christaua eguia au: Valdiñ pecatu badezu mortalm(en)te, ez-tizu barcatuco Jangoicoaren Magestadeac, valdiñ ezpadezu damu vioz guztiaz, dolore eguiazcobat ofenditua aren Magestade diuinoa, eta ezpadezu propositu firmebat ez izulzeco berriz ofendicera: Ezta medioric, esatendu Aita Santo Thomas de Villanueuac; pecatu dezu? Vada, edo arrepentitu beardezu pecatu eguiñ dezunaz, confesazen dezula dolore andiarequiñ; edo condenatu beardezu: *pecauimus fratres; paenitendum est, aut arduendum*; Ezta medioric esatendu eguia eternoac Jesu (Chris)to Jaunac, edo eguiñ penitencia, edo perezitu seculaco: *Nisi paenitentiam egeritis, omnes similiter peribitis*: Ezta medioric Juradorea, ezta medioric vengatiuoa, ezta medioric deshonestoa, ezta medioric murmuradorea: pecadorea erozeiñ zerala, ezta medioric, edo confesatu damu andiarequiñ zure pecatuac, edo erre Infernue-tan Eternidade guztian: *paenitendum est, aut arduendum*.

Iqusten dezu yá Catholicoa, zeñ necesario dan zure pecatuen penitencia, eta pecatu ezquero, eztala beste medioric salbazecoz: Esan nazazu zuc oraiñ; Naizu Jangoicoac inventadezan zurezat beste mediorenen bat zerura igozeco? Naizu Idiqui dezan beste vide berriren bat zure salbaciocoz? Claro esta ezen ezez, vada zerade Catholicoa; Bada zer naizu? Vzizea perizizen¹⁷, eta condenacea beticoz? Eztasa¹⁸; Vada zer naizu, zergatic ezta medioric Iqusi dezun bezala; edo confesatu beardezu alquez Vzizenduen pecatu ori, edo Joan beardezu Infernu etara confesazera Luciferri; edo errestitucio eguiñ beardezu, eguiñ dezaquezula ebassi dezunaz, edo condenatu beardezu; edo apartatu [2at.] beardezu ocasio proximotic, edo amance-

bamentutic, edo Izan beardezu betico Demonioaren esclauoa; edo barcatu beardiozu vioz guztiaz agrauio eguiñ zizunari, edo egon bearcodezu errezen Infernu etan eternidade guztian; Gauza fuertea por cierto! Eztala medioric? Desengaña zaitez ezen eztala.

Beguiru zazu oraiñ, extremo abetatic vietatic, zeñ escogizen dezun: Escogizen det, esaten dezu, confesazea, apartacea pecatuco ocasiotic, eta barcacea, baña ez oraiñ; Vada noiz? guero: O guero! Eta zenbat daucaz-quizun Infernu etan! O guero! Infelicidade en, eta desdicha guztien aziá! O nola negar eguiten zuen, vere personaz Aita San Agustinec¹⁹ *!diferens dicebam; modó, ecce modó, sine paululum; sed modó, et non habebam modum*; sentizen zuen entendimentu andi arc, Jangoicoac vere viozean ematen zioz-can golpeac, eta abisuac, alchazidiñ vere errore etatic, eta pecatuetatic; *Surge qui dormis, et exurge a mortuis*: Eguitencion fuerza Agustinori eguiac, eta ezala atreuizen esatea ezez, errespondizen zion Jangoicoari, ezen guero; Viziziozala piscabat vere pecatu etan: *Sine paululum*: Vaña O! esatendu Agustinoc: *Sine paululum, in longum ibat*: O zeñ luce cijoan guero au! O zer aniz cijoan onetan, zala aiñ guichi nic escazen nuena! Onelachen guero damuzen zizaion Santu oni luzatu izandua vere conuersioa:

Dá posible christaua, ezen arquizen zerala aiñ ondo Demonioarequiñ? Aiñ amablea da orren compañía eta aun esclauitudea, ezen nai eztezuna²⁰ oraiñ ateratu orrengandic, eta vzizen dezu gueroz? Valdiñ bazeundeque ziñituqueala corpucean milloibat Demonio; vzicozindueque gueroz elizaco diligenciatic aterazecoz Demonioriec²¹ guztioz zure corpuzetico? Ya se ve, ezen ezez: Eta aterazecoz, eta botazecoz zure animatic, bada or daude pecatu mortala dala medioz²², esatendezu, *guero guero*?

Adizazu Profeta Santu David pintazen, zure Ichutasuna: *Ecce mensurabiles posuisti dies meos, et substantia mea tamquam nihilum ante te*: Ezagutzen det, Jauna, ondo, esatencion Jangoicoaren Magestadeari Profeta onec, ezagutzen det ondo, ezen naizala vere Magestadearen aiziñean, ezerez bat; vadaquit Jauna ezen dutela tassa, eta [3] neurria vizi bear ditudan egunac: *Ecce mensurabiles posuisti dies meos*; Eta au berau ezaguzendet beste persona guztietan: Eztezu ordu segururic Catholicoa, eztaquizu noiz deituco dizun Jangoicoaren Magestadeac vere Tribunale diuinora: *Nescitis qua hora Dominus vester venturus sit*; Bada Christaua ezpadezu ordu segururic eztezun vezala, eztezazula nai vzi gueroz²³ eguitea zure pecatuen penitencia; eztezazula nai vzi ez gueroz conuerticea: *Ne tardes conuerti ad Dominum*; Ez luzatu ez egunetic egunera Izulcea vioz guztiaz zure Jangoico maiteagana: *Ne diferas de die in diem conuerti ad Dominum*; Zergatic guichiena pensazen dezunean etorricoda zure anima tristearen gañean Jangoicoaren ira, eta indignacioa: *Subito enim veniet ira illius*:

Ea noiz Izango da zure conuersioa? Christaua noiz artean Iraun beardu egotea zu aiñ estadu miserablean? O Nelachen²⁴ galdezen cion Aita San Agustinec vere buruari: *Quandiu? Quandiu?* Noiz artean Agustino, Noiz artean izan bearzerade descortesa, eta desatentoa Jangoico guztiarequiñ deizendizuna aiñ misericordia andiarequiñ? Noiz artean Izan beardezu erreueldea vere misericordia infinitoai²⁵? *Quandiu?* Eta errespondizen zuen vere borondate gaizqui acostumbratuac²⁶: *Crás, et crás*: Vigar, vigar Izulico naiz Jangoicoagana; alachen errespondizen dezu zuquere; Vigar, vigar: Vaña adizazu nola erreplicazencion San Agustinec vere buruari: *Et quare non modo? Quare non hac hora finis turpitudinis meae?* Valdiñ nere conuersioa

izan bear vada vrteren batean, zergatic ezta izango vrte onetan? Valdiñ Izuli bear badezu Jangoicoagana egunen vatean, zergatic ezta izango egun? Quare non modo? Valdiñ Izan bear bada orduren batean, zer arrazoida, ez Izatecoz presenteco ordu onetan? Quare non hac hora? Vada arrazoiric, Catholicoa? Ezuen arquitu Aita San Agustiñen ingenio andiac:

Nola Izan alditeque arrazoiric, ezen dala zure anima erreque soberano diuinoaren esposa, dala Jangoicoaren Magestadearen esclaua, Iduquizea zure esposoa, eta zure Jauna echereten atean, eznai Idiquiric zuc beste egun bateraño? Ezta arrazoiric, ezen dala zure anima aín pobrea pecatuco estaduan, eta ofrecizendiz [3at.] quizula Jangoicoaren Magestadeac vere ondasun andiac, esatea zuc, ezen etorrico zerala vigar? Ezta arrazoiric ezen zaudela Infernuc aboan zure pecatuac dirala medio, ofrecizen dizula esqua aterazecoz andic, ez nai zuc luzazea esqua, beste eguneraño? Esango zenuque, gauzabatean zeñetan lijoaquizun zure vicia, zure honrra, zure hacienda, edo osasuna, *Vigar, vigar?* Aun guichiago: Valdiñ eroric²⁷ zu loi andi batean eziñ ateraric, allegazen valiraque ematera zuri esqua aterazecoz, esango zenuque; Vzinazazute egun, vigar ateratuco naute²⁸? Ori ez, antes bien esango zenuque, atera nazazute berealachen; Eta gauza batean aín andian noladan zure animaren salbacioa, zabillza belea bezala: *Crás, Crás, Vigar? Vigar?*

Christaua, zaudena pecatu mortalean, ezta negocio burletacoa salbacea: *Ne diferas de die in diem*; Ez gabillzala luzetasunaquiñ egunetic egunera; Egun vizizerade; egun ofrecizen dizu Jangoicoac barcacioa, valdiñ arrepentizen bazerade; prometizen ere dizu, valdiñ arrepentizen bazerade vigar, vaña eztizu prometitu vigarco eguna arrepenticecoz, esaten dizu Aita San Agustiñec: *Sed huic dilationi tuae diem crastinum non promissit*; Eta ala ettezazula luzatu egunetic egunera zure conuersioa; Verealachen Izuli bearzerade vioz guztiaz Jangoicoagana eguiten dezula penitencia eguiazcoa zure pecatu guztiaz, vzi bague bigarcó, zergatic derrepente etorrico da zure animaren Jangoicoaren ira, eta indignacioa, esatendizu Espiritu Santu Jaunac: *Subito enim veniet ira illius*; Eta balizaque ezen vziric zure conuersioa vigarco, Izatea egun, ciertoa zure condenacio eternoa, ez Izanaz denbora echereten zenuena.

Contazen du Plutarcoc, ezen conjuraturic Arquiasen Tebasco tiranoaren esai bazuec, quenzecoz oni vicia, vere adisquide batec Jaquiñ duzuena²⁹ conjuracio au, escriuitu izanducion³⁰ ematenciola contua ezezan peligratu vere viciac, auisazen zuela carta eraman zuen propioa, ezen arquizen zuen lequan, erozeñetan zala emanciozala verealachen, eta esanciozala leezezala bereala, zergatic zegoela carta artan negociobat guztiz importancia andicoa: *quia Seria continet*; Arquitu [4] izanduzuen propioac diuertituric combite batean, emancion cartaa³¹, eta gorde izanduzuen Idiqui bague eta leetu bague; Jauna, esatendio propioac, lee beza carta ori, vada dago orretan gauzabat, guztiz importancia andicoa: *Seria continet*; Orregatic beragatic, erresponditucion, gordezendet bigar artean: *Seria in crastinum*: Vaña suceditu zana izanduzan, ezen arras artan bertan Illzea vere esai conjuratu ziraden ayec:

Pecadorea adizen nazuna, Jangoicoaren ordenaz nator abisazera, ezen zaudela condenacioco estaduan; eta Demonioa, mundua, eta araguaia daudela conjuraturic zure contra, eta ettezula ordu segururic: *Seria continet*: Espiritu Santuaren carta ecarridizudan onec: *Subito enim veniet ira illius*; daucazqui gauza guztiz importancia andicoac: *Seria continet*; Vada dago orretan, viziza eternidadecoa, ez guichiago; leezazu, eta ejecutaezazu berealachen carta orrec esaten dizuna: *Ne diferas de die in diem conuerti ad Dominum*:

Eztezazula luzatu egunetic egunera conuerticea, eta Izulzea Jangoicoagana; eztezazula luzatu alchacea zure apetituco combitetic: *Seria continet*; Eztezazula luzatu egunetic egunera, vzizecoz odio, enemistade, eta venganza oriec; eztezazula luzatu vzizea costumbre gaisto ori Juramentuetacoa, maldicioetacoa, eta murmuraciocoa; Eztezazula luzatu,  rrestitucioa eguitea, ebassi dezunaz; Eztezazula luzatu ez, vzizea amancebamentu ori, deshonestidade oriec, Jangoicoaren ofensaco amistade gaisto ori; Eztezazula luzatu ez eguitea confesio eguiazco on bat, dolore, eta vrriquimentu andiarequi , vada eztezu ez ordu segururic: *Ne diferas*: Ea, zer esatendezu? Esatendezu beste Tirano arc bezala: *Seria in Crastinum*? Vigar? Vigar? Vada villdur naiz zure condenacioaz: *Subito enim veniet ira illius*: Iduquizazu villdurra pecadorea, ezen castiguan zuc malogratuaz Jangoicoac ematen dizun denbora au, ez arquizea guero zuc denbora, necesitazen dezunean, eta billazen dezunean: Iduquizazu villdur guztiz andia, egotea aun instantebat pecatu mortalean: Acabazendet Aita San Gregorioc dacarren Exemplo onequi :

Izanduzan guizonbat (esatendu Santu onec) zerizana Chrisorio, noblea munduarequico, hacienda andiarequi  [4at.] va a vicio gueagorequi : sobe-ruioa, codiciosoa, diruaren esclauoa, eta desonestidadearena: sufrizencion Jangoico misericordiosoac, vzizezan vere viziza gaistoa, eta confesazedi ³², va a au fiaturic vere osasunan³³, ezuen casoric eguiten Jangoicoaren inspira- cioaz, eta auisoaz; Vidaldu izanducion eritasun peligroso bat, onetan ere nai ezuen izandu confesatu; orduro³⁴ zijoazquion aumentazen accidentes³⁵, au- mentacen ere zan eri onetan vere esperanza vano a, ezen izango zuela viziza; Allegatu zan heritasuna azquenera, eta necaturic Jangoico sufrizeaz, aguiñdu izanducion Demonio anizi, zijoaztela aren animaren esque, eramatecoz In- fernu etara; Aguertu Izanduzizaiozcan esai abec, figura Icaragarri espantoso etan, amenazazen zutela, ezen etorrizirala aren esque; Desdichadu onec Izulzen cituen beguiac beste aldera; Va a erozeñ lequtara Izuliagatic, han arquizen cituen Demonio ayec: Icusiric zegoela ala inguratua, abiatuzan deadar andiac ematera, eta deicera vere semebati: *Maxime curre*; Nere seme Maximo socorri nazazu; Etorrizan semea, eta echeco familia guztia, eta ezi  Inorc ere fauorecitzuten; enfi  arquizen zala y  munduco criaturen aliuio- ric vague, Izulizan Jangoicoagana, escazenciola denbora gueago enmendaze- coz: *indutias usque mane*: Au  rrepetizen zuen anizetan: Jauna hecheren vizat siquiera vigar artean; Jauna, solam(en)te egun bacar bat; Va a Jangoi- coaren Magestadeac vere Juicio Justissimoaz, vcatu cion egun au, desprecia- tu izanduaz lenago egun aniz eta aniz, eta vere clamore, eta deadar andien artean, arrancatu izanducizaion anima, eta eraman izanduzuten Demonioac Infernu etara, zeñetan dago, eta egongo da errezen eternidade guztian.

O Pecadorea au adizen dezuna, zeren beguira zaude Izulzecoz Jangoi- coagana? Zer eguiten dezu, ezerana escarmentazen besteren buruan, zu izan zaitezen baño lenago besteren escarmentua? Veguirazazu, Illzen zaude; ascoda, ascoda seruicea Demonioa: Infernuetaco aboan zaude; nola eztezu clamazen misericordiaz? *Ecce nunc tempus acceptabile*: Oraiñ d  denbora, vada oraiñ deizen dizu Jangoicoac vere misericordia andiarequi : *Ecce*: Veguira zaiozu (saca el S(anto Chris)to) vere besoac zabalduric zu erreceui- zecoz; inclinazendu burua zuri deizecoz: Atoz oraiñ: *Ecce nunc*; Vada eztaquizu emango dizun beste orduric; atoz, atoz oi  sagradu abetara negar eguiazcoaqui  bustizera Magdalenac bezala; Esatendezula bioz guztiare- qui : Nere Jesu(chris)to Jauna &^a

HIZTEGIA

A

- ABAKUK (i.) *abaququec*, 3,3at.
 ABE MARIA (--) *Ave Maria*, 2,1at.
 ABEK (d.) *iz abec*, 1,4; *Abec dirade*, 3,1at.; *auec*, 3,3at.
 ABERAS/ABERAZ (adj.) *guizon aberaz vra*, 2,2at.; *aberasa*, 3,3at.
 ABERIGUATU (a.) 'bilatu'. *aberiguazen eztuena*, 3,3.
 ABESTRUZ (i.) *chori Abestruz onetaz*, 3,3at.
 ABIATU (a.) 'hasi'. *bereala abiatu zan negar eguiten*, 2,4at.
 ABILA (i.) *Aita Maistru Abilac*, 4,4at.
 ABISATU (a.) 'ohartu'. *auisazera pecadoreac*, 3,1.
 ABISU (i.) 'oharpen'. *abisuac*, 4,2at.; *auisoaz*, 4,4at.
 ABO (i.) 'aho'. *vrarequiñ aboan*, 4,2.
 ABRAHAM/-N (i.) *Abraham*, 3,2at.; *Abrahan*, 3,2at.; *Abran* (sic), 2,3at.
 ADBERSIDADE (i.) 'ustegabe'. *adbersidade*, 2,3at.
 ADISKIDE (i.) *adisquide abec*, 1,2at.; *adisquidea eizean ibillcea*, 1,4.
 ADITU (a.) 'entzun'. *adituzituen*, 2,2at.; *adizazute*, 2,2at.
 ADMINISTRATU (a.) *administratu...Partrimonioa*, 3,2.
 ADMIRAZIO (i.) 'harridura'. *admiracio*, 3,4at.
 ADONIAS (i.) *Adoniasi*, 3,3at.
 ADORNATU (a.) *sucaldeac egotea adornatuac*, 3,2.
 AFARI (i.) *azqueneco afari artan*, 2,1at.
 AFLIJITU (a.) *Señora afligitu onec*, 3,4.
 AFRENTA (i.) *afrentac*, 2,2.
 AGASAJO (i.) *agasajo andiaquiñ*, 2,4at.
 AGERTU (a.) *aguertu zizaion*, 2,4at.
 AGINDU (a.) *aguindu izanducion Monge bati*, 1,4; *aguindu*, 2,3at.
 AGINZE (a.) *autoridade eta aguiñze andicoa*, 3,3at.
 AGRABIO (i.) *agranio*, 4,2at.
 AGRADEZITU (adj.) *agradecitua*, 1,1at.
 AGUSTINO (i.) *Agustino*, 4,3.
 AIDE (i.) *aideric*, 3,4.
 AIEK (d.) *persona aiec*, 1,1; *Discipulo aiei biai*, 2,2; *ayetaz*, 4,1at.; *veren anima tristeaz*, 1,3at.; *beren trabajuetan*, 2,3at.
 AIÑ (ad.) *aiñ gogortua*, 1,2at.
 AIÑGERU (i.) *iru Aiñgueru aiec*, 3,2.
 AITA (i.) *Aita familiacoa*, 3,2at.
 AIZIÑ (i.) *vere aizinean*, 3,3at.
 AKABATU (a.) *acababitez zure negarrac*, 2,4at.; *acabazen zuela*, 3,4.
 AKONPAÑATU (a.) *acompañazera vere anima*, 1,3.
 AKORDATU (a.) *acordatu bague*, 1,3at.
 AKOSTUNBRATU (a.) *acostumbrazen* (sic) *zuten eramatea*, 2,4.
 AKUDITU (a.) *acuditu izanduzuen*, 3,4at.
 AKZIDENTE (i.) *accidentes*, 4,4at.
 AL (ad.) *Nola Izan alditeque arrazoiric...?* 4,3.
 ALA (ad.) *ala esatendu*, 1,1at.; *ala nola*, 2,2.; *Alachen bada*, 2,1at.
 ALABA (i.) *vere alaba*, 2,1at.
 ALABATU (a.) *izanbidi...alabatua*, 2,3.
 ALAKO (adj.) *alaco infamia*, 3,4.
 ALDARE (i.) *Aldare baten aurean*, 2,4at.
 ALDE (i.) *beste aldera*, 4,4at.
 ALDI (i.) *iru aldiz vcatu*, 4,1.
 ALEGATU (a.) *alegrazen guera Jauna egun aietaz*, 2,2.
 ALEGRIA (i.) *consuelo, eta alegria*, 2,1at.
 ALEMANIA (i.) *Alemanian*, 3,3at.
 ALIBIO (i.) 'laguntza'. *aliuioric vague*, 4,4at.
 ALIKETA (--) *aliqueta guelditu arte*, 1,1.
 ALKANZATU (a.) 'lortu'. *alcanzatudizut*, 2,4at.
 ALKATE (i.) *Alcate onac*, 3,4at.
 ALKE (i.) *alquez Vzizenduen pecatu ori*, 4,2.
 ALO MENOS (ad.) *alo menos*, 2,4.
 ALTXTATU (a.) *alchazen zuela mantubat*, 1,2at.; *naidu alchatu...erreinuarequiñ*, 3,3at.
 ALLAGATU (a.) *allagatu izancizaion...eriozaco ordna*, 1,4.
 ALLEGATU (a.) *allegatu zan*, 1,2at. *Gehiagotan ere*.
 AMA (i.) *Amabatec*, 2,1at.; *Ama Santissima*, 2,4at.
 AMABLE (adj.) *amablea*, 4,2at.
 AMAIKAGARREN (d.) *amaica garren*, 2,1.
 AMANTISIMA (i.) 'Ama Santissima'. *vere Amantissimarenean*, 1,2.
 AMANZEBAMENTU (i.) *amancebamentu deshonestoac*, 2,1.
 AMANZEBATU (adj.) *zegoen amancebaturic*, 2,1.
 AMAR (d.) *amar vrtean*, 1,4.
 AMARRATU (a.) 'lotu'. *amarraturic*

- (*errotaco arribatequiñ*), 1,1.; *amarratu bear zaio*, 1,1at.
- AMATU (a.) *amazen duen persona*, 2,1at.
- AMENAZA (i.) *amenazaquiñ*, 2,4.
- AMENAZATU (a.) *amenazazen gaitu*, 1,1.; *amenazatu izandu zuen*, 3,4.
- AMISTADE (i.) *amistade*, 3,4at.
- AMORE (i.) *amoreac*, 3,2.
- AMORIO (i.) 'amore, maitasun'. *amorio andiarequiñ*, 1,2at.
- AMOROSO (adj.) *vere compaña amoro-soan*, 1,1.; *iz amoroso abei*, 1,2at.
- AN (ad.) *emen penac, eta an penac*, 2,2at.; *han*, 4,4at.
- ANAI (i.) *anai pobreac*, 3,2.
- ANBESTE (d.) *anbeste beneficio*, 1,1.; *an beste ezen*, 2,4at.; *an bestere* (sic) *mezaz*, 3,1at.
- ANDI (adj.) *tormentu andi aietara*, 1,3.
- ANDIK (ad.) *andic gichira* (sic), 1,4.; *andic bereala*, 3,4.; *andi* (sic) *aurrera*, 1,4at.
- ANIMA (i.) *anima tristeac*, 1,1.
- ANIMATU (a.) *beargaituzte animatu*, 2,4.
- ANIMO (i.) *iduiquiazazu animo ona*, 2,3at.
- ANIZ (d.) *Autore graue anizec*, 1,4.; *egun aniz eta aniz*, 4,4at.; *eguiac asco ofendizenditu munduco persona aniz*, 2,1.; *anizetan*, 3,4.
- ANPARO (i.) *zure amparo*, 2,3at.
- ANTES BIEN (--) *antes bien esango zenunque*, 4,3at.
- APANDU (a.) *engalanazea, edo apañcea*, 3,3at.
- APARTATU (a.) *apartatu beardezu*, 4,2.; *apartazen du*, 3,3at.
- APENAS (ad.) *apenas...adituzituen*, 2,2at.
- APETITU (i.) *apetitu gaistoen azetic*, 2,2.
- APOSENTO (i.) *zeldan edo aposentoan*, 1,4.
- APOSTOLO (i.) *S(a)n Pablo Apostoloac*, 2,1at.
- APRESURATU (a.) *vere emaztea* (sic) *apresurazendu vere pausoa*, 3,2at.
- APRISIONATU (a.) *aprisionazendu*, 2,2.
- APROBETXATU (a.) *aprouechatu vere beneficio andiaz*, 1,2at.
- ARAGI (i.) *Demonioa, mundua, eta aragua*, 4,4.
- ARDI (i.) *ardi guztiac*, 2,3.
- ARK (d.) *Ik. URA*.
- ARKIAS (i.) *Arquiasen*, 4,3at.
- ARKITU (a.) *ezutela arkitu*, 1,4.; *An arquituzan*, 3,4.
- ARPEGI (i.) *botatucion...vere arpeguira*, 1,2at.
- ARRANKATU (a.) *arrancatu zuen ezpata*, 3,4.
- ARRAS (i.) *arras batean*, 2,4at.; *arrasa, edo gabá*, 4,1.
- ARRAULZ (i.) *arraulza parazendituenac*, 3,3.
- ARRAZOI (i.) *da arrazoa*, 1,1at.; *zer arrazoi da ez Izatecoz*, 4,3.
- ARREPENTIMENTS (i.) *arrepentimentua, eta barcazioa*, 2,4at.
- ARREPENTITU (a.) *arrepentitu baño lenago*, 4,1at.
- ARRI (i.) *errotaco arribat*, 1,1.
- ARRIESGATU (a.) *arriesgazen dutela*, 3,2.
- ARTE (i.) *aliqueta corrompitu zan artean*, 3,4at.; *aliqueta guelditu arte*, 1,1.; *eroren artean*, 4,1at.; *noiz artean...?* 4,3.
- ARTU (a.) *artuzuen*, 1, 2at.; *ardezazuten*, 2,3.
- ARZAI (i.) *bere Arzai guztiac*, 2,3.
- ASEGURATU (a.) 'gerizatu'. *aseguradezazun*, 4,2.
- ASISTENZIA (i.) 'laguntza'. *asistencia*, 2,4.
- ASISTITU (a.) 'lagundu'. *asistizen dio*, 2,4at.
- ASKO (d.) *seme asco*, 2,2at.; *munduco persona ascoc*, 2,3at.; *munduco asco personac*, 2,4.; *vrte ascoan*, 2,2.; *trabaju ascorequiñ*, 2,1at.; *modu ascotara*, 2,4at.
- ASUMPTUO (i.) *rato onetaco assumptuoa* (sic -uo-) 2,1at.
- ATE (i.) *atez ate*, 3,4.
- ATENDITU (a.) 'gogo eman'. *atenditu vague*, 3,2.
- ATENZIO (i.) 'arreta'. *atencio*, 1,4.
- ATERA (a.) *Zer ateradegu...?* 3,1at.; *apenas atera ziraden*, 2,2at.
- ATERATU (a.) *ateratuco naute*, 4,3at.; *ateratu izan zizaion*, 2,3at.
- ATILA (i.) *Atila, Hunoen erreguea*, 2,3at.
- ATREBIMENTS (i.) 'ausarkeria'. *atreuimentuetatic*, 3,3.
- ATREBITU (a.) 'ausartu'. *ezan atreuizen eguitera*, 1,3at.
- ATXAKE (i.) 'eritasun'. *achaqueric bate-re*, 2,2.
- AU (d.) *izango dan au*, 1,1.; *dala au*, 1,1at.; *denbora onetan*, 1,4.; *onengatic bada*, 2,2.; *Santu onegatic «de, about»*, 2,3at.; *dio santu onec*, 1,1at.
- AUDITORIO (i.) *nere auditorio onetaco...guztioi*, 3,1.

AUMENTATU (a.) 'haunditu'. *aumentazen ere zan*, 4,4at.
 AUN (ad.) *eta aun vere alaba*, 3,3; *aun erropan ere*, 3,4; *aun ez lurrac*, 3,4at.
 AUNKE (j.) *aunque izanduagatic*, 2,3; *aunque pagazenziozcan*, 2,4at.
 AURRE (i.) *Aldare baten aurrean*, 2,4at.; *andi (sic) aurrera*, 1,4at.
 AUTORE (i.) *Autore graue anizec*, 1,4.
 AUTORIDADE (i.) *autoridade eta aguiñze*, 3,3at.
 AZE (i.) *apetitu gaistoen azetic*, 2,2.
 1 AZI (a.) *Azi izandu zituen (semeac)*, 3,3at.
 2 AZI (i.) *desdicha guztien aziá*, 4,2at.
 AZKEN (d.) *azquen Juicioco eguna*, 1,1; *azqueneco afari artan*, 2,1at.
 AZO (ad.) *azo ill baldiñ baciña*, 4,1at.
 AZOTATU (a.) *Azotazen duela*, 2,1at.
 AZOTE (i.) *Jangoicoaren azotea*, 2,3at.
 AZTU (a.) *aztu da nizaz*, 2,2at.; *artuzeaz (sic ar-)*, 1,3at.

B

1 BA- (au.) *ezpalioque amorioric*, 2,1at.
 2 BA- (au.) *vadaquit*, 4,2at.; *Vada arrazoiric...?* 4,3.
 1 BADA (j.) 'pues, ya que'. *vada ezuen seruitu*, 1,1at.
 2 BADA (j.) 'pues, ergo'. *vada Jaquiñ zazzu*, 1,1.
 3 BADA (j.) 'por tanto'. *castigu Justoa da vada*, 1,1at.; *Bada eztezazula nai vzi*, 4,3.
 BADIÑ (ad.) *ezpadiñ (sic -ad-) baditu corregizen*, 3,3at. Behin aurkitua.
 BAGE (p.) *acordatu bague*, 1,3at.
 BAI (ad.) *Au baidala bai fortuna*, 2,3; *baiez*, 4,1.
 BAIZEN (j.) *ezuen Jaten ogui piscabat...baizen*, 1,4; *sino es gaistoac baizen*, 3,1at.
 BAKAR (d.) *egun bacar bat*, 4,4at.; *bacarric*, 1,4.
 BAKOIZ (d.) *vacoizac*, 3,1at.
 BALDIÑ (ad.) *valdiñ ala eguiñ badezu*, 1,2; *Valdiñ azo ill baldiñ baciña*, 4,1at.; *baldin (sic -n) bagaude*, 2,1at.
 BALIATU (a.) *baliatu...orietaz*, 1,2; *zeñetaz baliatu zan*, 2,3.
 BALIN (ad.) *ezpalinbada*, 2,4. Behin aurkitu dugu.

BALORE (i.) 'kemen'. *valore*, 2,3at.
 BANO (adj.) *esperanza vanoa*, 4,4at.
 BAÑA (j.) *Baña galdezendet nic*, 1,1at.; *vaña*, 1,2.
 BAÑO (j.) *gogorrigo arri guztiaç baño*, 1,2at.; *arrepentitu baño lenago*, 4,1at.
 BARKATU (a.) *barcatu beardiozu*, 4,2at.
 BARKAZIO (i.) *barcacioa*, 2,4at.; *barcioa (sic -rci-)*, 2,4at.
 BARRENA (p.) *ciudade guztian barrena*, 2,3at.; *Desiertoan barrena*, 4,1.
 BASTANTE (d.) *Izandu bague...amenezac vastante*, 3,4.
 BAT (d.) *arribat*, 1,1; *abetatic bata...*; *beste*, 3,3at.; *batean*, 1,2at.; *vatac*, *eta vesteac*, 3,2.
 BATALLA (i.) *guerra*, *eta batalla*, 2,4.
 BATERE (ad.) *ezan...gauza gaistoric batre*, 1,3at.; *baterere (sic)*, 2,3.
 BAZUEK (d.) *trabajuren bazuec*, 2,3; *Vazuec...*; *vesteac...*; *Veste bazuec*, 3,2; *ogui bazuec*, 3,2at.
 BEAR (a.; i.) *izan beardala*, 1,1at.; *Egon bearcodazu*, 1,4at.; *izan bearrean*, 1,1at.
 BEGUI (i.) *zure begui oriec*, 1,4at.; *Idiqui beguiac*, 1,4at.; *zeren beguira zande...?* 'quid exspectas?', 4,4at.
 BEGIRATU (a.) *Veguirezazute*, 2,2at.; *veguirazecoz ya zure anima tristeaz*, 1,4at.; *Veguira nazazu*, 1,2at.
 BELARRI (i.) *belarrietan*, 1,3at.
 BELE (i.) *belea bezala*, 4,3at.
 BENEFICIO (i.) *beneficio*, *eta fauore*, 1,1.
 BENERABLE (adj.) *Venerable Aita Maistru Abilac*, 3,1at.
 BENGANZA (i.) *enemistade*, *eta venganza oriec*, 4,4.
 BENGATIBO (adj.) *vengatiua*, 4,2.
 BENZEDORE (i.) *vencedore enzat*, 2,4.
 BENZUTU (a.) *animazitezten soldaduac venzuzera*, 2,4; *benzuzecoz*, 2,4.
 BEN (ad.) *eztet beñere izan*, 2,2at.
 BERA (d.) *pregunta vra vera*, 3,1; *orretaz veraz*, 1,1at.; *Christo Jaunac berac*, 1,2at.; *Orregatic beragatic*, 2,2.
 BERANDU (ad.) *añ berandu etorcearen causa*, 3,3.
 BERE (io.) *Ik. URA*.
 BEREALA (ad.) *Ichizuen bereala*, 1,4; *abiatu berealache*, 3,4at.; *berealachen*, 4,3at.
 BEREN (io.) *Ik. AIEK*.
 BERKORIO (i.) *escribizendu Bercorioc*, 3,3at.
 BERORI (io.) *zergatic berori dagoen nequini*, 2,4.

BEROTASUN (i.) *anbeste berotasun*, 3,3at.
 BEROTU (a.) *berozen (arraulzac)*, 3,3.
 BERRI (adj.) *sacerdote berri batec*, 3,1at.; *berriz*, 4,2.
 BERROGEI-TA-AMAR (d.) *berrogeita amar*, 3,3at.
 BESO (i.) *besoac zabalduric*, 4,4at.
 BESTE (d.) *beste pecadore...au*, 1,2; *Ez bestetatic sino que*, 3,2at.
 1 BETE (a.) *bete izanduzan*, 2,4at.; *beteco ditu*, 4,1at.
 2 BETE (adj.) *esqua bete odol*, 1,2at.; *miserniaz betericaco eguna*, 1,1.
 BETI (ad.) *acordagaitezela beti*, 1,3; *betico*, 4,2at.; *beticoz*, 4,2.
 BEZALA (j.) *pecadore miserable au bezala*, 1,2.
 BEZINDADE (i.) *vecindadeco Jendea*, 3,4at.
 BI (d.) *gauza bi*, 2,3at.; *aiei biai*, 2,2; *abettatic vietatic*, 4,2at.
 BIDALDU (a.) *Jangoicoaren esquetatic bidaldunac bezala*, 2,2at.; *Vidaldun izantzituzten*, 3,1; *bildadunac* (sic *bild-*), 2,3.
 BIDE (i.) *vide berriren bat*, 4,2; *ateratu izan zizaion viderade* (sic *-de*), 2,3at.
 BIDER (i.) *milla bider*, 1,2; *milla vider*, 1,2.
 BIGAR (ad.) *Vigar, vigar Izulico naiz*, 4,3; *vzi bague bigarcó*, 4,3at.; *vigarco eguna*, 4,3at.
 BIGARREN (d.) *Vigarrena*, 2,3at.; *bigarrena*, 2,4.
 BIJILANZIA (i.) *vigilancia*, 3,3.
 BILLDUR (i.) *billdur andiarequin*, 1,3at.; *Zer villdur...?* 1,3at.
 BILDURTI (adj.) *Jangoicoaren bildurtia*, 2,1at.
 BILLDURTU (a.) *Icaraturic, eta villdurturic*, 1,4.
 BILLATU (a.) *ez arquizea...billazen dezunean*, 4,4.
 BIOZ (i.) *vioz guztiaz*, 3,4at.; *bioz guztiarequin*, 4,4at.
 BIRTUOSO (adj.) *religioso virtuoso batec*, 2,4at.
 BIRTUTE (i.) *Nola dirade virtuteac*, 3,1at.
 BISITATU (a.) *ez nau visitatu*, 2,2at.
 BISTA (i.) *garbitasunaren vistan 'ikus-tean'*, 3,2.
 BIURTU (a.) *viurzenda aren contra*, 2,1.
 1 BIZI (a.) *vizidanac Erege bat bezala*, 1,3at.
 2 BIZI (i.) *vere vizi gaistoa*, 1,4at.; *quen biozate bizia*, 1,1at.
 BIZIO (i.) *vicio guztietara*, 1,3at.

BIZIOSO (adj.) *viciosoac*, 3,4.
 BIZITU (a.) *vizitu izanzala*, 1,4; *vicituzerade*, 3,1at.
 BIZIZA (i.) *viziza orretaz*, 1,1at.; *bere viziza gaistoaz*, 2,1.
 BLASFEMIA (i.) *blasfemiaquin*, 2,3at.
 BOGORIS (i.) *erregue Bogorisengatic*, 1,4.
 BOKAZIO (i.) *vatere vocacionic vague*, 3,1at.
 BOLATU (a.) *eztidin bolatu*, 2,2.
 BORONDATE (i.) *bere borondate santua*, 2,3.; *vorondatean contra*, 3,2.
 BORRERO (i.) *vere tormentu borroera*, 1,1at.
 BOTATU (a.) *botatuzuen*, 1,1at.
 BOZ (i.) *Ni naiz Jangoicoaren voz bat*, 3,1; *izai eta vozai*, 1,3.
 BRONZE (i.) *bronce*, 1,2at.
 BUELTA (i.) *buelta echera*, 3,3.
 BURLA (i.) *ezta negocio burletacoa*, 4,3at.
 BURNI (i.) *digerizen duela burnia*, 3,3at.
 BURU (i.) *burutic jauciac bezala*, 3,4at.; *galdezen cion...vere buruari*, 4,3; *denbora guicheren* (sic *-che-*) *buruan*, 3,4.
 BUSTI (a.) *negar eguiazcoaquin bustizera*, 4,4at.

D

DABID (i.) *erregue Profeta Santu David*, 2,4.
 DAMU (i.) *valdin ezpadezu damu...ofenditua*, 4,2.
 DAMUTU (a.) *damuzen zizaion...luzatu izandua*, 4,2at.
 DANZATU (a.) *danzazea*, 3,3at.
 DAÑU (i.) *dañu abec*, 2,3.
 DERREPENTE (ad.) *derrepente*, 4,3at.
 DEADAR (i.) *deadar eguin zazute*, 1,1.
 DEFENDITU (a.) *zu defendituco zaitue-na*, 2,3at.
 DEFENSA (i.) *defensa*, 2,3at.
 DEITU (a.) *deitu vague Jangoicoac*, 3,1at.; *orain deizen dizu*, 4,4at.; *deitu zion bezala Concilio Tridentinoac*, 4,2.
 DELEITE (i.) *deleiteagatic*, 3,2.
 DEMONIO (i.) *Demonio*, 1,2; *Demoniac* (sic *-ia-*), 1,3.
 DENBORA (i.) *denbora onetan guztian*, 1,4; *denborada ya*, 1,4at.; *denbora andiz*, 2,2at.
 DEPENDITU (a.) *dependizendu...guztia*, 3,4at.
 DESANPARATU (a.) *desamparatu nau en*, 2,2at.; *desamparatua*, 3,4.
 DESATENTO (adj.) *desatentoa*, 4,3.

DESATENZIO (i.) *ingratitude eta desatencio*, 1,1at.
 DESBARATO (i.) *desbaratoa* 'parrastada, banatze', 3,4.
 DESDITXA (i.) *desdicha*, 3,4at.
 DESDITXADU (adj.) *desichadu vra*, 3,4at.
 DESEATU (a.) *deseazen zuela*, 3,4; *deseazen dion*, 2,1at.
 DESENBOLTURA (i.) *desembolturaz*, 3,2at.
 DESENGAÑATU (a.) *desengaña zaitez*, 4,2at.
 DESEO (i.) *nere deseoareen conforme*, 2,2at.
 DESESPERATU (adj.) *desesperaturic*, 1,3.
 DESHORA (i.) *deshoran*, 3,3.
 DESHONESTIDADE (i.) *deshonestidade oriec*, 4,4.
 DESHONESTO (adj.) *deshonestoa*, 4,1at.; *desonestoac*, 1,3at.
 DESHONRATU (adj.) *deshonrratua*, 3,4.
 DESIERTO (i.) *Desierto batean*, 2,2.
 DESKANSU (i.) *descansu gueagorequin*, 3,1at.
 DESKORTES (adj.) *descortesa*, 4,3.
 DESKUIDATU (adj.) *descuidaturic vere obligacioaz*, 1,4.
 DESKUIDO (i.) *descuidoa*, 3,3at.
 DESORDEN (i.) *zuen vmeen desordenaz*, 3,4at.
 DESPATXATU (a.) *despachatu zuen* 'parrastatu', 3,4.
 DESPEDAZATU (a.) *despedazazecoz*, 1,1.
 DESPEDIDA (i.) *Sermoi Despedidaco artan*, 2,1at.
 DESPEÑADERO (i.) *Infernucu despeñaderoan*, 4,1.
 DESPREZIATU (a.) *despreciatu izan-duaz*, 4,4at.
 DESTRUITU (a.) *destruicenzuela*, 2,3at.
 DETENITU (a.) *detenituric videan*, 4,1.
 DETERMINATU (a.) *determinatu zuen*, 3,4.
 DEZENZIA (i.) *decenciaz*, 3,2.
 DIBERTITU (adj.) *diuertituric combite batean*, 4,4.
 DIBINO (adj.) *Juez diuino Christoc*, 1,1.
 DIGNIDADE (i.) *añ dignidade andian*, 3,1at.
 DIJERITU (a.) *digerizen duela burnia*, 3,3at.

DILIJENTE (adj.) *diligentea*, 3,2at.
 DILIJENZIA (i.) *elizaco diligenciatic*, 4,2at.
 DIRU (i.) *diruarequin*, 3,2.
 DISGUSTO (i.) *disgustoaquin*, 3,2.
 DISOLUTO (adj.) *disolutoac*, 3,4.
 DISPONITU (a.) *disponitu, eta preparatu*, 2,2; *Nic disponizendet zuenzat erreinnua*, 2,2.
 DISPOSIZIO (i.) *disposicioa, eta preparacio*, 3,1at.
 DISZIPULO (i.) *Discipulo aiei biai*, 2,2.
 DITXOSO (adj.) *dichosoa*, 1,2.
 DOKTO (adj.) *Origenes Doctoac*, 3,2at.
 DOKTRINA (i.) *doctrina*, 3,3at.
 DOLORE (i.) *dolore andiarequin*, 1,1.
 DULZE (adj.) *compañia dulce amorosoaz*, 1,4.

E

1 EA (ad.) *galdezenciotela, ea zergatic eguitenzuen an beste negar*, 2,2; *ea zeñzan*, 3,1; *ea nola cumplitu degun*, 3,1.
 1 EA (in.) *Ea vada Catholicoa*, 1,4at.; *ea escazaiozu*, 1,4at.
 EBANJELISTA (i.) *Euangelista Sagraduac*, 1,1.
 EBANJELIO (i.) *Euangelio Sagraduac*, 2,1.
 EBASI (a.) *ebassi dezunaz*, 4,2; *ebassizea*, 2,3.
 EDER (adj.) *vsai eder andia*, 2,4at.
 EDERTASUN (i.) *edertasunarequin*, 3,2.
 EDIFIKATU (a.) *edificatuzenduen munda*, 3,1at.
 EDO (j.) *paradiozaten edo amarradiozaten*, 1,1; *edo arrepentitu...*; *edo condenatu*, 4,2.
 EDOZEIN (d.) *edozein Izandidilla*, 3,3.
 Behin aurkitu dugu. Normalki *erozein/erozeñ* idazten du.
 EDUKI (a.) *daukazki*, 3,3.
 EGARRI (i.) *padeceia...egarria*, 2,1.
 EGIA (i.) *Eguia au icustendegu egunoro*, 2,1; *egua eternoac*, 4,2.
 EGIN/EGIN (a.) *Negar eguin zazute*, 1,1; *Iz eguiten du*, 1,2; *eguin*, 1,1; *eguingo*, 1,4at.
 EGO (i.) *quenzen diozcazu egoac*, 2,2.
 EGON (a.) *egon bearcodezu*, 4,2at.; *egongo*, 4,4at.
 EGONDU (a.) *egonduzan encerraturic*, 1,4.
 1 EGUN (i.) *egun terriblea*, 1,1; *egunetic egunera*, 4,3; *egunoro*, 2,1.

- 2 EGUN (ad.) *egun...esatendigu*, 4,1;
Egungo Euangelio Sagraduac, 2,1.
EGUR (i.) *egurra eguitera*, 3,3.
EGUZKI (i.) *Eguzquian*, 1,4.
EIZE (i.) *eizean ibillcea*, 1,4.
EJEKUTATU (a.) *ejecutaezazu* 'bete,
egin', 4,4.
EJERZITATU (a.) *ejercitazen...gaitu*, 2,2.
EKARRI (a.) *carta ecarridizudan onec*,
4,4.
ELIZA (i.) *elizaco Aldareac*, 3,2.
EMAKUME (i.) *emaqume gaistoaquin*,
3,4.
EMAN (a.) *ematenduen*, 1,1; *emango de-
zute Infernuco despenaderoan*, 4,1;
emancioten, 1,1at.
EMAUS (i.) *Emausco gaztelura*, 2,2.
EMAZTE (i.) *vere emaztea Sara*, 3,2at.
EMEN (ad.) *emen*, 2,2at.; *Emendic*, 2,3.
EMENDATU (a.) *emendatuco dezu zure
viziza gaistoa*, 1,4at.
ENBAJADA (i.) *Embajada*, 3,1.
ENBAJADORE (i.) *Embajadore abec*,
3,1.
ENEMISTADE (i.) *enemistade*, 4,4.
ENFIÑ (ad.) *enfiñ iz batean*, 2,3; *En fiñ*,
3,4at.; *enfiñ*, 4,4at.
ENGALANATU (a.) *engalanazea, edo
apañcea*, 3,3at.
ENKARZELATU (a.) *encarzelazen (de-
zu) chorichoa*, 2,2.
ENMENDATU (a.) *enmendazecoz*, 4,4at.
Ik. EMENDATU.
ENPLEATU (a.) *empleazecoz Jangoicoa-
ren seruicio santuan*, 1,4at.
ENRIKE GRAN (i.) *Enrique Granec*,
3,3at.
ENTENDIMENTU (i.) *entendimentu
andi arc*, 4,2at.
ENTERRATU (a.) *Enterratu zuten*, 3,4at.
ENTREGATU (a.) *entregazen dirala*,
1,3at.
ENZERRATU (a.) *encerraturic*, 1,4.
ERABAZI (a.) *erabaztecoz...ogui pedazu
bat*, 3,4.
ERAKUSI (a.) *eraqusten ziozcala*, 1,2at.;
eraqusi zinon doctrina, 3,3at.
ERAMAN (a.) *Eramandizagun*, 2,1at.
ERDI (i.) *sombraren erdian*, 2,4.
ERDIZE (i.) *erdize batean*, 3,3at.
ERE (ad.) *eman ere diozaten*, 1,1at.; *iño-
riere dañuric eguin bague*, 2,3at.
ERI (adj.) *egonduzala vrte ascoan eri*, 2,2.
ERIOZA (i.) *erioza*, 1,1at.; *eriozaco...or-
dua*, 1,4.
ERITASUN (i.) *eritasun andibatec*, 3,1at.;
heritasuna, 4,4at.
ERITU (a.) *erituzan eritasun andibatez*,
3,4.
ERIZI (a.) *zerizana*, 4,4.
ERORI (a.) *erorizan contuan*, 3,4at.; *ezi-
din erori*, 2,4.
EROZEIÑ/EROZEN (d.) *pecadorea ero-
zeiñ zerala*, 4,2; *erozeñ arri*, 1,1at.; *ar-
quizen zuen lequan, erozeñetan zala*,
4,3at.
ERRABITU (adj.) *errabituric* 'haserretu-
rik', 1,3.
ERRATU (a.) *valdiñ erratu vazan sarcea*,
3,1at.; *erratuco dezute vide*, 4,1.
ERRE (a.) *edo confesatu...*, *edo erré*, 4,2.
ERREBELDE (adj.) *erreueldea*, 4,3.
ERREBOLKATU (a.) *errebolcaturic vere
odolean*, 3,4at.
ERREDEMPTORE (i.) *erredemptore
diuinoac*, 1,3.
ERREDUZITU (a.) *eziñ erreducituric*,
1,2at.
ERREFERITU (a.) *erreferizendute*, 1,4.
ERREGALATU (a.) *erregalazen nin-
duen*, 2,2at.
ERREGALO (i.) *erregaloac*, 3,4at.
ERREGE (i.) *erregue*, 1,4; *errespondu-
zion erreguec*, 2,3at.
ERREGUTU (a.) *erreguzen ziotela*, 1,2.
ERREINU (i.) *erreinu*, 2,2.
ERREJIDORE (i.) *erregidore onac*, 3,4at.
ERRELIJIOSO (i.) *Monge edo erreligioso*,
1,4.
ERREIMATE (i.) *errematezat*, 3,4.
ERREMEDIO (i.) *zer erremedio andia*,
1,4; *erremedioa*, 2,4at.
ERREPARATU (a.) *erreparatu, eta ve-
guiratu*, 3,3.
ERREPETITU (a.) *Au errepetizen zuen
anizetan*, 4,4at.
ERREPLIKATU (a.) *erreplicazencion*,
4,3.
ERREPRENDITU (a.) *erreprenditu izan-
ducion*, 2,1.
ERREPRENSIO (i.) *erreprensioa*, 3,3at.
ERREPUBLIKA (i.) *errepUBLICACO on
guztia*, 3,4at.
ERRESKATATU (a.) *errescatazeagatic*,
3,4.
ERRESPONDITU (a.) *errespondu izan-
duzen*, 2,2.
ERRESPUESTA (i.) *errespuestaric*, 4,1at.
ERRESTITUZIO (i.) *errestitucio*, 4,2.

- ERRESUZITATU (adj.) *erresucitaturic*, 1,3.
 ERRETABLO (i.) *erretabloac*, 3,2.
 ERRETIRO (i.) *munduco erretiroa*, 3,1at.
 ERREZEBITU (a.) *errezebitu dituzu*, 1,2.
 ERROIDU (i.) 'deiadar'. *Erroidura alle-gatu zan...fendea*, 3,4at.
 ERROMA (i.) *erromara*, 2,2at.
 ERROMANO (adj.) *erromanoac*, 2,4.
 ERROPA (i.) *erropa zuriaren*, 3,2.
 ERRORE (i.) *erroren artean*, 4,1at.
 ERROTA (i.) *errotaco arribat*, 1,1.
 ESAI (i.) *esai guztiac*, 1,1.
 ESAN (a.) *esancion*, 1,2at.; *essan*, 2,3; *esango*, 2,2.
 ESKANDALO (i.) *escandalo andiac*, 2,1.
 ESKANDALOSO (adj.) *pecadore escandalo*, 1,1.
 ESKARMENTATU (a.) *ezerana escarmentazen*, 4,4at.
 ESKARMENTU (i.) *escarmentu onetan*, 3,4at.
 ESKATU (a.) *escatucuzion*, 1,3at.
 ESKE (p.) *aren animaren esque*, 4,4at.
 ESKLABA (i.) *esclaua*, 4,3.
 ESKLABITUDE (i.) *esclauitudea*, 4,2at.
 ESKLABO (i.) *esclauoac*, 2,2at.
 ESKOJITU (a.) *escogitu zuen*, 3,2at.
 ESKRIBITU (a.) *escriuitu izanducion*, 4,3at.
 ESKRITURA (i.) *Escritura Sagraduac*, 1,3at.
 ESKU (i.) *bere escu propioaz*, 3,4at.; *esqua bete odol*, 1,2at.
 ESPANTATU (adj.) *espantaturic*, 1,4at.
 ESPANTOSO (adj.) *egun...espantoso onec*, 1,3.
 ESPAZIO (i.) *ematen dizu espazioa*, 4,1.
 ESPERANZA (i.) *esperanza vana*, 4,4at.
 ESPERATU (a.) *esperazen zituenac*, 2,3at.
 ESPERIMENTATU (a.) *nai ezpadezute esperimentatu*, 3,4at.
 ESPEZIALIDADE (i.) 'batez ere'. *especialidadearequiñ*, 3,4.
 ESPIRATU (a.) *espirazen*, 3,4at.
 ESPIRITU (i.) *Espiritu Santu Jaunac*, 1,3; *conformidadeco espiritua*, 2,3.
 ESPLIKAZIO (i.) *esplacioa*, 1,4at.
 ESPOSA (i.) *esposa*, 4,3.
 ESPOSO (i.) *esposoa*, 4,3.
 ESTADU (i.) *estadu andi orretan*, 3,1at.; *condenacioco estaduan*, 4,4.
 ESTIMATU (a.) *Zergatic estimazen dedan*, 2,2.
 ESTUDIATU (a.) *estudiacen*, 3,1at.
 ETA (j.) *eta*, 1,1; *et* (sic), 2,2at.
 ETERNIDADE (i.) *eternidade*, 1,2.
 ETERNO (adj.) *gloria eterno bat*, 2,2at.
 ETORRI (a.) *voz bat...etorri naizana*, 3,1; *Ongui etorria zerala*, 2,3at.
 ETXE (i.) *eche onetatic*, 2,2at.; *eche publicora*, 3,4.
 ETXEREN (a.) *Zer cargua echeretendio sacerdoteari?* 3,1at.; *Jauna hecheren vizat*, 4,4at.
 EXAMINATU (a.) *examinatuco gaituela*, 3,1. *Sarrera hitzean ixa ipintzen dugu, baina ese legoke hobeto hemen. Hurrengo hitzetan, ese edo jota*.
 EXENPLO (i.) *Contazendu exemploen Colectoreac*, 1,2; *ardezazuten exemploa exemplo onetaz*, 2,3.
 EXERZITO (i.) *exercitoetan*, 2,4.
 EXERZIZIO (i.) *exercicio abequiñ*, 2,2.
 EXTREMO (i.) *estremo abetatic bietatic*, 4,2at.
 EXZESO (i.) *vere vmeen excesoac*, 3,3at.
 EZ (ad.) *eza*, 1,1at.; *ez izateco*, 1,3at.; *ezez*, 4,2.
 EZAGUN (adj.) *vere ezagunarequiñ*, 3,3.
 EZAGUTU (a.) *ondo ezaguturic*, 2,2.
 EZEKIEL (i.) *Profeta Ezequielem* (sic -m) *medioz*, 3,1.
 1 EZEN (j.) *Jaquiñ zazu, ezen*, 1,1; *Esango dezu, ezen baiez*, 4,1; *Claro esta ezen ezez*, 4,2; *dala señailea ezen...acordazen dala*, 2,1at.
 2 EZEN (j.) 'aiñ...ezen'; '-ago...ezen'. *odio bat aiñ andia, ezen*, 2,1; *gueago cuidatuac, ezen ez elizaco Aldareac*, 3,2.
 EZER (io.) *ez...ezerere*, 1,2at.; *naizala...ezerez bat*, 4,2at.
 EZIÑ (ad.) *eziñ erreducituric*, 1,2at.
 EZKERO (j.) *Ya que...aguiñzen diran ezquero*, 3,1; *eta pecatu ezquero*, 4,2.
 EZKONDU (a.) *Jauna, ni naiz ezcondua*, 3,2; *ezconzen dirala*, 3,2.
 EZPATA (i.) *ezpata*, 1,1.
 F
 FABORE (i.) 'laguntza'. *fauore*, 1,1.
 FABOREZITU (a.) 'lagundu'. *eziñ Inore ere fauorecitzuten*, 4,4at.
 FALSO (adj.) *falso testimonio*, 2,4at.
 FALTA (i.) *falta abec*, 3,3at.; *cuidadoaren faltaz*, 3,3.
 FALTATU (a.) *eztezagula faltatu*, 2,4.
 FAMILIA (i.) *Aita familiacoa*, 3,2at.; *guraso familiacoai*, 3,2.
 FARISEO (i.) *Phariseoac*, 3,1.

FEDE (i.) *gure fede santura*, 1,4at.
 FELIZ (adj.) *feliza*, 1,2.
 FELIZIDADE (i.) *felicidade vra*, 4,1.
 FIATU (a.) *fiaturic vere osasunan* (sic -*nan*), 4,4at.
 FIERA (i.) *fierac cogizecoz*, 1,4.
 FIGURA (i.) *figura Icaragarri*, 4,4at.
 FINEZA (i.) *fineza*, 1,2at.
 FIÑ (i.) *fiñ eta motiuoa*, 3,2.
 FIRME (adj.) *propositu firmebat*, 4,2.
 FORMATU (a.) *formatuzuen*, 2,3.
 FORTUNA (i.) *Nere fortuna*, 2,2at.
 FRANZIA (i.) *francia*, 2,3at.
 FREKUENTATU (a.) *frequentazen...duen*, 3,3.
 FUERTE (adj.) *carguric fuerte*, 3,2at.
 FUERZA (i.) *Eguitencion fuerza...eguiac*, 4,2at.
 FURIA (i.) *furia*, 1,2.

G

GABE (p.) *erremedioric batere gaue*, 1,4at.
Ik. BAGE, normalki erabilia.
 GAISTO (adj.) *viziza gaisto*, 1,3.
 GAIZ (i.) *eriozaco gaizac*, 1,2.
 GAIZKI (ad.) *gaizqui*, 1,1; *gaizquiago*, 2,4at.
 GALDETU (a.) *galdetucioten*, 3,1.
 GALDU (a.) *Naizu ez galdu*, 4,1. *emaqu-me ...galduquin*, 3,4.
 GANADU (i.) *bere ganadu*, 2,3.
 GAÑ (i.) *echearen gañean*, 2,3; *orrez gañera*, 1,4.
 GARBITASUN (i.) *garbitasun andiarequin*, 4,1at.
 GARBITU (a.) *garbidizagula*, 4,1.
 GARGANTA (i.) *gargantan*, 3,4.
 GASTATU (a.) *gastatu izanduzuen*, 3,4.
 GAU (i.) *gabá*, 4,1; *gabaz*, 3,3.
 GAUZA (i.) *gauza guztietan*, 1,3at.
 GAZTELU (i.) *Emausco gaztelura*, 2,2.
 GEAGO (ad.) *gueago, eta gueago ofendizecoz*, 1,2.
 GELDITU (a.) *guelditu zan*, 1,4at.
 GERO (ad.) *guero*, 1,4; *guerocoz*, 4,3; *gueroco*, 4,3.
 GERRA (i.) *guerra*, 2,4.
 GIATU (a.) *guiatu dituzue*, 3,1at.
 GITXI (d.) *aiñ guichi cuidazen dezu...?* 3,2; *andic gichira*, 1,4.
 GIZON (i.) *guizon aberaz*, 2,2at.
 GLORIA (i.) *gloria andia*, 1,2.
 GLORIOSO (adj.) *santu glorioso au*, 2,2at.

GOARDATU (a.) *goardazera*, 3,3. Normalki *guardatu*.
 GOBERNATU (a.) *gouernatu*, 3,2at.
 GOGOR (adj.) *egun...gogor artaz*, 1,3.
 GOGORTASUN (i.) *rigore, eta gogortasun*, 1,1.
 GOGORTU (adj.) *gogortua*, 1,2at.
 GOLPE (i.) *golpeac*, 4,2at.
 GORDE (a.) *gorde izanduzuen*, 4,4.
 GOSE (i.) *ez illzeceoz goseaz*, 3,4; *gossea*, 2,1.
 GOTSKALKO (i.) *Contazendu...Got-scalcoc*, 1,2.
 GOZATU (a.) *gozazezan*, 2,2.
 GRABE (adj.) *Autore graue anizec*, 1,4.
 GRAZIA (i.) *bere grazia soberanoa*, 2,1at.; *ematecoz graciac*, 4,1at.
 GRILLU (i.) *grilluz cagaturic*, 2,1.
 GU (io.) *gu ezpaguerade acordazen*, 2,4at.; *guc*, 2,3at.; *guri*, 1,1; *gure onagatic*, 2,1at.
 GUARDATU (a.) *guardatu bague*, 1,3at.
 GURASO (i.) *guraso familiarcoai*, 3,2.
 GURUZE (i.) *guruze*, 1,2at.
 GUSTO (i.) *gusto*, 2,1.
 GUZTI (d.) *guri guztioi*, 1,1; *egun guztia*, 1,1; *guzia*, 2,3at. Azkeneko forma hau salbuespena da.
 GUZTIZ (ad.) *guztiz andia*, 2,3at.; *andia guztiz*, 2,3at.; *gustiz* (salbuespen gisa) *onac*, 1,3at.

H

HAZIENDA (i.) *hacienda*, 4,3at.; *azienda*, 2,3; *hacienda goardazera*, 3,3.
 HEREJE (i.) *herege bat*, 3,4at.; *Eregebat*, 1,3at.
 HERODES (i.) *Herodesi*, 2,1.
 HERODIAS (i.) *Herodiasac*, 3,2at.
 HONESTIDADE (i.) *onestidadea galze-co*, 3,3.
 HONESTO (adj.) *sustento honestoaz*, 3,2.
 HONRA (i.) *zure honrra*, 4,3at.; *onrraren*, 2,4at.
 HORRIBLE (adj.) *orrible*, 1,4.
 HOSPEDATU (a.) *hospedatu izandu zituenean*, 3,2.
 HUGO (i.) *Hugo Cardenalac*, 3,1.
 HUMILDADE (i.) *humildadeaz*, 3,1at.
 HUMILLATU (a.) *humillatu guinduen*, 2,2.

HUNO (i.) *Hunoen erreguea*, 2,3at.

HURAKAN (i.) *vracanbat*, 2,3.

I

I (j.) *I sino*, 2,1at.; «*I sino*», 2,2. Ik. SI NO.

YA (ad.) *zegoen yā*, 1,4; *yā...*, *yā...*, *yā...*, *eta yā*, 3,3.

YA KE (j.) *Ya que...aguñzen diran ez-
quero*, 3,1.

YA SE BE (esaldi bat) *Ya se ve*, ezen ezez,
4,2at.

IBILLI (a.) *eizean ibillcea*, 1,4.

IDIKI (a.) *Idiqui dezan*, 4,2; *Idiqui be-
guia*, 1,4at.

IDUKI (a.) *villdur iduqui*, 1,3at.; *iduqui-
zazu*, 2,3at.

YERRO (i.) *Yerro abec*, 3,3at.

IGO (a.) *igozeco*, 4,2.

IKARAGARRI (adj.) *trompeta Icaragarri
vra*, 1,3at.

IKARATU (adj.) *Icaraturic*, 1,3.

IKASI (a.) *icasi izanduzena*, 3,2at.

IKUSI (a.) *zer icusi bearco dezuten*, 3,2.;
Iqusi zuten, 3,4at.; *iqusico*, 1,3.

IKUTU (a.) *Iquzea*, 3,4.

1 ILL (a.) *illzan*, 1,3.

2 ILL (adj.) *illac atozte*, 1,3at.

ILLARGI (i.) *Illarguan*, 1,4.

ILLOBA (i.) *seme asco*, *eta illoba asco*,
2,2at.

ILLUNDU (a.) *Illunzendanean*, 4,1.

IMITATU (a.) *imitatu izanduzion*, 2,4at.

INBENTATU (a.) *inventadezan*, 4,2.

INDIGNAZIO (i.) *indignacio andiz*, 1,1.

INFAME (adj.) *lequ infame*, 3,4.

INFAMIA (i.) *infamia*, 3,4.

INFELIZIDADE (i.) *Infelicidade en (sic)*,
4,2at.

INFERNU (i.) *infermuco*, 1,1at.

INFINITO (adj.) *misericordia infinitoai*,
4,3.

INGRATITUDE (i.) *ingratitude*, 1,1at.

INGURATU (adj.) *inguratua*, 4,4at.

INJENIO (i.) *ingenio andiac*, 4,3.

INJURIA (i.) *injuria*, 1,1.

INKIETATU (a.) *inquieta*, 2,3.

INKLINATU (a.) *inclinazendu burua*,
4,4at.

INMUNDO (adj.) *inmundoa*, 3,3at.

INPAZIENZA (i.) *impacienciaquiñ*, 3,2.

IMPORTANTE (adj.) *importantea*, 1,3at.

IMPORTANZIA (i.) *importancia*, 4,3at.

IMPORTATU (a.) *importazen du*, 2,4.

INSPIRAZIO (i.) *inspiracioaz*, 4,4at.

INSTANTE (i.) *instantebat*, 4,4.

INSTRUMENTU (i.) *instrumentua*, 2,3.

INTENTO (i.) *guztiz da intento onetaco*,
2,3at.

INTENZIO (i.) *Zer intenciorequiñ*, 3,1at.

INZITATU (a.) *incitazen zuen*, 3,4.

INOR (io.) *inoriere dañuric eguin bague*,
2,3at.; *eziñ Inorc ere*, 4,4at.

IRA (i.) *Jangoicoaren ira*, 4,3.

IRAUN (a.) *Iraun beardu*, 4,3.

IRU (a.) *Iru seme*, 3,3at.

IRUGARREN (d.) *Irugarrena*, 3,3at.

IRRI (i.) *irri eguiteco*, 4,1.

ISAIAS (i.) *Profeta Isaias*, 1,1.

ITO (a.) *Ito beticoz*, 4,2.

ITXASO (i.) *ichasoco profundadadera*,
1,1at.

ITXI (a.) *Ichizuen*, 1,4; *ichizen dezu*, 2,2.

ITXIL (adj.) *Zegoen ichilic*, 3,3at. Behar-
bada «ixil» esan behar litzateke.

ITXURI (a.) *ichuri zuen odol*, 1,3. Behar-
bada, «ixuri».

ITXUTASUN (i.) *zure Ichutasuna*, 4,2at.
Beharbada, «itsutasun».

ITXUTU (a.) *ichutu zituen*, 2,3at. Behar-
bada, «itsutu».

IZ (i.) *Iz eguiten du*, 1,1; *izai*, 1,3.

IZAN (a.) *esan izancion*, 1,4; *izango*, 1,1.
Biak maiz: *izan eta izandu*.

IZANDU (a.) *izanduzala*, 1,4; *artu izan-
duzen*, 2,1.

IZAR (i.) *Izarretan*, 1,4.

IZEN (i.) *bere izen santua*, 2,3.

IZULI (a.) *Izulizanean*, 1,4; *Izulzen ci-
tuen beguiac*, 4,4at.

J

JAINGOIKO (i.) *Jaingoicoac*, 1,1. Behin
bakarrik forma hau.

JAIO (a.) *Jaio izan*, 3,3at.

JAKIN (a.) *Jaquiñ zazu*, 1,1.

JAKIN̄DU (a.) *Jaquiñ duzuen* (sic) 'ja-
quiñduzuen', 4,3at, Behin bakarrik.

JAN (a.) *zer Jan*, 3,4.

JANGOIKO (i.) *Jangoico misericordio-
soac*, 4,4at.

JAUN (i.) *Jaunac quendu dizquida*, 2,3.

JAUZI (a.) *burutic jauciac bezala*, 3,4at.

JENDE (i.) *Jende guztioi*, 3,1; *gende*,
3,4at.

JERUSALEN/M (i.) *Jerusalengo*, 3,1; *Je-
rusalemgo*, 3,1.

JESUKRISTO (i.) *Jesu christo*, 1,2at.; *Jesu Christoc*, 3,2.

JESUS (i.) *Jesus diuino*a, 4,1.

JETRO (i.) *Aitac Jethroc*, 3,2at.

JO (a.) *Jozenzuela...trompeta*, 1,3at.

JOAB (i.) *Joabequiñ*, 3,3at.

JOAN (a.) *Joanzala*, 3,2at.

JOB (i.) *Job Santua*, 1,3at.; *Jou* (sic) *Santua*ren, 2,2at.

JOKO (i.) *Jocoac*, 3,2.

JORNADA (i.) *Jornada guztiz lucea*, 4,1.

JUBIKA (i.) *ciudad Jubican*, 3,3at.

JUDIO (i.) *Judioac*, 3,1.

JUEZ (i.) *Juez diuino*, 1,1.

JUIZIO (i.) *Juicio diuinoco eguna*, 1,1.

JURADORE (i.) *Juradoreac*, 1,3at.

JURAMENTU (i.) *botazen dituztela Juramentuac*, 2,3at.

JUSTIFIKATU (a.) *Justificazenzuela bere anima*, 2,4.

JUSTISIMO (adj.) *Juicio Justissimoaz*, 4,4at.

JUSTIZIA (i.) *Justicia diuinoco*, 1,1.

JUSTO (adj.) *castigu Justoa*, 1,1at.

K

KABALLERO (i.) *cauallero bat*, 3,3at.

KALAMIDADE (i.) *calamidade*, 1,1.

KAMINANTE (i.) *Caminanteac*, 4,1.

KAMINATU (a.) *caminazen zuten*, 2,2.

KANPO (i.) *Enterratu zuten...campoan*, 3,4at.; *botazen zuen beregandic campo*ra, 3,4at.

KANTIDADE (i.) *cantidade*, 3,4.

KAPELLANIA (i.) *echeco Capellania*, 3,1at.

KAPITULO (i.) *amaica garren Capituloan*, 2,1.

KARDENAL (i.) *Hugo Cardenalac*, 3,1.

KARGA (i.) *estadu onetaco cargac*, 3,2.

KARGATU (a.) *grilluz cargaturic*, 2,1.

KARGU (i.) *cargu eguitera*, 3,2.

KARIDADE (i.) *caridadeaz*, 3,1at.

KARRO (i.) *carro triunfal*, 3,3at.

KARTA (i.) *carta eraman zuen propioa*, 4,3at.

KARZELA (i.) *carcela gogorbatean*, 2,1.

KASO (i.) *casoric eguiñ bague*, 3,1at.; *adizazute caso au*, 2,2at.

KASTIGATU (a.) *ezayzan castigatu*, 1,2.

KASTIGU (i.) *castigu Justoa*, 1,1at.

KATE (i.) *catez*, 2,1.

KATOLIKO (i.) *Ea vada nere Catholico*, 1,4at.

KAUSA (i.) *dala causa izatea zu gaistoa*, 1,4at.

KAUSATU (a.) *causatuac guizonaz*, 2,3.

KEJA (i.) *quejaquiñ*, 2,3at.

KENDU (a.) *nai izanduzuen quendu*, 2,1; *quen biozate*, 1,1at.

KLABATU (a.) *clauaturic*, 1,2at.

KLAMATU (a.) *eztezu clamazen*, 4,4at.

KLAMORE (i.) 'deiadar'. *clamore*, 4,4at.

KLARO ESTA (esaldia) *Claro esta ezen ezez*, 4,2.

KODIZIOSO (adj.) *codiciosoa*, 4,4at.

KOJITU (a.) *fierac cogizecoz*, 1,4.

KOLEKTORE (i.) *Ik. EXENPLO*.

KOLERA (i.) 'haserre'. *coleraz*, 2,4.

KOMETITU (a.) *cometituzuenac*, 4,2.

KOMUNIO (i.) *comunio santuz*, 3,1at.

KONBENI (a.) *conuenida*, 1,1.

KONBENIENZA (i.) 'abantail'. *conuenienci*a, 3,2.

KONBENZITU (a.) *conuencitua...Juicioan*, 3,3at.

KONBERSIO (i.) *conuersioa*, 4,2at.

KONBERTITU (a.) *conuertitu zan*, 1,4at.

KONBITE (i.) *Combitebat*, 3,2at.

KONDENATU (a.) *condenatu*, 2,2at.

KONDENAZIO (i.) *condenacio*, 1,3.

KONFESATU (a.) *confesatu*, 1,2at.

KONFESIO (i.) *confesio*, 4,1.

KONFIATU (adj.) *sobra confiaturic*, 3,3.

KONFIRMATU (a.) *confirmazecoz eguia au*, 2,2at.

KONFORME (i.) *deseoaren conforme*, 2,2at.

KONFORMIDADE (i.) *conformidade au*, 2,3at.

KONFUSIO (i.) *confusioa*, 3,3.

KONJURATU (a.) *conjuratu ziraden*, 4,4.

KONJURAZIO (i.) *conjuracio au*, 4,3at.

KONPADRE (i.) *compadrea*, 3,3.

KONPAÑIA (i.) *compañia amorosoan*, 1,2.

KONPROBAZIO (i.) *Onen comprobacioan*, 1,4.

KONSAGRATU (adj.) *izatea Consagratua*, 3,1.

KONSEGITU (a.) *consequizeco*, 3,3at.

KONSEJU (i.) *conseju onac*, 3,4.

KONSIDERATU (a.) *considera ezazu*, 1,3.

KONSIDERAZIO (i.) *consideracioa*, 1,4at.

KONSOLATU (a.) *consolazaitetze*, 2,2at.

KONSUELO (i.) *consuelo*, 2,1.

KONSUL (i.) *consul*, 3,3at.
 KONSUMITU (a.) *consumitu zituen sua-requiñ*, 2,3.
 KONTATU (a.) *contazenda*, 1,4; *contuac daucazqui*, 3,3.
 KONTENTU (adj.) *contentu*, 2,2.
 KONTINUATU (a.) *continuaizen zuen*, 1,2at.
 KONTRA (p.) *aren contra*, 2,1.
 KONTU (i.) *escatucozion contu andiaz*, 1,3at.; *zure contura zeuden*, 3,2at.
 KONZIENZA (i.) *concienciatic*, 4,1.
 KONZILIO (i.) *Concilio Tridentinoac*, 4,2.
 KORPORALE (i.) *corporale*, 3,2.
 KORPUZ (i.) *onen corpuza*, 1,3; *corpuza-requiñ*, 3,4.
 KORTE (i.) *Cortetic*, 3,1.
 KORREJITU (a.) *corregizen ditu*, 3,3at.
 KORRESPONDITU (a.) *corresponditudiozu*, 1,1.
 KORRONPITU (a.) *corrompitu zan*, 3,4at.
 KOSTADU (i.) *costadu*, 1,2at.
 KOSTUNBRE (i.) *costumbre*, 1,4at.
 KREDITU (i.) *credituaeren contra*, 2,4at.
 KRIADA (i.) *criadac*, 3,3.
 KRIADU (i.) *criadubati*, 3,2at.
 KRIANZA (i.) *zuen crianzatic*, 3,4at.
 KRIATURA (i.) *munduco criaturen*, 4,4at.
 KRISORIO (i.) *guizonbat...zerizana Chrisorio*, 4,4.
 KRISTAU (i.) *christauac*, 4,1at.; *christabaren*, 1,4at.
 KRISTIANO (adj.) *cuidado christiano artaz*, 3,3; *anima christianoa*, 1,3.
 KRISTO (i.) *Christo gure Jauna*, 1,2at.
 KRUEL (adj.) *egun cruela* 1,1; *Alaba...cruela*, 3,3.
 KRUELDADE (i.) *crueldade*, 3,3.
 KUIDADO (i.) *cuidado 'kontuz!'*, 3,1at.; *cuidado 'axola'*, 3,2at.
 KUIDATU (a.) *cuidatu*, 3,3.
 KULPA (i.) *culpa*, 1,3.
 KUNPLITU (a.) *'egin, bete'. nola cumplitu degun*, 3,1.
 KUTXA (i.) *cuchetan daucazun erroa*, 3,2.
 KUTXILLO (i.) *cuchillobat*, 3,4at.

L

LABUR (adj.) *eguna dala laburra*, 4,1.
 LAGUN (i.) *bere lagunzat*, 2,4.

LAGUNDU (a.) *lagunzea*, 2,4.
 LANDA (i.) *sustento honestoaz landara*, 3,2.
 LASTER (ad.) *aiñ laster*, 3,3; *lasterrago*, 3,2at.
 LASTERKA (ad.) *Joanzala lasterca*, 3,2at.
 LASTIMOSO (adj.) *egun...lastimoso*, 1,1.
 LEBITA (i.) *Leuitac*, 3,1.
 LEETU (a.) *'irakurri'. leetu bague*, 4,4; *lee beza*, 4,4.
 LEGE (i.) *legue diuinoa*, 1,2.
 LEKU (i.) *lecu publico*, 2,4; *lequ infame*, 3,4.
 LENAGO (ad.) *lenago...*, ezen ez, 3,2; *baño lenago*, 4,1at.
 LENDABIZIKO (d.) *Lendabizicoa*, 2,3at.
 LEPO (i.) *lepotic*, 1,1.
 LEpra (i.) *lepraz*, 3,3at.
 LIBERTADE (i.) *libertade*, 3,4.
 LIBRATU (a.) *libratu*, 3,2at.
 LIBRU (i.) *Libru Speculum exemplorum*, 2,4at.
 LIKIS (adj.) *immundoa*, edo *liquisa*, 3,3at.; *torpe liquis*, 4,1at.
 LIPOMANO (i.) *Lipomano Doctoac*, 3,3.
 LIZITO (adj.) *licito egotea*, 2,1.
 LLAGA (i.) *llaga santissimoac*, 1,2at.
 LO (i.) *nola zaudete lotan...?* 4,1.
 LO MISMO (---) *Lo mismo da...*, nola, 3,1.
 LOI (i.) *loi andi*, 4,3at.
 LUJURIOSO (adj.) *Lujuriosoac*, 1,3at.
 LUR (i.) *lur guztia*, 1,1.
 LUZATU (a.) *luzatuzutela*, 3,3; ez *luzatu ez...Izulcea*, 4,3; *luzazea esqua*, 4,3at.
 LUZE (adj.) *O zeñ luce cijoan guero au!* 4,2at.
 LUZETASUN (i.) *Ez gabillzala lucetasunaquiñ*, 4,3at.
 LUZIFER (i.) *Luceferri*, 4,2.

M

MAGDALENA (i.) *Magdalenari*, 4,1at.
 MAISTRU (i.) *Aita Maistru Abilac*, 3,1at.
 MAISU (i.) *Maisu diuinoa*, 4,1at.
 MAITE (adj.) *Jangoico maiteagana*, 4,3.
 MAIZ (ad.) *maiz* 3,3.
 MAJESTADE (i.) *Jangoicoaren Magestade Santua*, 1,4at.

- MAJESTUOSO (adj.) *carro...magestuoso*, 3,3at.
MALDEZITU (a.) *maldecitu zituen*, 3,4at.
MALDIZIENTE (i.) *Maldicienteac*, 1,3at.
MALDIZIO (i.) *maldicioetacoa*, 4,4.
MALOGRATU (a.) *malogratuaz...denbora au*, 4,4.
MANDAMENTU (i.) *Mandamentu Santuetaco*, 1,1at.
MANTU (i.) *mantubat*, 1,2at.
MANZEBE (i.) *manceba, edo emaqume gaisto vra*, 3,4.
MARIA (i.) *M(ari)a Santissima*, 2,4at. *Ik. AMA eta AMANTISIMA*.
MATRIMONIO (i.) *matrimonio*, 3,2.
MAXIMO (i.) *Maximo*, 4,4at.
MEDIANERA (i.) *medianerazat*, 2,4at.
MEDIO (i.) *zure exemplo gaistoa dala medio*, 3,2at.; *Zer medioaquin...?* 3,1at.; *ezta medioric...; edo...edo*, 4,2; *trabajuen medioz*, 2,4at.
MEMORIA (i.) *Memoriac*, 1,4.
MENDI (i.) *mendira*, 3,3.
MEREZI (a.) *ondo merecicaco castigua*, 1,1at.
MERITO (i.) *meritoaquin*, 3,1at.
MESIAS (i.) *Messias*, 3,1.
METODIO (i.) *Metodio*, 1,4.
MEZA (i.) *mezabat celebratuzuen*, 3,1at.
MEZETA (i.) *bidalzendezu mezetetara*, 3,3.
MILLA (d.) *milla bider*, 1,2.
MILLOI (d.) *milloibat Demonio*, 4,2at.
MINISTRO (i.) *Jangoicoaren Ministroen izaquin*, 1,3.
MISERABLE (adj.) *pecadore miserable au*, 1,2.
MISERABLEMENTE (ad.) *miserablemente*, 1,3.
MISERIA (i.) *miseria andiaz*, 3,4.
MISERIKORDIA (i.) *misericordia*, 1,2at.
MISERIKORDIOSO (adj.) *misericordiosa*, 4,1.
MISTERIO (i.) *Aldareco misterio*, 3,1at.
MOBITU (a.) *ezan mouizen confesazera*, 1,2at.
MODU (i.) *modu abequin*, 2,2; *consegui-zeco moduaz*, 3,3at.
MOISES (i.) *Moysesec*, 3,2at.
MOLESTIA (i.) *molestietatic*, 3,3.
MONJE (i.) *Mongebat*, 1,4.
MORTAL (adj.) *odio mortalbat*, 2,1.
MORTALMENTE (ad.) *mortalmente*, 4,1at.
MORTIFIKATU (a.) *mortificazen du*, 2,1at.
MORTIFICAZIO (i.) *mortificacio andia*, 1,4.
MOTIBO (i.) *motiuo onengatic*, 2,2.
MUNDU (i.) *mundu guztiaren aiziñean*, 1,2at.
MURMURADORE (i.) *Murmuradoreac*, 1,3at.
MURMURATU (a.) *murmurazen zuten*, 2,4.
MURMURAZIO (i.) *murmuraciocoa*, 4,4.
MUTIL (i.) *'gizon gazte'*. *mutil gaisto*, 3,4; *mutillarequin*, 3,3at.
N
NAI (a.) *nai izanduzuen*, 2,1; *eznai obedecituric*, 1,2at.
NEGAR (i.) *negar eguiño dezu*, 1,4at.
NEGOZIO (i.) *negocio burletacoa*, 4,3at.
NEKATU (a.) *necaturic...sufrizez*, 4,4at.
NEURRI (i.) *neurriac*, 4,3.
NEZESARIO (adj.) *necesario*, 3,4.
NEZESITATU (a.) *necesitazen det*, 4,1at.
NI (io.) *ni naizala*, 1,2; *nizaz*, 2,2at.; *nerequin*, 2,4; *nerezat*, 2,2; *Nere Jesu (Chris)to Jauna*, 1,4at.
NOBIA (i.) *Noniac*, 3,2.
NOBLE (adj.) *noblea munduarequico*, 4,4.
NOIZ (ad.) *noiz izulzen diraden*, 3,3.
1 NOLA (ad.) *Eztezu iqusten nola...disponicen duen*, 1,1at.
2 NOLA (j.) *añ andia nola zan*, 1,3at.; *ala nola...disponituzuen*, 2,2; *nola padezizen zuen asco*, 2,4at.
1 NON (ad.) *ona non dezun*, 1,4at.; *Non dago...?* 3,1at.
2 NON (ad.) *apenas atera ziraden...*, *non bereala idiqui izanduzan lurra*, 2,2at.
NOR (io.) *ezuela norc eman*, 3,4at.
NOTIZIA (i.) *noticia au*, 3,4at.
O
O (in.) *Ō zer egun terriblea...!* 1,1.
OAZE (i.) *lotan... oazean*, 4,1.
OBEDEZITU (a.) *obedecituric*, 1,2at.
OBEDIENTE (adj.) *obedienteac*, 2,1at.
OBEDIENZA (i.) *obediencia*, 3,4at.
OBEDITU (a.) *obedidezan*, 2,1at.
OBLIGATU (adj.) *obligatuac erreprendezeaz*, 2,1.
OBLIGAZIO (i.) *obligacio*, 3,1at.
OBRA (i.) *obra onac*, 2,3at.

- OBRATU (a.) *obrazen... misericordi andiac*, 1,2at.
 ODIO (i.) *Odio*, 1,3at.
 ODOL (i.) *esqua bete odol*, 1,2at.
 OFENDITU (a.) *asco ofendizenditu*, 2,1.
 OFENSA (i.) *ofensa*, 1,1.
 OFIZIO (i.) *oficio*, 3,1at.
 OFREZIMENTU (i.) *Ofrecimentu*, 2,4.
 OFREZITU (a.) *ofrecizen dio*, 2,4.
 OGI (i.) *ogui piscabat*, 1,4; *pedazubat ogui*, 3,4; *ogui pezadubat*, 3,4.
 OIN (i.) *oin sagradu*, 4,4at.; *oña*, 3,4.
 OKASIO (i.) *ocasio torpe*, 4,1at.; *beste ocasioetan 'aldietan'*, 3,2at.
 OKULTO (adj.) *ocultoaz*, 4,1at.
 OL (i.) *tabla bat, edo ol bat*, 4,2.
 OMISIO (i.) *omissioa*, 3,3at.
 ON (adj.) *confesio onbat*, 4,1; *on eguiñ zalleari*, 1,1at.
 ONA (ad.) *ona non dezun*, 1,4at.
 ONDASUN (i.) *ondasun andiac*, 2,2at.
 ONDO (ad.) *ondo merecicaco*, 1,1at.
 ONEK (d.) *Ik. AU*.
 ONELA (ad.) *Onelachen*, 2,4at.; *Ō Nela-chen*, 4,3.
 ONGI (ad.) *Ongui etorria zerala*, 2,3at.
 OR (ad.) *or daude*, 4,2at.
 ORAIÑ (ad.) *Considera ezazute oraiñ*, 1,4; *oraiñdic*, 3,4at.; *oraiñdaraño*, 1,4at.
 ORAZIO (i.) *oracioaz*, 3,1at.
 ORDENA (i.) *Jangoicoaren ordenaz nator*, 4,4.
 ORDITU (a.) *ordituco duela*, 1,1.
 ORDU (i.) *Eztezu ordu segururic*, 4,3; *orduro*, 4,4at.; *artuzwen orduan 'tunc'*, 1,2at.
 ORI (d.) *izangodu ori*, 1,1at.; *pecadore... orri*, 1,1; *arri orrec*, 1,1at.; *orrez gañera*, 1,4; *orretan bertan*, 1,1at.; *Orregatic be-ragatic*, 4,4.
 ORIEK (d.) *zure begui oriec*, 1,4at.; *orie-taz*, 1,2.
 ORIJENES (i.) *Origenes Doctoac*, 3,2at.
 OROBAT (ad.) *ezta orobat*, 1,1at.
 ORREK (d.) *Ik. ORI*.
 OSASUN (i.) *osasuna*, 4,3at.
 OSTIKATU (a.) *osticazecoz*, 3,3.
- P**
- PADEZITU (a.) *padezitunuen*, 1,2at.
 PAGANO (adj.) *Paganoa*, 1,4.
 PAGATU (a.) *pagazenziozcan*, 2,4at.
 PALAZIO (i.) *Palacioan*, 1,4.
 PAKE (i.) *paque andiarequiñ*, 2,4at.
 PARATU (a.) *arraulza parazendituenac*, 3,3; *para izazu*, 1,4at.
 PARTE (i.) *'alde; zati' botazen zuen parte gaistora*, 2,4at.; *haziendaren partea*, 3,4.
 PASAJERO (i.) *Pasajeroac*, 4,1.
 PASATU (a.) *pasazen guñituela trabaju andiaquiñ*, 2,2; *pasazenzala erromara*, 2,2at.; *pasazenzala Atila*, 2,3at.; *pasaturic dolore andiaz*, 3,4at.
 PASIO (i.) *passio santua*, 2,2.
 PATIO (i.) *patio batean*, 3,4at.
 PATRIARKA (i.) *Patriarca*, 3,2.
 PATRIMONIO (i.) *Patrimonioa*, 3,2.
 PAUSO (i.) *vere alaben pausoac*, 3,3.
 PAZIENZA (i.) *paciencia*, 2,1at.
 PEDAZU (i.) *pedazubat ogui*, 3,4; *ogui pedazubat*, 3,4.
 PEDRO DE NATALIBUS (i.) *Pedro de Natalibusec*, 2,2at.
 PEKADORE (i.) *pecadore*, 1,1.
 1 PEKATU (i.) *pecatu guztia*, 1,2.
 2 PEKATU (a.) *pecatu dezu mortalmente*, 4,1at.
 PELIGRATU (a.) *ezezan peligratu*, 4,3at.
 PELIGRO (i.) *peligro*, 2,4.
 PELIGROSO (adj.) *eritasun peligroso*, 4,4at.
 PENA (i.) *pena*, 4,1at.
 PENITENZIA (i.) *penitencia*, 1,2at.
 PENSATU (a.) *guichiena pensazen dezu-nean*, 4,3; *ez pensazea zuec... egun ica-ragarriartan*, 1,4at.
 PERDIDA (i.) *perdidaetan*, 2,3at.
 PERDIZIO (i.) *perdicicoco*, 3,4.
 PEREZA (i.) *pereza*, 3,2at.
 PEREZITU (a.) *ezezen perecitu goseaz*, 3,4; *perizizen (sic -ri-)*, 4,3.
 PEREZOSO (adj.) *perezosoac*, 3,2at.
 PERFEEKZIO (i.) *perfecio*, 2,3at.
 PERMITITU (a.) *permitutu bague*, 3,4.
 PERSEGITU (a.) *zan guztiz perseguitua*, 2,4.
 PERSEKUZIO (i.) *persecucio*, 2,4.
 PERSONA (i.) *persona*, 1,1; *Ō nola negar eguiten zuen, vere personaz...!* 4,2at.
 PETXU (i.) *pechutic*, 3,4at.
 PIADOSO (adj.) *'errukitsu'. piadosoa*, 4,1.
 PIEDADE (i.) *'erruki'. piedad andiaz*, 1,3.
 PINTATU (a.) *Pintatu izan zion*, 1,4.
 PINTORE (i.) *Pintore*, 1,4.
 PINTURA (i.) *pintura*, 1,4.
 PISATU (a.) *pisazecoz*, 3,3.
 PISKA (i.) *ogui piscabat*, 1,4.

PISU (adj.) *pisuac*, 3,2.
 PLUTARKO (i.) *Plutarcoc*, 4,3at.
 POBRE (adj.) *aiñ pobre*, 3,4; *zelda po-
brean*, 1,3at.
 POBREZA (i.) *pobreza*, 2,1.
 PONDERATU (a.) *ponderazea ezen 'az-
pimarratu'*, 2,1at.
 POR FUERZA (ad.) *por fuerza*, 3,2.
 POR ZIERTO (ad.) *por cierto*, 4,2at.
 PORTATU (a.) *portatuzan*, 2,3.
 POSIBLE (adj.) *Dá posible... ezen...?*
4,2at.
 PREDIKATU (a.) *Predicacion*, 2,1.
 PREGUNTA (i.) *Pregunta au*, 3,1.
 PREKURSORE (i.) *Precursore diuino*,
2,1.
 PREMIATU (a.) *premiatu izanduzuen*,
2,3at.
 PREMIO (i.) *premio*, 2,4.
 PREPARATU (a.) *preparatu*, 2,2.
 PREPARAZIO (i.) *preparacio*, 3,1at.
 PRESENTE (adj.) *presentean zeuden guz-
tiai*, 1,4; *denbora presenteco onetaz*, 4,1;
presenteco ordu onetan, 4,3.
 PRESENZIA (i.) *presenciarequin*, 2,4at.
 PRETENDITU (a.) *pretendizen dute ven-
ganza*, 2,4.
 PREZIOSISIMO (adj.) *odol preciosissimo*
au, 1,3.
 PREZISAMENTE (ad.) *precisam(en)te*,
1,1at.
 PREZISO (adj.) *izanduzizaion preciso*,
3,4.
 PRINZIPIO (i.) *'hasiera'*, *principio*, 3,1.
 PROBETXU (i.) *prouechu*, 2,3at.
 PRODIGO (adj.) *seme Prodigoc*, 3,4.
 PROFETA (i.) *Profeta Isaías*, 1,1.
 PROFUNDIDADE (i.) *profundidade*,
1,1.
 PROJIMO (i.) *progimoaren*, 2,3.
 PROMESA (i.) *promesac*, 3,4.
 PROMETITU (a.) *prometitu*, 4,3at.
 PROPIO (adj.) *Da gauza propio*, 2,1; *bere*
escu propioaz, 3,4at.; *carta eraman zuen*
propioa, 4,3at.
 PROPONITU (a.) *proponizen digu*, 2,1.
 PROPOSITU (i.) *propositu firme*, 4,2.
 PROKSIMO (adj.) *ocasio proximotic*,
4,2at.
 PUBLICO (adj.) *lecu publico*, 2,4; *eche*
publicora, 3,4.
 PUEBLO (i.) *vere puebloac*, 3,1at.
 PURIFIKADORE (i.) *purificadore etan*,
3,2.
 PUNTU (i.) *puntuaz*, 3,3at.

R

RAPTO (i.) *rapto*, 1,4.
 RATO (i.) *rato onetaco*, 2,1at.
 REINU (i.) *reinu*, 2,2.
 RELIJIOSO (i.) *religioso santu batec*, 2,2.
 REMEDIO (i.) *remedioa 'emendamen-
tua'*, 2,4at.
 RIGORE (i.) *rigore*, 1,1.
 RIGUROSO (adj.) *Justicia riguroso diui-
noac*, 1,2.

S

SAGRADU (adj.) *Euangelista Sagraduac*,
1,1; *Escritura Sagraduac*, 1,3at.
 SAKRAMENTU (i.) *sacramentu*, 3,2.
 SAKRIFIZIO (i.) *Sacrificio etatic*, 3,3at.
 SALBADORE (i.) *Salbadore*, 1,2at.
 SALBATU (a.) *salbatu bear diranai*, 2,2at.
 SALBAZIO (i.) *salbacioco videa*, 3,1at.
 SALDU (a.) *salcea*, 3,4.
 SALUTAZIO (i.) *Aiñguernuaren saluta-
cioarequin*, 4,1at.
 SAMIÑ (adj.) *egun... chit samiña*, 1,1.
 SAMIÑTASUN (i.) *samiñtasun*, 2,2.
 SAN AGUSTIN (i.) *Aita San Agustiñec*,
3,1at.
 SAN ANBROSIO (i.) *Aita San Ambro-
sioc*, 1,1at.
 SAN BUENABENTURA (i.) *Aita S(an)*
Buenabenturac, 2,3at.; *Buenauenturac*,
3,2.
 SAN GREGORIO (i.) *Aita San Grego-
rioc*, 4,4.
 SAN JERONIMO (i.) *Aita San Geroni-
mo*, 1,3.
 SAN JUAN BAUPTISTA (i.) *S(an) Juan*
Bauptista, 2,1.
 SAN JUAN KLIMAKO (i.) *San Juan*
Climacoc, 1,4.
 SAN JUAN KRISOSTOMO (i.) *Aita*
S(an) Juan Chrisostomoc, 3,1at.
 SAN LUKAS (i.) *San Lucasec*, 1,1.
 SAN LUPO (i.) *San Lupo*, 2,3at.
 SAN MATEO (i.) *San Matheoren*, 2,1.
 SAN PABLO (i.) *S(an)n Pablo Aposto-
loac*, 2,1at.
 SAN PEDRO (i.) *S(an)n Pe(dror)i*, 4,1.
 SAN PEDRO KRISOLOGO (i.) *San Pe-
dro Chrisologoc*, 1,1at.
 SANTA BRIJIDA (i.) *Ama Santa Brigi-
dari*, 2,2at.
 SANTIDADE (i.) *santidade*, 1,4at.
 SANTISIMA (adj.) *Ama Santissima*,
2,4at.; *M(ari)a Santissima*, 2,4at.

SANTISIMO (adj.) *legue santissimoa*, 1,3at.
 SANTO TOMAS DE VILLANUEVA (i.) *Aita Santo Thomas de Villanueuac*, 4,2.
 SANTU (adj.) *dio santu onec*, 1,1at.; *Mandamentu Santuetaco*, 1,1at.
 SARA (i.) *Sara*, 3,2at.
 SARTU (a.) *sartu izandu zuen*, 3,4at.; *sargaitezen*, 2,2.
 SATISFATU (adj.) *satisfaturic*, 1,1.
 SAZERDOTE (i.) *Sacerdote*, 3,1at.
 SEGURU (adj.) *ordu segururic*, 4,3.
 SEKULA (ad.) *secularaco*, 1,3; *seculaco tormentu*, 1,4at.; *perecitu seculaco*, 4,2.
 SEME (i.) *seme asco*, 2,2at.; *seme eta alaba*, 2,3.
 SENTITU (a.) *sentitu izanduzuen*, 2,4at.; *sentidezan*, 1,1at.
 SEÑALATU (adj.) 'haundi'. *premio señalatua*, 2,4.
 SEÑALE (i.) *señale ona*, 2,1at.
 SEÑORA (i.) *Señora*, 3,4.
 SEPULTATU (a.) *sepultatu zutenetic*, 1,4.
 SERBITU (a.) *ezuen seruitu*, 1,1at.; *serui dezan*, 2,1at.
 SERBIZIO (i.) *servicio santuan*, 1,4at.
 SERMOI (i.) *Sermoi Despedidaco artan*, 2,1at.
 SIERBO (i.) *bere sieruo Abraham*, 2,3at.
 SIKIERA (ad.) *siguiera Iz... bat eman bague*, 3,3at.; *hecheren vizat siguiera vigar artean*, 4,4at.
 1 SINO (--) *I sino esanazazute*, 2,1at.; *I sino, esan nazazute*, 2,2.
 2 SINO (j.) *sino bildaduac (sic -ld-) beza-la*, 2,3.
 SINO ES (j.) *sino es*, 1,3at.; *sino es ere bay*, 3,2at.; *ez... beste medioric...*, *sino es*, 4,2.
 SINO ES KE (j.) *sino es que vzizen ditu*, 3,3; *sino esque*, 2,3.
 SINO KE (j.) *Ez bestetatic sino que*, 3,2at.
 SOBERANO (adj.) *oficio soberano*, 3,1at.; *gracia soberanoa*, 2,1at.
 SOBERBIO (adj.) *soberuioa*, 4,4at.
 SOBRA (ad.) *sobra confiatuic*, 3,3.
 SOBRATU (a.) *sobrazen zaizuna*, 3,2.
 SOFONIAS (i.) *Profeta Sofoniasec*, 1,1.
 SOKORRITU (a.) *socorritu izanduzuen*, 3,4.
 SOLAMENTE (ad.) *Solamente*, 3,1at.
 SOLDADU (i.) *Atilaren soldaduac*, 2,3at.
 SONBRA (i.) *sombraren erdian*, 2,4.
 SOÑEKO (i.) *mancebaren soñecoac*, 3,4.
 SU (i.) *su andiura*, 1,3.

SUABE (adj.) *vztarri suauea*, 1,1at.
 SUFRIMENTU (i.) *sufrimentuarequiñ*, 2,4.
 SUFRITU (a.) *sufrituzituen*, 2,1at.; *sufri-dizagun*, 2,1at.
 SUKALDE (i.) *sucaldeac*, 3,2.
 SUPLIKA (i.) *suplica au*, 2,4at.
 SUPLITU (a.) *suplibeza*, 3,2.
 SURIO (i.) *Surioc*, 2,3at.
 SUSPENDITU (adj.) *suspenditueic*, 1,4.
 SUSTENTATU (a.) *sustentatu*, 3,4.
 SUSTENTU (i.) 'janari'. *sustentua*, 1,1at.; *sustento (sic -o)*, 3,2.
 SUZEDITU (a.) 'gertatu'. *sucedituzan*, 2,3.

T

-TA (j.) *meza au esanta*, 3,1at.
 TABERNAKULO (i.) *Tabernaculora*, 3,2at.
 TABLA (i.) *tabla*, 4,2.
 TASA (i.) *tassa, eta neurria*, 4,2at.
 TEBAS (i.) *Tebasco*, 4,3at.
 TENPESTADE (i.) *tempestades*, 1,1.
 TENTAZIO (i.) *tentacioaquiñ*, 2,2.
 TERNERA (i.) *terneracho*, 3,2at.
 TERRIBLE (adj.) *egun terrible*, 1,3.
 TESTIMONIO (i.) *falso testimonio*, 2,4at.
 TESTO (i.) *testo sagraduac*, 2,3; *texto*, 2,2.
 TINIEBLA (i.) *tinieblas*, 1,1.
 TIRANO (i.) *beste Tirano arc bezala*, 4,4.
 TOKATU (a.) *Zuri tocazenzizaizun*, 3,1at.
 TORMENTU (i.) *tormentu*, 1,1at.
 TORPE (adj.) *amancebamentu torpe*, 2,1.
 TORPEZA (i.) *torpeza*, 4,1at.
 TRABAJU (i.) 'sufrimendu'. *trabaju asco-requiñ*, 2,1at.
 TRAGATU (a.) *tragatu izanduzuen*, 2,2at.
 TRANZE (i.) *trance, edo ordua*, 1,4.
 TRATATU (a.) *tratazen du*, 3,3at.
 TRIBUNALE (i.) *tribunale Diuinora*, 1,4.
 TRIDENTINO (adj.) *Concilio Tridentinoac*, 4,2.
 TRISTE (adj.) *egun triste*, 1,1; *anima tris-teac*, 1,1.
 TRIUNFAL (adj.) *carro triunfal*, 3,3at.
 TRONPETA (i.) *trompeta*, 1,3at.
 TURBATU (a.) *zu, turbazen dezuna*, 2,3at.
 TXANZEATU (a.) *chanceazea*, 3,3at.
 TXIKI (adj.) *ganadu... andiac, eta chi-qui*, 2,3.

TXIT (adj.) *chit samiña*, 1,1.

TXORI (i.) *chori Abestruza*, 3,3; *chori-choa*, 2,2.

U

UKATU (a.) *vcatu izan zuenean*, 4,1; *vca-tucion*, 3,4.

(H)UME (i.) *vmeac*, 3,2at.; *humeai*, 3,2. Behin, *h-* hasieran duela.

UR (i.) *vr piscabat*, 1,4; *vrarequiñ aboan*, 4,2.

URA (d.) *trompeta Icaragarri vra*, 1,3;at.; *religioso arc*, 2,4at.; *aren* 'suus', 1,2; *arren*, 1,3 *artaz*, 1,3; *arrendandic*, 3,4. N.B. Behin apuntatu dugu «arren». *vere esai guztiac*, 1,1; *bere adisquideac*, 1,2.

URBIL (adj.) *Vrbillago*, 4,1at.

URRIKIMENTU (i.) *dolore, eta vrriqui-mentu*, 4,4.

URTE (i.) *vrte aietaz*, 2,2; *vrtero*, 2,2at.; *amar vrtean*, 1,4.

USAI (i.) *vsai eder andia*, 2,4at.

USATU (a.) *vsazen dituztenac*, 1,1.

USTE (a.) *vstezuen*, 1,3at.

USU (i.) *echean dabillen vsuari*, 2,2.

UZI (a.) *vzizuen*, 1,4at.; *vzizezatela*, 1,4; *vzizen*, 3,3.

UZTARRI (i.) *vztarri suauea*, 1,1at.

UZU (a.) *vzuric pecatu guztiac*, 1,2. Espero da «vziric».

Z

ZABALDU (a.) *besoac zabalduric*, 4,4at.

ZALLE (adj.) *on eguiñ zalleari*, 1,1at.

ZAR (adj.) *zar santua*, 3,2at.

ZELDA (i.) *zelda pobrean*, 1,3at.

ZELEBRATU (a.) *celebratuzuen*, 3,1at.

ZELO (i.) *zelo, eta cuidado*, 3,3; *zeloa-quiñ*, 3,2.

ZENBAT (d.) *zenbat beneficio*, 1,2; *zenbat dauden*, 4,1at.

1 ZEN (io; ad.) *Zen zerade zu...?* 2,3at.; *zen berandu*, 3,4at.; *zenec* 'quis' ... *visi-tazen duen*, 3,3. Behin, «zen», 2,2at.

2 ZEN (io.) *zenac sufrutuzituen*, 2,1at.; *zena dan bere gloria*, 2,4; *zenetazeta*, 2,3; *zenarequiñ*, 1,1at.

1 ZER (io.) *zer vstedezu*, 1,4at.; *zer vill-dur*, 1,3at.; *eztu zer bildurric izan*, 2,4; *zeren beguira zaude...?* 4,4at.; *Zertatic Jaiozenda...?* 3,2at.

2 ZER (io.) 'quod'. *esatenzuela zer guc esan bearguenuguen*, 2,3at.; *pedazubat ogui zerequiñ sustentatu*, 3,4.

1 ZERGATIK (ad.) 'quare'. *zergatic*, 1,1at.

2 ZERGATIK (j.) *zergatic datorren ya*, 1,1; *Zergatic allegazenda*, 3,1.

ZERORREK (io.) *zuc zerorrec nai izan zenuela*, 1,2at.

ZERU (i.) *zeruan*, 1,2.

ZIERTO (adj.) 'egia; seguru', *zala cierto*, 2,3; *egun, ciertoa*, 4,3at.

ZIKINTASUN (i.) *ziquintasuna*, 3,2.

ZIUDADE (i.) *ciudade*, 2,3at.

ZORROZTU (a.) *zorroztcoduela*, 1,1.

ZU (io.) *zu salbaceagatic*, 1,2at.; *zuc zero-rrec*, 1,2at.; *zutaz*, 1,4at.; *zuzaz*, 4,1at.; *zugatic*, 1,2at.; *zuregatic*, 1,2at.; *zurezat*, 4,2; *zure dichosoa*, 1,2.

ZUEK (io.) *ez pensazea zuec*, 1,4at.; *zuen-zat*, 3,4at.

ZULO (i.) *zulo*, 3,2at.

ZURI (adj.) *erropa zuriaren*, 3,2.

ADIZKIAK

A

ATOZ 'zatoz'. *Atoz oraiñ*, 4,4at.
 ATOZTE 'zatozte'. *atozte*, 1,3at.

B

BALIRAKE 'balira'. *valiraque*, 4,3at.
 BALUTEKE 'balute'. *baluteque*, 3,4at.
 BEZEUNDEKE 'bazeunde'. *bazeunde-que*, 4,2at.
 BAZIÑA 'bazina'. *baciña*, 4,1at.
 BAZIZUN 'balizu'. *bazizun*, 4,1at.
 BAZUEN 'balu'. *ezpazuen*, 3,3at.
 BEZA 'beza'. *lee beza*, 4,4.
 BEZATE 'bezate'. *Adi bezate*, 3,3at.
 BIDE 'bedi'. *izanbide*, 3,3.
 BIDI 'bedi'. *izanbidi*, 2,3.
 BIOZATE 'beizaiote'. *quen biozate*, 1,1at.
 BITEZ 'bitez'. *acababitez*, 2,4at.
 BIZAT 'biezat'. *hecheren vizat*, 4,4at.

D

DA 'da'. *da*, 1,1; *dan*, 1,1; *dala*, 1,1; *ez-tanac*, 1,3at.
 DABIL 'dabil'. *dabilienac*, 1,3at.
 DABILLZA 'dabiltza'. *dabillzan*, 3,4at.
 DAGO 'dago'. *dago*, 3,1at.; *dagoenac*, 1,3at.
 DAKAR 'dakar'. *dacarren*, 4,4.
 DAKI 'daki'. *eztaquienac*, 3,3.
 DAKIT 'dakit'. *vadaquit*, 4,2at.
 DAKIZU 'dakizu'. *Ezpadaquizu*, 3,1at.
 DAKIZUTE 'dakizue'. *Eztaquizute*, 1,2.
 DARAMA 'darama'. *darama*, 3,1at.
 DARAMAZU 'daramazu'. *daramazun*, 1,3.
 DARAMAZKI 'daramatza'. *daramazqui*, 3,3at.
 DASA (?) '(?)'. *Eztasa*, 4,2.
 DATOR 'dator'. *datorren*, 1,1.
 DAUDE 'daude'. *daude*, 4,2at.
 DAUKAZKI 'dauzka'. *daucazqui*, 3,3.
 DAUKAZKIZU 'dauzkazu'. *daucazquizun*, 4,2at.
 DEGU 'dugu'. *Iquisico degu*, 1,3; *degula*, 4,1.
 DET 'dut'. *det*, 1,1at.; *dedan*, 2,2.
 DEZAGUN 'dezagun'. *eztezagula faltatu*, 2,4.
 DEZAKEZU 'dezakezu'. *dezaquezula*, 4,2.

DEZAKEZUTE 'dezakezue'. *ardezaquezute*, 2,3.
 DEZAN 'dezan'. *sentidezan*, 1,1at.; *Idiqui dezan*, 4,2.
 DEZATEN 'dezaten'. *dezatela*, 3,1.
 DEZAZUN 'dezazun'. *aseguradezazun*, 4,2; *Eztezazula luzatu* (5 aldiz), 4,4.
 DEZAZUTE 'ezazue'. *erreparadezazute*, 2,3.
 DEZAZUTEN 'dezazuen'. *ardezazuten*, 2,3.
 1 DEZU 'duzu'. *badezu*, 1,2; *dezula*, 1,2.
 2 DEZU 'diezu'. *eztezu*, 1,3.
 DEZUN (?) 'beza' (?). *Veguira dezun*, 3,1at.
 DEZUTE 'duzue'. *dezute*, 3,3at.
 DIDIN 'dadin'. *izan didiñ*, 2,1at.; *izandidilla*, 2,4; *eztidiñ bolatu*, 2,2.
 DIGU 'digu'. *digu*, 1,1.
 DIJOA 'doa'. *djoa*, 3,2at.
 DIJOAN 'doan'. *djoan*, 2,2.
 1 DIO 'dio'. *dio*, 2,4at.
 2 DIO 'die'. *dio*, 2,4.
 3 DIO 'dio, esaten du'. *dio*, 1,1at.
 DIOGU 'diogu'. *diogu*, 2,4at.; *diogula*, 2,4.
 DIOT 'diot'. *dio*, 3,1.
 DIOZAGUN 'diezaigun'. *escadiozagun*, 2,1at.
 DIOZAN 'diezaion'. *diozan*, 2,1at.
 DIOZATEN 'diezaioten'. *arramadiozaten*, 1,1.
 DIOZKA 'dizkio'. *diozka*, 2,2.
 DIOZKATE 'dizkiote'. *diozcatenaz*, 1,1.
 DIOZKAZU 'dizkiozu'. *diozcazu*, 2,2.
 1 DIOZU 'diozu'. *diozu*, 1,1; *eztiozuna*, 4,1at.
 2 DIOZU 'diezu'. *diozu*, 3,2.
 DIOZUTE 'diezue'. *diozutela*, 3,4at.
 DIRA 'dira'. *dira*, 2,4; *dirala*, 1,3at.
 DIRADE 'dira'. *dirade*, 2,3at.
 DIT 'dit'. *dit*, 3,1; *didala*, 1,2; *diran*, 3,1.
 DITEKE 'daiteke'. *diteque*, 2,4.
 DITU 'ditu'. *ditu*, 2,1; *eztituen*, 3,3.
 DITUT 'ditut'. *ditut*, 2,2at.; *ditudan*, 4,3.
 DITUZTE 'dituzte'. *dituztenac*, 1,1; *eztituzten*, 3,2at.
 DITUZU 'dituzu'. *dituzu*, 1,2.
 DITUZUTE 'dituzue'. *dituzute*, 3,3at.
 DIZAGUN 'ditzagun'. *sufridizagun*, 2,1at.; *garbidizagula*, 4,1.
 DIZATEN 'ditzaten'. *eztizaten izan*, 2,2at.
 DIZKIDA 'dizkit'. *dizquida*, 2,3.
 DIZKIGU 'dizkigu'. *dizquigu*, 2,1at.

DIZKIT 'dizkit'. *dizquit*, 2,3.
 DIZKIZU 'dizkizu'. *dizquizun*, 1,2.
 DIZKIZUT 'dizkizut'. *dizquizut*, 1,2at.
 DIZU 'dizu'. *dizu*, 3,2.
 DIZUT 'dizut'. *dizut*, 2,4at.
 DU 'du'. *du*, 1,1; *duena*, 1,1.
 DUTE 'dute'. *dute*, 1,4.

E

EGIZU 'egizu'. *negar eguizu*, 4,1.
 EZAGUN 'dezagun'. *Ea esan ezagun*, 2,4at.
 EZAZU 'ezazu'. *ejecutaezazu*, 4,4.
 EZAZUTE 'ezazue'. *Considera ezazute*, 1,4.

G

GABILLZAN 'gabiltzan'. *gabillzala*, 4,3at.
 GAITEZEN 'gaitezen'. *sargaitezen*, 2,2.
 GAITU 'gaitu'. *gaitu*, 2,2.
 GAITUZTE 'gaituzte'. *gaituzte*, 2,4.
 GAUDE 'gaude'. *gaude*, 2,1at.
 GENUKE 'genuke'. *guenuquen*, 2,3at.
 GERA 'gara'. *guera*, 2,2.
 GERADE 'gara'. *guerade*, 2,4at.
 GINDUEN 'gintuen'. *guinduen*, 2,2.
 GINITUEN 'genituen'. *guñituela*, 2,2.
 GOAZEN 'goazen'. *goazen* 2,2at.; 3,2at.
 GUAZEN 'goazen'. *Guazen*, 3,2.

I

INDAZU 'eman iezadazu'. *Indazu*, 3,3.
 IZAZU 'itzazu'. *para izazu*, 1,4at.

L

LETOZKEN 'letozke'. *ezletozquen*, 3,4at.
 LIJOAKIZUN 'zihoakizun' (?). *lijoaquizun*, 4,3at.
 LIOKE 'liohe'. *lioque*, 2,1at.
 LIRAKEN 'lirateke'. *ez liraquen*, 3,3.
 LIZAKE 'litzateke'. *balizaque*, 4,3at.

N

NAGO 'nago'. *nago* 1,2at. *nagoen*, 1,2at.
 NAIZ 'naiz'. *naiz*, 1,2at.; *naizala*, 4,2at.
 NATOR 'nator'. *nator*, 4,4.
 NAU 'nau'. *nau*, 2,2at.; *nau en*, 2,2at.
 NAUTE 'naute'. *naute*, 4,3at. N.B. *nauzute* izan behar luke

1 NAZAZU 'nazazu'. *socorri nazazu*, 4,4at.
 2 NAZAZU 'ezadazu'. *eman nazazu contua*, 3,2at.
 1 NAZAZUTE 'nazazue'. *Vzinazazute*, 4,3at.
 2 NAZAZUTE 'iezadazue'. *esanazazute*, 2,1at.; *esan nazazute*, 2,2; *Eman nazazute contua*, 3,2at.
 NAZU 'nauzu'. *nazuna*, 1,3; *nazuena*, 4,1at.
 NINDUEN 'ninduen'. *ninduen*, 2,2at.
 NINZAN 'nintzen'. *ninzana*, 1,2at.
 NUEN 'nuen'. *nuen*, 1,2at.

Z

ZABILLZA 'zabiltza'. *zabillza*, 4,3at.
 ZAIIO 'zaio'. *zaio*, 1,1at.
 ZAIOTE 'zaie'. *zaiotela*, 1,3at.
 ZAIIOZU 'iezaiozu'. *escazaiozu*, 1,4at.
 ZAIIOZUTE 'iezaiozue'. *Beguirazaiozute*, 3,3at.
 ZAIT 'zait'. *zait*, 2,2at.
 ZAITEZ 'zaitez'. *Desengaña zaitez*, 4,2at.
 ZAITEZEN 'zaitezen'. *alegrazaitezen*, 4,1.
 ZAITEZTE 'zaitezte'. *consolazaitezte*, 2,2at.
 ZAITU 'zaitu'. *zaituena*, 2,3at.
 ZAITUT 'zaitut'. *ezaitunai* (sic) 1,2at.
 ZAIZAN 'zaitzan'. *ezayzan castigatu*, 1,2.
 ZAIZKIZUTE 'zaizkizue'. *zaizquizute-nean*, 2,3.
 ZAIZU 'zaizu'. *Ezaizu*, 2,1; *zaizuna*, 3,2.
 ZAIZUTE 'zaizue'. *zaizute*, 3,4at.
 ZAN 'zen'. *zan*, 1,1at.; *ezala*, 2,3.
 ZAUDE 'zaude'. *zaude*, 4,2; *zaudena*, 4,3at.
 ZAUDETE 'zaudete'. *zaudete*, 4,1.
 ZAZU 'ezazu'. *seruizazu*, 1,4at.; *leezazu*, 4,2; *Iduquizazu*, 4,4.
 ZAZUTE 'ezazue'. *adizazute*, 2,2at.
 ZEDIN 'zedin'. *confesazedin*, 4,4at. N.B. Puntu bat -e- gainean.
 ZEGOEN 'zegoen'. *zegoen*, 1,2at.; *zegoe-la*, 1,3at.; *zogoela* (sic zo-), 1,4.
 ZEKARREN 'zekarren'. *zecarrena*, 1,2at.
 ZENDUEN 'zenuen'. *zenduen*, 3,1at.
 ZENUEN 'zenuen'. *zenuen*, 3,2at.
 ZENUKE 'zenuke'. *Esango zenuque*, 4,3at.
 ZERA 'zara'. *zera*, 3,1at.; *ezerana*, 4,4at.
 ZERADE 'zara'. *zerade*, 1,2; *ezerade*, 1,3.
 ZETARA 'zarete'. *Nola etorricetara...?*

- 3,2at. N.B. Okerra izan liteke. *Ik.* ZERATE.
 ZERATE 'zarete'. *zeraten*, 3,2at.
 ZERIZAN 'zeritzan'. *zerizana*, 4,4.
 ZEUDEN 'zeuden'. *zeuden*, 1,4.
 ZEUKAN 'zeukan'. *zeucan*, 1,3.
 ZEUKAZKIEN 'zeuzkan'. *zeucazquiela*, 1,4.
 ZEZAN 'zezan'. *gozazezan*, 2,2; *ezezan peligratu*, 4,3at.
 ZEZATEN 'zezaten'. *ezezaten*, 3,4.
 ZIDIN 'zedin'. *alchazidin*, 4,2at.; *ezidin* (sic -n) *erori*, 2,4; *confesazidilla*, 1,2.
 ZIJOAN 'zihoan'. *cjoan*, 4,2at.
 ZIJOAZKION 'zihoazkion'. *zijoazquion*, 4,4at.
 ZIJOAZTE 'zihoazen'. *zijoaztela*, 4,4at.
 ZINDUKE 'zenuke'. *zinduque*, 4,2at.
 ZIÑADEN 'zinen'. *cinaden*, 3,1at.
 ZIÑITUEN 'zenituen'. *ziñituen*, 3,2at.
 ZIÑITUKE (?) 'zenituen'. *ziñituqueala* (sic -ala), 4,2at.
 ZINON 'zenien'. *zure vmeai eraqusi zinon*, 3,3at.
 1 ZION 'zion'. *cion*, 1,2at.; *ciola*, 1,2.
 2 ZION 'zien'. *esan izancion... guztiai*, 2,2at.
 3 ZION 'zizkion'. *errespoditu izanzion iz abec*, 2,2at.
 ZIOTEN 'zioten'. *cioten*, 1,1at.
 ZIOZAIKIOTEN 'zekizkion' (?), *idiqui-zioz zaiquiotela... ateac (Atilari)*, 2,3at.
 ZIOZAN 'ziezaion'. *Vziziozala*, 4,2at.
 ZIOZATEN 'ziezaioten'. *emanziozaten*, 3,4.
 ZIOZKAN 'zizkion'. *ziozcan*, 1,4.
 ZIOZKAZION 'zitzaizkion'. *ziozcaciona*, 3,3at.
 ZIRADEN 'ziren'. *ziraden*, 2,2at.
 ZIRAN 'ziren'. *ziranean*, 3,1.
 ZITEZTEN 'zitezen'. *animazitezten*, 2,4.
 ZITUEN 'zituen'. *zituen*, 3,3at.
 ZITUZTEN 'zituzten'. *zituzten*, 3,1.
 ZIZAION 'zitzaion'. *cizaion*, 4,4at.
 ZIZAIKIOZKAN 'zitzaizkion'. *zizaiozcan*, 4,4at.
 ZIZAIZUN 'zitzaizun'. *zizaizun*, 3,1at.
 ZIZAN 'zitzan'. *disponizizan*, 3,2at.
 ZIZKIDAN 'zizkidan'. *zizquidan*, 2,3.
 ZIZUN 'zizun'. *zizunari*, 4,2at.
 ZOAZ 'zoaz'. *zoazela*, 1,3.
 ZOAZEN 'zoazen'. *ezoazen*, 1,4at.
 ZOGOEN 'zegoen'. *Ik.* ZEGOEN.
 'ZU 'duzu'. *Naizu...?* (hiru aldiz), 4,1.
 ZUE 'zuen'. *vzizue*, 3,4at. N.B. Baina inguruko esaldietan, lau aldiz «zuen».
 ZUEN 'zuen'. *zuen*, 1,2at.
 ZUTEN 'zuten'. *zuten*, 1,3.

LABURPENA

Lau euskal testu ezezagun argitaratzen ditugu hemen. Denak idazle batek eginak dira XVIII mendeko erdi aldeko urteetan. Mende horretan eta hurrengoan idatziak eta erabiliak izan ziren eta bilduma bat osatzen duten beste testu askorekin batean aurkitzen dira testuok. Bilduma hori Goñerriko Munarritz herrian egon zen gordea eta bertan 10. saila betetzen dute lau testu hauek.

Nor, noiz eta nongoak ukitzen ditugu eta zein euskalkitan egon daitezkeen ere. Grafia eta fonetika, morfologia eta sintasian ageri diren zenbait gertakariren bitartez ahalegintzen gara arazo horiek argitzen. Hitzegi osoa ipintzen dugu eta adizki guztiak.

RESUMEN

Damos a conocer cuatro textos desconocidos escritos en vascuence. Pertenecen a los años centrales del siglo XVIII y forman parte, junto con otros muchos, de una colección escrita y utilizada en ese siglo y el siguiente. La colección se encontraba en Munárriz, pueblo del valle navarro de Goñi, ocupando en ella estos textos el décimo grupo.

Intentamos averiguar el autor, la fecha y el lugar de composición y el dialecto en que están escritos. Para ello analizamos la grafía y la fonética, la morfología y la sintaxis. Finalmente, añadimos el vocabulario completo y todas las formas verbales.

RESUME

Nous faisons connaître quatre textes inconnus écrits en basque. Ils datent du milieu du XVIIIe siècle et font partie, avec beaucoup d'autres, d'une collection écrite et utilisée au cours des XVIIIe et XIXe siècles. La collection se trouvait à Munarriz, village de la vallée navarraise de Goñi, et les textes que nous présentons appartiennent au dixième groupe.

Nous essayons d'en déterminer l'auteur, la date et le lieu où ils furent écrits, ainsi que le dialecte auquel ils appartiennent. Pour ce faire, nous en analysons la graphie et la phonétique, la morphologie et la syntaxe. Pour finir, nous y ajoutons le vocabulaire complet et toutes les formes verbales.

SUMMARY

You can see here four unpublished documents in the basque language. All of them were written by one and the same author about the middle of the 18th century. They form part of a collection composed of many texts written and used in the 18th and 19th centuries. The collection was found in Munarriz, a Navarrese village in the Goñi valley, and these documents make up the 12th set of it.

We attempt to know the author they were written by and their date and place, and the dialect they may be composed in. That's why we analyse the graphical and phonetical signs and some morphological and syntactic phenomena. Finally, we add a complete vocabulary and all the verbal forms in the texts.

